

ALMEN VOKSENUDDANNELSE

Betænkning om
prøveforberedende enkeltfagsundervisning
på grundlæggende niveau
afgivet af et udvalg nedsat af Undervisningsministeren
juli 1985

BETÆNKNING NR. 1146
AUGUST 1988

Skrift: Century Schoolbook
Sats: Repro-Sats Nord, Skagen
Tryk: Sangill Bogtryk & Offset, Holme Olstrup
ISBN 87-503-7459-1, Un OO-168-bet.

Pris: 60,00 kr. incl. moms
Forhandles gennem Statens Informationstjeneste,
Bredgade 20, Postboks 1103, 1009 Kbh. K.,
tlf. 01 92 92 28.
Ekspeditionstid kl. 10-14.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	5
1.2. Udvalgets sammensætning	6
1.3. Udvalgets arbejde	7
2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og forslag	9
3. Historisk rids af den prøveforberedende voksenundervisning	13
3.1. Tekniske forberedelseskurser, 1958	13
3.2. Fritidsundervisningsloven af 1968	13
3.3. Enkeltfagsloven af 1977	14
3.4. Folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning, 1984	16
4. Overvejelser om formålet med uddannelsen	18
5. Undervisningstilbuddet	20
5.1. Et voksenrelevant indhold	21
5.2. Fagrækken	21
5.3. Voksenprøver	24
5.4. Introducerende kurser	25
6. Tilrettelæggelsesstrukturen	27
6.1. Modulopbygning	28
6.2. Fagenes tilrettelæggelse	30
6.3. Kursusåret	37
7. Styringsmæssige rammer	38
7.1. Tilbuds- og ressourcestyringen idag	38
7.2. Undervisningstilbuddets udformning og etablering	39
7.3. Ressourcestyringen	42
7.4. Kursernes institutionsmæssige form	43
7.5. Rammer for undervisningens gennemførelse	43
7.5.1. Undervisningens indhold	44
7.5.2. Leder- og lærer kvalifikationer	46
7.5.3. De fysiske rammer samt undervisningsmateriellet	46
7.5.4. Evaluering af undervisningen, prøver og censur	46

Bilag 1. Statistik over prøveforberedende enkeltfagsundervisning, august 1988.	48
Bilag 2. Forslag til folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning (4. april 1984). Betænkning over forslaget (28. maj 1984). Folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning (vedtaget den 30. maj 1984).	55
Bilag 3. Bekendtgørelse nr. 320 af 4. juli 1983 af Lov om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.	70
Bilag 4. Bekendtgørelse nr. 338 af 11. juli 1983 om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.	73
Bilag 5. Cirkulære af 27. juni 1979 om udbygningsplaner for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.	77
Bilag 6. Vejledning om oprettelse afhold ved prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne, undervisningsministeriet den 17. august 1983.	82
Bilag 7. H.K. Brinths brev af 15. april 1986 udsendt til undervisnings- og kulturudvalgene i samtlige amtskommuner	88
Bilag 8. Fortegnelse over materiale som via sekretariatet er tilsendt udvalget	89

1. Indledning

1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Som led i opfølgningen af folketingsbeslutningen af 30. maj 1984 om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning nedsatte Undervisningsministeren i juli 1985 et udvalg vedrørende den prøveforberedende enkeltfagsundervisning på grundlæggende niveau. Udvalget fik følgende kommissorium:

»Udvalget skal inden udgangen af 1985 udarbejde udkast til nye strukturmæssige rammer for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning, der kan tilgodese voksnes behov for undervisning og prøver på grundlæggende niveau. De strukturmæssige rammer skal udformes således, at der gives mulighed for en rationel tilrettelæggelse af kursusvirksomheden inden for de nuværende økonomiske rammer.

Udvalgets arbejde skal, iøvrigt i overensstemmelse med folketingsbeslutningen om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning, i det hele sigte mod en lovgivning, der rummer mulighed for fleksibilitet og fornyelse i undervisningstilbud, tilrettelæggelsesformer og kursuslængde, således at enkeltfagsundervisningen har mulighed for hurtigt at tilpasse sig skiftende behov, såvel lokalt som på landsplan.

Der vil i udvalgte amtskommuner blive udarbejdet forslag til nye læseplaner, undervisningsvejledninger og prøvebestemmelser, som vil blive vurderet gennem forsøgs- og udviklingsarbejde. I forbindelse med afslutningen af læseplansarbejdet m.v. og den dertil knyttede forsøgsvirksomhed skal udvalget udarbejde forslag til ministeren om strukturen for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning på grundlæggende niveau.

Udvalget skal endelig overveje mulighederne for en forenkling af administrationen og styringen af undervisningen, således at kurserne får større mulighed for at bestemme over virksomheden indenfor de økonomiske rammer, der afstikkes for det enkelte kursus.

Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler m.v. er sekretariat for udvalget.«

1.2. Udvalgets sammensætning

Udvalget, som kom til at bestå af organisationsrepræsentanter og en række personligt udpegede medlemmer, fik følgende sammensætning:

Afdelingsleder Marianne Bau.

Tidligere Amtsborgmester H.K. Brinth (formand).

Pædagogisk konsulent Ruth Elling.

Direktør Erling Fugl, FOR

Viceamtsborgmester Dycke Hoff (udpeget af Amtsrådsforeningen i Danmark).

Uddannelseschef Kai Holbraad - udtrådte i september 1986 af udvalget.

Forstander Ole Juul (udpeget af Forstanderforeningen af 1972).

Amtsrådsmedlem Tony Husted Nielsen - fra juni 1986 afløst af Viceamtsborgmester Vagn Ry Nielsen.

Lærer Kim Olsen - fra december 1986 afløst af lærer Mogens Bo Hansen (udpeget af Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening).

Amtskommunaldirektør Max Rasmussen - udtrådte i januar 1986 af udvalget.

Nina Skjød-Pedersen - fra oktober 1986 afløst af Jens Hartwikel, som fra februar 1988 afløstes af Nitta Andreassen.

Lærer Annalisa Tams.

Undervisningsdirektør K.E. Larsen, Direktoratet for Folkeoplysning, Frie Grundskoler m.v. (tilforordnet udvalget).

Kontorchef Lone Christiansen - fra december 1986 afløst af Vicekontorchef Steen Illeborg (bisidder fra Amtsrådsforeningens sekretariat).

Viceinspektør Erling Klinkby har været sekretær for udvalget. Iøvrigt har sekretariatet bestået af følgende: Undervisningsinspektør Johan Engelhardt, Fuldmægtig Birte Pinstrup (indtil februar 1987), Fuldmægtig Jette Lou (fra februar 1987), Assistent Marianne Mølgaard Jensen (fra november 1986) og Assistent Lone Fensmark Andersen.

1.3. Udvalgets arbejde

Der har været afholdt 24 møder i udvalget.

Udvalget var i februar 1986 på en 2 dages studietur til Sønderjyllands Amt med besøg på 2 enkeltfagskurser, henholdsvis SV-Sønderborg og SV-Haderslev. I april 1986 deltog udvalget i et fællesmøde med samtlige nedsatte læseplansudvalg. I december 1986 afholdtes et gensidigt orienterende møde med »Folkeoplysningsudvalget«. Endelig deltog udvalget i marts 1988 i en konference om samarbejdet mellem enkeltfagskurserne og arbejdsmarkedsuddannelserne. De enkelte udvalgsmedlemmer har herudover i varierende omfang deltaget i konferencer vedrørende forsøgs- og udviklingsarbejdet indenfor enkeltfagsområdet afholdt af Direktoratet og amtskommunerne.

I maj 1987 nedsattes en arbejdsgruppe under strukturudvalget, som fik til opgave at udarbejde oplæg om forslag til ændringer af de administrative/styringsmæssige rammer indenfor enkeltfagsundervisningen, samt at foretage en statistisk kortlægning af enkeltfagsundervisningen (se bilag 1). Underudvalget fik følgende sammensætning: Marianne Bau, Mogens Bo Hansen, Steen Illeborg, Ole Juul og Erling Klinkby.

Følgende personer har deltaget i enkelte udvalgsmøder som særligt indkaldte ressourcepersoner:

Uddannelses- og administrationschef Lars Kristensen,
Forvaltningschef Jørgen Birkegård Jensen,
Forvaltningschef Herluf Rasmussen,
Forstander Gunnar Hansen,
Amtsskoleinspektør Finn Lindhardt,
Forstander Jens Per Nielsen,
Fuldmægtig Ole Schmidt (i underudvalget),
Souschef Peter Bacher,
Konsulent Jørgen Brems,
Konsulent Lise Thøisen,
Centerleder Kim Mørch Jacobsen.

Materiale som via sekretariatet er tilsendt udvalget som grundlag for drøftelserne fremgår af fortegnelsen i bilag 8.

Udvalget har med mødet den 23. august 1988 afsluttet sit arbejde og afgiver hermed denne betænkning til ministeren. København den 23. august 1988.

Marianne Bau

H.K. Brinth

Ruth Elling

(formand)

Erling Fugl

Dycke Hoff

Ole Juul

Vagn Ry Nielsen

Mogens Bo Hansen

Nitta Andreasen

Annalisa Tams

K.E. Larsen
(tilforordnet)

Steen Illeborg
(bisidder)

Erling Klinkby
(sekretær)

2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og forslag

Mens det nuværende lovgrundlag for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne primært har til formål at samle allerede eksisterende uddannelses tilbud, henholdsvis undervisning til folkeskolens afgangsprøver og HF, lægges der i en fremtidig ordning vægt på, at der skabes en egentlig almen voksenuddannelse med sin egen identitet.

I *kapitel 4* fremlægger udvalget sine overvejelser om formålet med undervisningstilbuddet. Det foreslås, at området benævnes *den almene voksenuddannelse*, og at denne betragtes som en ligeværdig og ligestillet del af det kompetencegivende uddannelsessystem. Adgangen til den almene voksenuddannelse bør følgelig bygge på en *uddannelsesret*, hvor fagudbud og tilrettelæggelse planlægges ud fra konstaterede behov for denne voksenundervisning.

I den egentlige formålsformulering lægger udvalget vægt på, at det kompetencemæssige sigte opfattes bredt, således at undervisningen udover den rent faglige indlæring stimulerer til personlig udvikling og social forståelse. Selvsagt skal uddannelsen også tilgodese voksnes ønsker om at opnå almen kompetence i forhold til fortsat uddannelse og i forhold til arbejdslivet. Rekrutteringen af deltagere bør i særlig grad omfatte kortuddannede.

I forslaget til undervisningstilbuddets sammensætning peger udvalget i *kapitel 5* på de særlige behov og vilkår som et fleksibelt voksenuddannelses tilbud må tage højde for. Der peges navnlig på behovet for at kunne *differentiere* tilbuddet, således at voksnes forskelligartede skolemæssige forudsætninger og varierende sigte med deltagelsen kan imødekommes. Undervisningens *ajourførings- og suppleringsfunktion* anses for væsentlig.

Det foreslås, at fagrækken opbygges af en række *kernefag som skal tilbydes* på alle selvstændige kurser og af en række *fag, som herudover kan tilbydes*. Hensigten er på den ene side gennem kernefagene at sikre en vis standardisering landet over og på den anden side at skabe et mere alsidigt fagtilbud med mulighed for lokal variation indenfor en del af fagrækken. Det foreslås endvidere, at der skabes mulighed for at etablere fagtilbud baseret på lokalt fastlagte læseplaner. Alle læseplaner og prøvekrav forudsættes dog at skulle godkendes centralt.

Fagrækkens sammensætning er iøvrigt karakteriseret ved, at det sam-

fundsfaglige område foreslås prioriteret stærkere samt ved nyformulering af fag som naturfag og natur/teknik. Herudover lægges der vægt på, at de kendte fags voksenrelevans øges gennem en indholdsmæssig fastlæggelse i relation til voksnes behov for almene kundskaber og færdigheder.

Med hensyn til kompetencemæssigt sigte betragtes fagtilbuddet som helhed tilrettelagt på *eet niveau*, hvor hvert fag kan afsluttes med en *ekstern voksenprøve*. Der skal dog gennem en modulopbygning af fagene skabes mulighed for at *delkompetence* kan opnås med udstedelse af kursusbevis. Til prøve- og kursusbeviser må sikres adgangsrettigheder, således at det samlede voksenprøvesystem giver lige så mange muligheder for fortsat uddannelse, som kan opnås gennem det primære skoleforløb. Hvor der reelt er grundlag for det, bør der gives *meritoverføring* til andre dele af uddannelsessystemet.

Med det formål at styrke såkaldt uddannelsesfremmedes deltagelse i kompetencegivende voksenundervisning foreslås det, at der efter behov kan etableres en særligt tilrettelagt *introducerende undervisning* udover den foreslåede fagrække.

I *kapitel 6* fremlægger udvalget sine forslag til en ny tilrettelæggelsesstruktur. Det er opfattelsen, at målsætningen om fleksibilitet bedst opfyldes ved at udbygge enkeltfagsprincippet med en *modulisering af de enkelte fag*. En sådan vil muliggøre en bedre tilpasning af undervisningstilbuddet til voksnes specifikke behov og forudsætninger. Samtidig vil der skabes bedre muligheder for samarbejde med erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne.

Der foreslås en opdeling i moduler med et undervisningsomfang på 64-128 timer, hvilket betyder, at de enkelte moduler typisk kan tilrettelægges over 12-16 uger. Hensigten er, at den enkelte deltager får flere muligheder for at påbegynde og afslutte et undervisningsforløb eller for at afbryde det og senere vende tilbage. Det forudsættes, at moduliseringen sker således, at hvert enkelt modul udgør en indholdsmæssig afgrænset del af et fag, og således at modulet pædagogisk kan fungere som en helhed.

Udover fordelene ved en modulisering peger udvalget også på, at der kan være problemer i en stærk differentiering af kursustilbuddet, der kan gøre udbudsvilkårene vanskeligere for små og mindre kurser. For at fastholde en rimelig geografisk spredning af kursustilbuddet må man nok på disse kurser regne med en mindre grad af udbudsdifferentiering og brug af samlæsningsformen i visse fag.

I dansk, matematik og sprogfagene foreslås det, at der ved siden af den egentlige holdundervisning kan etableres *værkstedundervisning*, som er en særlig tilrettelæggelsesform, hvor der gives mulighed for helt individuel undervisning. Værkstedet tænkes at skulle fungere fælles for de tre fagområder indenfor disse fags maksimale timetalsramme. Tanken

er, at kursisterne gennem værkstedet efter individuelt behov kan få faglig støtte og hente inspiration udover deltagelsen i holdundervisningen. Værkstedet kan eventuelt også benyttes af selvstuderende og i forbindelse med fjernundervisning.

For at give de enkelte kursusinstitutioner øget frihed til at tilrettelægge fagene ud fra hvad der er hensigtsmæssigt og behov for, foreslås der kun fastsat *vejledende timetal*, dog for dansk, matematik og sprogfagene *timetalsrammer*.

Det foreslås, at *kursusåret regnes* fra den 1. januar til 31. december, således at kursusåret følger budgetåret. Dette vil give større mulighed for at koordinere budgetlægning og tilbudsgivning/etablering af undervisning.

Udvalget understreger i *kapitel 7* vigtigheden af, at både det undervisningsmæssige og det økonomiske aspekt inddrages i styringsproblematikken. Der gives indledningsvis en kortfattet gennemgang af principperne i den nugældende tilbuds- og ressourcestyring. Heri diskuteres den indbyggede modsætning mellem den eksisterende lovs behovsbestemte aktivitetsomfang og nødvendigheden af at kunne holde aktiviteten indenfor en given budgetramme.

Hovedprincippet i det fremtidige styringsgrundlag må efter udvalgets opfattelse være en *økonomisk rammestyring*, der samtidig giver kursusinstitutionerne større frihed med hensyn til fastlæggelse af fagtilbuddet og holdetableringen. Den formulerede uddannelsesret bør sikres gennem *fri adgang til* kernefagene, og der må herudover tilstræbes etableret et alsidigt fagudbud, der bygger på en vurdering af de lokale behov.

Der er i udvalget enighed om, at den almene voksenuddannelse fortsat bør høre til i det amtskommunale regi. Amtskommunen skal have ansvaret for den overordnede prioritering og samlede godkendelse af undervisningstilbuddet og fastlægger den økonomiske ramme for de enkelte kurser. I styringen må iøvrigt tilstræbes størst mulig decentralisering, således at der skabes øget *brugerindflydelse* og større frihed for kursusinstitutionerne. Udvalget foreslår, at amtsrådene får mulighed for en egentlig *uddelegering af kompetence* og ansvar, f.eks. til brugerråd ved de enkelte kurser. Den øgede handlefrihed for kurserne bør omfatte muligheden for efter behov at etablere værkstedsundervisning, introduktionskurser og forsøgs- og udviklingsarbejde. Der bør endvidere gives generel hjemmel til etablering af *rekvireret undervisning*.

De styringsmæssige rammer for undervisningen har til formål at sikre uddannelsens *kvalitet* som en formel kompetencegivende uddannelse. De styringsredskaber, som udvalget peger på, omfatter rammerne for *undervisningens indhold, leder- og lærerkvalifikationer, undervisningens fysiske rammer* samt *prøve-/evalueringsystemet*.

Samtidig med at der tilstræbes decentralisering, må undervisningens kvalitet og niveau sikres på landsplan. Dette, mener udvalget, kan sikres

gennem *udviklingskonsulenter* evt. således, at disse varetager opgaver i relation til både ministerium og amtskommuner.

Med hensyn til leder- og lærerkvalifikationer må der fortsat sikres *stor bredde i rekrutteringen af ledere- og lærere*. Der må samtidig sikres en tilstrækkelig efter- og videreuddannelsesaktivitet dels i forbindelse med indkøringen af området som en selvstændig voksenuddannelse, men også for generelt at sikre en fortsat udvikling af området.

3. Historisk rids af den prøveforberedende voksenundervisning

3.1. Tekniske forberedelseskurser 1958

I 1956 nedsattes en Teknikerkommission, som skulle opstille retningslinier for, hvordan unge og voksne kunne få en sådan skolemæssig baggrund, at de blev kvalificerede til at videreuddanne sig indenfor en række mellemteknikeruddannelser. Den industrielle udvikling i efterkrigstiden medførte et stort behov for mellemteknikere.

I henhold til Teknikerkommissionens betænkning etableredes i 1958 de første »tekniske forberedelseskurser« til visse kortere tekniske uddannelser i medfør af den da gældende ungdomsskole- og aftenskolelovs (1954-loven) forsøgsparagraf. Forsøgsparagraffen blev taget i brug, fordi loven ikke tillod undervisning, som var eksamensforberedende.

Efter en lovændring i 1960 kunne denne undervisning etableres i medfør af ungdoms- og aftenskolelovens § 26, hvorefter »der kunne ydes tilskud til skoleformer, der efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte retningslinier forbereder til eksamen«.

I 1964 kom en bekendtgørelse om teknisk forberedelseseksamen og året efter en bekendtgørelse om udvidet teknisk forberedelseseksamen.

Der blev undervist i fagene dansk, regning, matematik, naturlære, engelsk og/eller tysk på 9.-10. klasses niveau. Der var tale om »hele« undervisningsforløb med samlede fagkombinationer. Undervisningen foregik normalt over en 2-årig periode og normalt som aftenundervisning.

De fleste af kurserne blev oprettet i forbindelse med en eksisterende aftenskole, en del som selvstændige kursus med egen ledelse og enkelte blev oprettet af ungdomsskoler.

Fra 1960 til 1968 steg elevtallet fra ca. 700 til ca. 3.000 cpr. elever.

3.2. Fritidsundervisningsloven af 1968

I en betænkning afgivet af det udvidede aftenskoleudvalg i 1965 anbefalede man, at prøveforberedende undervisning indgik som en naturlig bestanddel af fritidsundervisningen. Man argumenterede bl.a. således:

»Efter udvalgets opfattelse forudsætter et moderne industrisamfund, hvor der er et stort behov for specialuddannelser og for stadig omskoling og efteruddannelse, en kvalitet i almenuddannelsen som aldrig før. Det

samme krav om solid almenuddannelse stilles af selve det at leve i et demokratisk samfund, hvor det enkelte menneske må tage et medansvar både gennem sin stemmeafgivning og ved daglig at tage stilling til en række samværsproblemer. Endelig stilles der store krav til almenuddannelsen, dersom fritiden skal bruges til dygtiggørelse og rig menneskelig udvikling.«

I overensstemmelse med aftenskoleudvalgets indstilling indsattes i lov om fritidsundervisning fra 1968 en bestemmelse om forberedelseskurser. Kurserne skulle tilbyde en undervisning, der efter den enkelte deltagers ønske kunne afsluttes med statskontrolleret prøve eller eksamen. Der var nu åbnet mulighed for undervisning, der sigtede mod andre prøver og eksaminer end teknisk og udvidet teknisk forberedelseseksamen.

Et vigtigt element i 1968-loven var indførelsen af enkeltfagsprincippet - prøver i enkelte fag. Nu kunne deltagerne selv bestemme rækkefølgen af fagene, og hvor lang tid en eventuel samlet eksamen skulle tage.

Fagrækken blev udvidet, og undervisningen kunne nu foregå både som dag- og aftenundervisning.

Fra 1970 blev der etableret forsøgsundervisning til højere forberedelseseksamen - også efter enkeltfagsprincippet.

Behovet for en fleksibel kompetencegivende voksenundervisning på flere niveauer viste sig at være stort. Der skete nu en hastig udbygning af antallet af kursussteder, samtidig med at deltagertilgangen voksede meget stærkt. Væksten skabte behov for koordinering og planlægning, og fra 1974 inddroges den prøveforberedende voksenundervisning i amtskommunernes planlægning. Dette skete bl.a. for at sikre, at personer i alle dele af landet fik mulighed for at deltage i undervisningen.

Der var nu 84 kursuscentre, hvor der udelukkende undervistes i prøveforberedende voksenundervisning. Organisatorisk var kurserne hermed adskilt fra den øvrige fritidsundervisning. Et samarbejde blev dog sikret ved, at de lokale oplysningsforbund var repræsenteret i kursuscentrenes bestyrelser. Kurserne kunne oprettes som kommunale, fælleskommunale, selvejende eller private institutioner.

I 1977 var tilgangen steget til ca. 42.000 cpr. elever - heraf ca. halvdelen kvinder.

3.3. Enkeltfagsloven af 1977

Med enkeltfagsloven, som trådte i kraft den 1. august 1978, adskiltes den prøveforberedende voksenundervisning helt fra fritidsundervisningen.

I loven samlede man alle uddannelses tilbud i enkeltfag for voksne svarende til den undervisning inden for folkeskolen og de efterfølgende uddannelser, der afsluttedes med statskontrollerede prøver eller eksaminer. Erfaringen havde vist, at der var behov for tilrettelæggelse af under-

visning, som gjorde det muligt for den voksne deltager samtidig at følge en undervisning, der forbereder til folkeskolens prøver i et eller flere fag og f.eks. højere forberedelseseksamen i andre fag.

Man ønskede at give uddannelsestilbud til voksne med henblik på at udligne forskellen i uddannelsesniveau mellem de unge generationer og de ældre, der ikke i samme grad havde haft mulighed for at udnytte den vækst i uddannelsestilbuddene, som havde fundet sted, siden de selv gik i skole.

Amtskommunerne overtog forpligtelsen til at oprette og drive kursus for voksne.

Ifølge de gældende regler skal amtskommunen sørge for undervisning i følgende fag:

1. Undervisning til folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver (henholdsvis FSA og FSU) i fagene dansk, regning/matematik, engelsk, tysk, fysik/kemi, latin, fransk og maskinskrivning.
2. Undervisning i fagene historie, geografi, biologi og samtidsorientering svarende til undervisningen på folkeskolens ældste klassetrin.
3. Undervisning i de enkelte fag, der indgår eller kan indgå i højere forberedelseseksamen (HF).

Herudover kan amtskommunen med undervisningsministerens godkendelse tilbyde enkeltfagsundervisning til andre statskontrollerede prøver. F.eks. blev faget informatik i 1983 godkendt som forsøgsfag med særlig voksenprøve. Fra 1984 er der godkendt forsøg med fag på studentereksamensniveau. Det drejer sig om fagene matematik, fysik, tysk og fransk/spansk.

Mens HF-fagene har faste timetal, kan FSA- og FSU-fagene tilrettelægges med 3 forskellige timetal, såkaldte kursusforløb, nemlig koncentreret, normalt og udvidet forløb. På denne måde er det muligt at differentiere tilbuddet i forhold til forskellige kursistgruppers undervisningsbehov.

Undervisningen og læremidlerne er vederlagsfri. Ved en lovændring i 1983 indsattes dog en hjemmel til at afkræve deltagerne et gebyr. Gebyret er i øjeblikket fastsat til 200 kr. pr. deltager, uanset hvor mange hold en deltager er tilmeldt.

Amtsrådet skal udarbejde en årlig oversigt over undervisningstilbuddene og en fortegnelse over den etablerede undervisning, som indsendes til undervisningsministeriet.

Amtsrådet skal sørge for, at befolkningen i amtsrådskredsen bliver orienteret om kursernes undervisningstilbud.

Til at rådgive amtsrådet om kursusvirksomheden og om formidling af oplysning om undervisningstilbuddene nedsættes et repræsentantskab, hvis medlemmer udpeges af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i de største kommuner i amtsrådskredsen, organisationer og

kredse, der i amtsråds kredsen driver fritidsundervisning for voksne, samt eventuelt andre organisationer eller institutioner, der har særlig interesse i kursusvirksomheden.

Amtsrådet nedsætter endvidere for hvert kursus et nævn til at rådgive forstanderen om forhold med hensyn til kursusvirksomheden og formidling af oplysning om undervisningstilbuddene, der er af særlig betydning for det pågældende kursus. Medlemmerne udpeges af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i de kommuner, der har tilknytning til kurset og de organisationer og kredse, der i området driver fritidsundervisning for voksne. Forstanderen, lærerrådsformanden og elevrådsformanden har sæde i nævnet.

Kurserne skal tilbyde deltagerne studie- og erhvervsvejledning.

Amtsrådet skal oprette undervisning for alle, der er optaget til en tilbuds undervisning senest 14 dage før undervisningens begyndelse, såfremt der på dette tidspunkt er optaget mindst 12 deltagere, og antallet af deltagere på et hold må ved undervisningens begyndelse ikke overstige 28. Amtsrådet kan dog oprette undervisning med et lavere deltagerantal end 12.

Lov nr. 320 af 4. juli 1983 om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne og bekendtgørelse nr. 338 af 11. juli 1983 om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne er indsat som bilag 3 og 4.

Der findes i dag 80 amtskommunale enkeltfagskurser, også kaldet forberedelseskurser eller voksenuddannelsescentre med ca. 85.000 kursister (cpr. elever) om året. Omkring 75% af kursisterne er kvinder. Det gennemsnitlige antal fag pr. deltager både for folkeskoleniveau og HF-niveau ligger på knap 2 fag. I dagundervisningen er der en del, der følger mange fag, mens aftenkursisterne mere udpræget består af et-fagskursister (udvalgt statistik over den prøveforberedende enkeltfagsundervisning er indsat som bilag 1).

3.4. Folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning, 1984

Selv om der er blevet gjort store bestræbelser for at udvikle en voksenpædagogisk praksis på enkeltfagskurserne og til trods for et efterhånden rimeligt udbud af voksenrelevante undervisningsmaterialer, er der vedvarende rejst kritik af undervisningens mål og indhold, og især af prøverne. Stærkest er kritikken blevet rettet mod undervisningen til folkeskolens afgangsprøver, hvor læseplaner og prøvebestemmelser kritiseres for i for ringe grad at tilgodese voksnes behov for relevante grundlæggende kundskaber og færdigheder. Denne kritik blev politisk taget til efterretning, da folketinget i 1984 vedtog »10 punkts program for voksenundervisning

og folkeoplysning« (se bilag 2). Det fastslås bl.a. heri, at enkeltfagskursernes almene kompetencegivende undervisning (9.-10. klasse og HF) skal udvikles til en egentlig voksenundervisning, som er frigjort fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer.

I bemærkningerne til 10 punkts programmet hedder det bl.a., at det uddannelsesindhold, som voksenundervisningen arbejder med, oprindeligt er tilrettelagt for skolebørn og skoleungdom og opbygget som led i længere, ubrudte skoleforløb, at dette ikke i længden er holdbart, og at man i stedet bør inddrage voksnes forudsætninger og livserfaring i undervisningen. Hovedsigtet med undervisningen må være gennemførelsen af en voksenundervisning, der kan give voksne bestemte almene færdigheder og faglige forudsætninger for videreuddannelse. Dette mål kan opfyldes på mange andre måder end ved at bestå statskontrollerede prøver eller eksaminer i de kendte former, og der bør derfor lægges mindre vægt på en undervisning, som kan føre op til prøver.

Der skal udarbejdes særlige læseplaner for voksne, voksenprøver, undervisningsmaterialer for voksne, og nye fag og tilrettelæggelsesformer skal forsøges. Der skal ske en betydelig udvidelse af forsøgs- og udviklingsarbejdet, og kurserne skal have større mulighed for at bestemme over deres egen virksomhed inden for økonomiske rammer.

I forhold til den prøveforberedende voksenundervisnings nuværende fagudbud, der som hovedformål har at samle eksisterende fag og prøver fra folkeskolens ældste klassetrin og højere forberedelseseksamen, er målet nu at skabe en voksenuddannelse med sin egen identitet. Der er hermed formuleret et uddannelsespolitisk perspektiv, der er væsentligt mere vidtrækkende end det nuværende enkeltfagstilbud.

4. Overvejelser om formålet med uddannelsen

Den almene kompetencegivende voksenuddannelse skal i fremtiden betragtes som et uddannelsesområde, der er ligeværdigt og ligestillet med det øvrige kompetencegivende uddannelsessystem. Det må således antages, at samfundet har en vis uddannelsesforpligtelse over for voksne på samme måde, som man har en uddannelsesforpligtelse over for børn og unge. Denne forpligtelse gælder i særlig grad de voksne, der kun i mindre omfang har gjort brug af uddannelsestilbuddene i det primære skoleforløb. Adgangen til den kompetencegivende voksenuddannelse må med andre ord bygge på en *uddannelsesret*.

Samfundet må sikre, at voksne kan supplere og ajourføre deres almene kundskaber og færdigheder og herigennem opnå en kompetence, der modsvare den kompetence, der opnås i det primære skolesystem. Uddannelsen skal stå åben for alle over 18 år, og der må for at opfylde uddannelsesretten være tale om et reelt uddannelsestilbud. Dette betyder, at fagudbud og tilrettelæggelse må planlægges ud fra de konstaterede behov for denne voksenundervisning, naturligvis under hensyntagen til de givne samfundsøkonomiske vilkår. Heri ligger dog et dobbelt hensyn, som i planlægningen må afvejes. På den ene side må der tilstræbes størst mulig tilgængelighed gennem en geografisk spredning af kursustilbuddet. På den anden side skal det sikres, at de enkelte kursusinstitutioner kan udbyde en fagrække, som er bred nok til at give voksne den formelle kompetence, som er undervisningsområdets kendetegn. I forlængelse heraf skal det understreges, at det er vigtigt, at området som en formel del af uddannelsessystemet fremstår med en rimelig grad af eentydighed og hermed også identitet. Det skal således foreslås, at undervisningsområdet benævnes: *Den Almene Voksenuddannelse*.

Den samfundsmæssige forpligtelse er dog ikke blot begrundet ud fra et ligheds eller fordelingspolitisk synspunkt. Forpligtelsen bør også ses ud fra samfundets behov for at have et højt alment uddannelsesniveau. Man bør i fremtiden i langt højere grad fokusere på det generelle uddannelsesberedskab hos den voksne befolkning til at klare udfordringer i forbindelse med erhvervsmæssige ændringer, nye kulturpåvirkninger og den teknologiske udvikling. Denne betragtning er i overensstemmelse med de uddannelsespolitiske formuleringer omkring begrebet »livslang læring«. Det er således ikke blot et spørgsmål om, at kortuddannede voksne

skal indhente kundskaber og færdigheder, som de ikke fik som unge i det primære skoleforløb. Voksenuddannelsen må også tænkes ind i et dynamisk perspektiv som en permanent mulighed for almen efteruddannelse, der affødes af samfundsudviklingen, og som indholdsmæssigt justeres efter de behov, som opstår.

Udvalget peger på 4 elementer i formålet for den almene voksenuddannelse:

- At give den voksne del af befolkningen, især kortuddannede, mulighed for at forbedre eller supplere deres almene uddannelse for herigennem at udligne uddannelseskløfterne.
- At styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i samfundslivet og for at forstå og påvirke egen livssituation. Undervisningen skal derfor udover den rent faglige indlæring stimulere til personlig udvikling og social forståelse.
- At tilgodese voksnes individuelle ønsker om at opnå kompetence i forhold til fortsat uddannelse.
- At give voksne almene kundskaber og færdigheder der er relevante i forhold til arbejdslivet.

Uddannelsen skal være formelt kompetencegivende, men som det fremgår af ovenstående punkter, lægges der vægt på, at kompetence ses bredere end udfra den adgangsgivende funktion i forbindelse med videreuddannelse. Uddannelsen skal også »være noget i sig selv«. At uddannelsen er formelt kompetencegivende betyder, at der samfundsmæssigt gennem læseplaner fastsættes mål og rammer for undervisningen, således at der på baggrund af prøver eller anden form for evaluering kan udstedes dokumentation for den opnåede kompetence.

For at opfylde formålet må der lægges vægt på bred rekruttering af deltagere, og en rekruttering der i særlig grad omfatter kortuddannede. Undervisningstilbuddet må således tilrettelægges under hensyntagen hertil. Ligeledes må der tilrettelægges undervisningsforløb, der er velegnede til at motivere såkaldt uddannelsesfremmede til fortsat uddannelse.

Tilrettelæggelsesmæssigt bør der lægges vægt på størst mulig fleksibilitet for at imødekomme voksnes meget forskelligartede forudsætninger og forskellige praktiske muligheder for at deltage. Styringsmæssigt betyder dette, at der må tilstræbes en høj grad af selvforvaltning, der giver kursusinstitutionerne øget frihed til at kunne tilpasse undervisningstilbuddet til de lokale behov. Flexibiliteten skal endvidere muliggøre et øget samarbejde med andre uddannelsesområder, herunder arbejdsmarkedsuddannelserne og uddannelser i henhold til lov om efter- og videreuddannelse.

5. Undervisningstilbuddet

For at opfylde det beskrevne formål må den almene voksenuddannelse have sin egen identitet udtrykt dels ved et voksenrelevant fagtilbud, dels gennem tilrettelæggelsesformer, der imødekommer voksnes muligheder for at deltage. Identiteten fremgår allerede idag af, at enkeltfagsprincippet er den karakteristiske tilrettelæggelsesform - en tilrettelæggelsesform der uden tvivl har været den væsentligste årsag til den deltagersucces, som området har oplevet gennem de sidste 15-20 år. Det er vigtigt, at den fleksibilitet, som enkeltfagstilrettelæggelsen udgør, yderligere udvikles, og at dette sker med et fagtilbud, der indholdsmæssigt er tilpasset voksnes behov for almene kundskaber og færdigheder.

Ønsket om at skabe et kompetencegivende voksenuddannelsesstilbud med sin egen identitet er fremsat i erkendelse af, at tiden er løbet fra uddannelsesstilbud til voksne, som bygger på børne- og ungdomsuddannelsernes indhold og kompetence i form af afsluttende prøver og eksaminer. I folkeskolen fastlægges undervisningen under hensyn til børnenes og de unges behov og muligheder. Undervisningen kan tilrettelægges over en årrække, og fagene kan gensidigt supplere og støtte hinanden. Den faglige og indlæringsmæssige progression sker samtidigt med og afhængigt af den aldersmæssige modning fra barn til voksen. Der kan opereres med faste skemaer, og man har mulighed for en langsigtet planlægning både med hensyn til det pædagogiske indhold og med hensyn til de ressourcer, det offentlige skal anvende på uddannelsen.

I en voksenuddannelse er vilkårene anderledes. Kravet om fleksibilitet er langt større, for at man kan imødekomme de meget forskelligartede uddannelsesbehov og muligheder for deltagelse, som voksne har. I planlægningen må man samtidig i højere grad indrette sig efter opståede aktuelle behov, på regionale forskelle og udsving i de økonomiske konjunkturer. Voksenuddannelsen bør f.eks. være en af de målrettede foranstaltninger, som kan anvendes i forbindelse med et lokalområdes erhvervsomstilling eller som led i den generelle indsats mod arbejdsledigheden. Der må derfor kunne prioriteres i relation til behovene både med hensyn til tilbuddets sammensætning og til omfanget af aktiviteten, og der stilles krav om stor smidighed i planlægningen.

5.1. Et voksenrelevant indhold

Fastlæggelsen af det samlede fagtilbud, og af indholdet i de enkelte fag må naturligvis tage udgangspunkt i de målsætninger med hensyn til kompetence, som tidligere er beskrevet. Der må lægges vægt på, at det kompetencemæssige sigte opfattes bredt, således at almene kvalifikationer i forhold til voksnes liv som samfundsborgere prioriteres højt. Samtidig skal det sikres, at fagene hver for sig og i kombinationer giver mulighed for at opnå kompetence til fortsatte uddannelsesforløb.

Enkeltfagstilrettelæggelsen stiller særlige krav til fagenes indhold. På den ene side må fagene kunne fungere enkeltstående, det vil sige uden nødvendigvis at blive suppleret af forskellige »støttefag«. På den anden side må fagene uden for store overlapninger kunne indgå i kombination med andre fag.

Endelig må indholdsfastlæggelsen bygge på og tage hensyn til de særlige forudsætninger, voksne har i forbindelse med deltagelsen. Det drejer sig om generelle træk ved voksnes læringssituation, der især udspringer af de livserfaringer voksne har. Og det drejer sig endvidere om de forskelligartede skolemæssige forudsætninger og det varierede sigte med deltagelsen, som ligeledes er karakteristiske træk i voksenundervisningen. Ikke mindst sidstnævnte forhold understreger behovet for med et differentieret tilbud at give voksne mulighed for at *ajourføre* og *supplere* almene kundskaber og færdigheder med henblik på at erhverve formel kompetence.

Det har været overdraget en række fagudvalg at udarbejde forslag til hvorledes voksenrelevante læseplaner, undervisningsvejledninger og prøveformer/evalueringsformer skal se ud indenfor de respektive fagområder. Disse forslag skal med hensyn til det pædagogiske og faglige indhold ikke nærmere beskrives eller vurderes her.

5.2. Fagrækken

Med hensyn til fastsættelsen af det samlede fagtilbud er det på den ene side vigtigt at sikre en vis standardisering landet over, der reelt kan imødekomme behovet for almen kompetence, og på den anden side at give mulighed for lokal og regional fleksibilitet i relation til varierende behov. Det skal derfor foreslås, at man i fagtilbuddets sammensætning skelner mellem fag som *skal* tilbydes på alle selvstændige kurser og fag, som *kan* tilbydes.

De fag, som er tilbudspligtige på alle selvstændige kursusinstitutioner, benævnes kernefagene og omfatter følgende: *dansk, matematik, engelsk, tysk/fransk, samfundsfag og naturfag* (inkl. natur/teknik).

Det bemærkes, at der på hvert kursus skal tilbydes mindst 2 fremmedsprog, hvoraf engelsk skal være det ene. Som det andet fremmedsprog

foreslås fransk sidestillet med tysk, overensstemmende med den øgede betydning fransk må forventes at få fremover. Det enkelte kursus kan således udfra en vurdering af behovet vælge at tilbyde både tysk og fransk eller blot det ene af disse to. Det må dog sikres, at hvert fag tilbydes mindst eet sted indenfor hvert enkelt amt.

Der lægges vægt på, at det samfundsorienterede fagområde får en højere prioritering i den nye voksenuddannelse. Derfor foreslås samfundsfag indført som tilbudspligtigt prøvafag på alle kurser. I forhold til det nuværende folkeskolefag, samtidsorientering, bør der i et samfundsfag for voksne fastlægges en mere præcis indholdsbeskrivelse med vægt på tematisk arbejde med emner og problemstillinger sat i relation til centrale kundskabsområder, der omfatter: det danske folkestyre, arbejdsmarkedsforhold, grundlæggende samfundsøkonomi og Danmarks internationale relationer.

Naturfag er en omarbejdning og integration af fysik/kemi, biologi og naturgeografi. Der er tale om et bredt anlagt »science-fag«, hvor der lægges vægt på tematisk arbejde med emner og problemstillinger fra natur, teknik, produktion og miljø, sat ind i en samfundsmæssig og historisk sammenhæng. De enkelte naturvidenskabsfag og -discipliner indgår som redskaber og faglige perspektiver i det tematiske arbejde, således at det sikres, at der opnås en samlet kompetence i faget.

Øvrige fag som kan tilbydes omfatter: *latin, maskinskrivning/etb, informatik, »dansk som fremmedsprog«, mediekundskab, psykologi, filosofiske temaer, historiske temaer og samfundsfaglige temaer*. Endvidere kan der i forbindelse med heltidsundervisning tilbydes fag fra det kreative fagområde (f.eks. musik og formning).

De nævnte fag, som især betyder en stærkere vægtning af det humanistiske og samfundsfaglige område, finder udvalget af betydning for den alsidighed og bredde, som der bør være i en almen voksenuddannelse. Det er en betydning, som også er blevet bekræftet gennem det omfattende forsøgs- og udviklingsarbejde, hvor fag som f.eks. filosofiske temaer er slået an som en særdeles voksenrelevant nyskabelse med betydelig deltagerinteresse. Faget »dansk som fremmedsprog« er inddraget, for at give indvandrere og flygtninge, som ønsker at opnå formel kompetence i dansk, forbedrede uddannelsesvilkår gennem en tilpasset undervisning og prøve. Det skal understreges, at undervisningen og prøvekravene forudsættes at ligge på et parallelt niveau med den normale danskundervisning og altså i forlængelse af den undervisning, som gives indvandrere i henhold til lov om undervisning af voksne indvandrere (lov nr. 355 af 4. juni 1986).

At fagene *kan* tilbydes, og altså ikke nødvendigvis *skal* tilbydes på hvert enkelt kursus eller i hvert amt, er ikke et udtryk for fagenes ringere kompetencemæssige status. Tværtimod er fagene inddraget udfra deres relevans i forbindelse med almen kvalificering, og alle fagene forudsættes be-

skrevet gennem centralt fastlagte læseplaner, og de afsluttes i lighed med kernefagene med prøve. Der sigtes gennem denne valgfrihed i tilbudsgivningen alene på at skabe en sådan fleksibilitet, at der på de enkelte kursusinstitutioner kan sammensættes et fagtilbud, som bedst muligt imødekommer brugernes behov. For visse målgrupper, f.eks. personer der er beskæftiget, eller som søger beskæftigelse indenfor social- og sundhedssektoren (hjemmehjæpere, sygehjæpere, plejere, socialpædagoger m.v.), vil fag som psykologi og filosofiske temaer give en direkte jobrelevant kompetence. For andre grupper vil andre fag være mere væsentlige. Hvilke fag, der på de enkelte kursussteder og i de enkelte amter især skal prioriteres, må bero på en vurdering af behovene.

Udover de ovenfor nævnte fag bør der skabes mulighed for, at der kan etableres særlige *fagtilbud baseret på lokalt fastlagte læseplaner*. Her tænkes navnlig på muligheden for at udforme fagtilbud indenfor det natur- og samfundsfaglige område, hvor der kan fokuseres på mere afgrænsede emner og problemstillinger af særlig lokal interesse og relevans. Under alle omstændigheder må det dog forudsættes, at også sådanne lokale fagtilbud skal godkendes centralt med hensyn til læseplaner og krav vedrørende prøve/evaluering som værende led i et kompetencegivende uddannelsesstilbud.

Vedrørende fagrækken og tilbudspligten er der afgivet følgende 2 *mindretalsudtalelser*:

»Amtsrådsforeningen finder tilbudspligtens udformning uheldig. Det har i udvalget ved flere lejligheder været drøftet hvilke konsekvenser for kursusstrukturen den foreslåede fagrække, tilbudspligt og tilrettelæggelsesform vil få, specielt i de tyndt befolkede dele af landet. Amtsrådsforeningen skønner, at hvis kernefagene gøres tilbudspligtige på hvert selvstændigt kursus, vil det blive vanskeligt at sikre en rimelig geografisk spredning af tilbuddet i overensstemmelse med de varierende lokale og regionale behov, idet de mindre kurser (løseligt anslået $\frac{1}{8}$ af de eksisterende kurser) vil have vanskeligt ved at overleve.

Amtsrådsforeningen skal derfor foreslå, at tilbudspligten udformes således, at kernefagene skal tilbydes i amtskommunen, mens øvrige fag kan tilbydes, idet fagtilbuddet gives så det imødekommer det eksisterende behov for almen kompetence i amtskommunen.«

»DAUFer af den opfattelse, at man i fagtilbuddets sammensætning skal skelne mellem fag, som skal tilbydes henholdsvis på alle kurser og på amtsplan og fag, som kan tilbydes. Foreningen skal derfor foreslå,

- at dansk, matematik, engelsk, tysk/fransk, samfundsfag og naturfag (incl. natur/teknik) er *tilbudspligtige* på alle selvstændige kursusinstitutioner
- at maskinskrivning/etb og informatik er *tilbudspligtige* på amtsplan
- at »dansk som fremmedsprog«, mediekundskab, psykologi, filosofiske temaer, samfundsfaglige temaer, latin samt særlige fagtilbud baseret på lokalt fastlagte læseplaner er fag, som kan tilbydes.

Foreningen finder det således vigtigt, at der på amtsplan er en tilbudspligt i maskinskrivning/etb og informatik, som dels har haft en rimelig kursistsøgning i de år, hvor fagene har været tilbudt som forsøgsundervisning, og som dels er fag, der i takt med den teknologiske udvikling fortsat vil kunne imødekomme samfundets og specielt erhvervslivets krav om kendskab til og indsigt i ny teknologi.«

Uddannelsesretten for voksne bør udmøntes i, at der til kernefagene er *fri adgang*. Det vil sige, at det er amtsrådets ansvar at sikre, at der etableres en undervisningsaktivitet, der svarer til søgningen i amtskommunen. Et flertal i udvalget mener, at der herudover ikke skal fastsættes regler for holdoprettelse, holddublering m.v. Holdetableringen er i praksis de enkelte kursers ansvar inden for den givne økonomiske ramme. Kernefagene tilbydes mindst een gang årligt, mens de øvrige fag tilbydes således, at der sikres et alsidigt fagtilbud.

Et mindretal bestående af Mogens Bo Hansen (DAUF), Nitta Andersen (LAK) og Annalisa Tams »finder det nødvendigt at opretholde faste regler for holdoprettelse, således at den enkelte kursists uddannelsesret reelt er sikret. Vi skal derfor foreslå, at princippet om holddannelse formuleres således:«

»Den uddannelsesret for voksne, som tidligere er omtalt, bør udmøntes i, at der til kernefagene er fri adgang. Amtskommunen må sikre, at der i kernefagene er undervisningsaktivitet, der svarer til søgningen (jfr. kapitel 7.2.), hvilket skal forstås således, at den enkelte kursus kan oprette hold med færre kursister end 12, men at der er pligt til at oprette hold, når der har meldt sig mindst 12 senest 14 dage før kursusstart. De tilbudspligtige fag skal tilbydes mindst een gang årligt, mens de øvrige fag skal tilbydes således, at der sikres et alsidigt fagtilbud.«

Et andet mindretal bestående af Ole Juul (forstanderforeningen) og Marianne Bau tilkendegiver følgende:

»I forbindelse med holddannelsen må der sikres en forpligtelse til på det enkelte kursus, at etablere undervisning i et tilbudt fag, såfremt der 14 dage før undervisningens start er optaget mindst 15 deltagere.«

For at sikre undervisningens kvalitet og en rimelig eentydighed med hensyn til den kompetence som opnås, bør der for alle fagene centralt fastlægges eller godkendes læseplaner, undervisningsvejledninger og prøver/evalueringsbestemmelser. Eentydigheden må imidlertid ikke føre til, at området bliver statisk. Tværtimod bør der lægges vægt på en *løbende revision* af fagenes indhold, ligesom nye fag og fagområder hurtigt må kunne inddrages i tilbuddet, således at der sikres tilpasning til de behov, som konstateres i relation til samfundsudviklingen. Som et led heri bør der skabes gunstige vilkår for iværksættelse af forsøgs- og udviklingsarbejde, og endvidere være generel hjemmel til at etablere rekvireret undervisning.

5.3. Voksenprøver

Ud fra undervisningens sigte mod at give en bred almen kompetence betragtes fagtilbuddet som helhed tilrettelagt på *et niveau* - et alment grundlæggende, hvor hvert fag kan afsluttes med en *voksenprøve*. Natur-

ligvis vil der afhængigt af de enkelte fags egenart og den indlæringsmæssige progression, som finder sted indenfor de enkelte fag være behov for i nogle fag at trindele således, at nogle trin naturligt må forudsætte andre, og således at der til hvert af disse trin knyttes en formel kompetence gennem intern evaluering og udstedelse af kursusbevis. Nogle fag vil således kunne opbygges af 2 eller 3 trin, mens andre blot består af 1 (jfr. afsnit 6.2.). Det fundamentale er imidlertid, som nævnt, at det nye fagtilbud som helhed betragtes placeret på eet niveau med hensyn til kompetencemæssigt sigte i modsætning til den 2-delning, som idag er karakteristisk med et FSA- og et FSU-niveau. Det alment grundlæggende niveau kan samtidig udfra det brede almene sigte afgrænses fra HF-niveauet, der beskriver et alment studieforberedende niveau.

Kravene til voksenprøverne fastsættes og styres som nævnt centralt. Og kravene bør være så konkret udformede, at såvel deltagerne som aftagerinstitutionerne kan vurdere kvaliteten af de pågældende prøver. Gennem en tilrettelæggelsesmæssig modulisering (se afsnit 6.2.) skabes der endvidere mulighed for, at delkompetencer kan opnås med udstedelse af kursusbevis. Også udstedelse af sådanne kursusbeviser må være baseret på evalueringsformer (interne), der fremgår af centralt fastsatte bestemmelser. Hensigten med det nye voksenprøvesystem er at udforme prøve- og evalueringsformer og stille krav, der i kompetencemæssig henseende er et reelt udtryk for, hvad voksne har brug for. Samtidig sigtes der mod at give deltagerne flere muligheder for at aflægge voksenprøverne, når det er hensigtsmæssigt, det vil sige at øge prøvesystemets fleksibilitet.

Der må i forhold til det øvrige uddannelsessystem fastsættes bestemmelser, der sikrer, at voksenprøverne og de udstedte kursusbeviser giver adgangsrettigheder, der svarer til de krav, der stilles ved prøverne eller ligger til grund for den interne evaluering. Det samlede voksenprøvesystem skal således give lige så mange muligheder for fortsat uddannelse, som kan opnås gennem folkeskolens afgangsprøver. Hvor de opnåede prøve- og kursusbeviser udfra en reel vurdering af indhold og krav giver grundlag for *meritoverføring* til andre dele af uddannelsessystemet, bør der ligeledes fastsættes bestemmelser herom. Det vil endvidere være nødvendigt fra centralt hold at udarbejde informationsmateriale rettet mod det offentlige og private erhvervsliv om opbygningen af og indholdet i det nye voksenprøvesystem.

5.4. Introducerende kurser

For at tilgodese den gruppe voksne, der på den ene side har brug for at komme igang med en kompetencegivende uddannelse, og som giver udtryk for et ønske herom, men som på den anden side står usikker og fremmed overfor deltagelsen, bør der skabes mulighed for at etablere en sær-

ligt tilrettelagt *introducerende undervisning*. Der må i denne undervisning navnlig lægges vægt på det motiverende aspekt gennem konkrete, anvendelsesorienterede undervisningsforløb. Ligeledes bør vejledning indgå som et væsentligt element. Typisk vil der være tale om vejledning i meget bred forstand, der kan omfatte både uddannelses- og beskæftigelsesmæssige forhold samt problemstillinger af social karakter. Det drejer sig både om en vejledning om muligheder og vilkår i forbindelse med et fortsat uddannelsesforløb indenfor den almene voksenuddannelse. Men også vejledning rettet mod andre uddannelses- og undervisningsområder bør gives, når dette falder naturligt i forhold til den konkrete deltagergruppe. Andre vejledningsinstanser end de kursusinterne vil derfor ofte være relevante at inddrage.

Introduktionsforløb må kunne oprettes efter behov og gives mulighed for betydelig lokal variation. Der bør derfor ikke fastlægges præcise og detaljerede indholdskrav til disse forløb, men det vil være hensigtsmæssigt, at der som inspirationskilde udsendes en undervisningsvejledning med forskellige typer af eksemplariske undervisningsforløb. Som en del af et kompetencegivende uddannelsesstilbud må det selvsagt sikres, at den introducerende undervisning følges op af muligheder for at deltage i egentlig prøverettede fag, enten ved at disse tilbydes i kombination med den tværfaglige undervisning eller i umiddelbar forlængelse heraf.

6. Tilrettelæggelsesstrukturen

Følgende hovedprincipper må være gældende for tilrettelæggelsesstrukturen, hvis målsætningen om fleksibilitet skal opfyldes.

Der må *for det første* være mulighed for forskellige og flere starttidspunkter. Det forskellige søgningsmønster til store og små kursusinstitutioner tilsiger allerede i dag dette behov.

Der må *for det andet* være mulighed for, at deltagerne kan gennemgå og afslutte undervisningsforløb på kortere tid, end tilfældet er idag. Der må være mulighed for, at den kursist, der i sin tid gik ud af folkeskolens 7. eller 8. klasse, og som vil yde en betydelig målrettet indsats, kan gå igennem »systemet« hurtigst. Kursisten med gode faglige forudsætninger må ligeledes på meget kort tid kunne supplere sine kundskaber og erhverve de nødvendige prøver og kursusbeviser, uden at skulle gennemgå hele forløb. På den anden side må der også være mulighed for, at den fagligt svage, der måske samtidig står usikker over for uddannelsessituationen, kan få den nødvendige undervisning og få mulighed for at bruge lidt længere tid til uddannelsen.

For det tredje bør der gennem tilrettelæggelse af undervisningsforløbene gives mulighed for et øget samarbejde med andre voksenuddannelser, herunder erhvervsskolerne og arbejdsmarkedsuddannelserne. Der må således med en ny tilrettelæggelsesstruktur medvirke til, at fag og fagdele fra den almene voksenuddannelse lettere kan kombineres med elementer fra de erhvervsrettede uddannelser. Sådanne samarbejdsprojekter har eksempelvis betydning i relation til ønsket om at lette adgangsvejene til tekniker- og ingeniøruddannelserne (gennem de såkaldte TIF-kurser) og i forbindelse med kortuddannedes opkvalificering på specialarbejderskolerne og El-centrene. I forbindelse med den større åbenhed og nedbrydning af sektorgrænserne vil der være behov for at afklare en række problemer af pædagogisk, styringsmæssig og økonomisk karakter.

Endelig bør der *for det fjerde* være forskellige muligheder for hel eller delvis selvundervisning herunder mulighed for at vælge en egentlig fjernundervisning, som alternativ til den normale holdundervisning.

6.1. Modulopbygning

Enkeltfagsprincippet bør som nævnt fortsat være den centrale tilrettelæggelsesform. Det er endvidere opfattelsen, at fleksibiliteten yderligere kan øges gennem en modulisering af de enkelte fag. Formelt er der idag mulighed for at tilrettelægge fag over kortere perioder og i princippet også at starte på forskellige tidspunkter. Men reelt kan denne mulighed kun udnyttes i meget begrænset udstrækning, på grund af de faste prøve-terminer, og fordi fagenes omfang, indholdsmæssigt og timetalsmæssigt, ikke passer til korte forløb. Den helt dominerende tilrettelæggelsesform er derfor 1-årige forløb med start august/september og prøve i maj/juni.

Skal kortere forløbsperioder fremmes, må dette ske gennem en opdeling af fagene i moduler, således at det indholdsmæssige omfang, krav og timetallet svarer til kortere forløbsperioder. Modulopbygningen skal naturligvis ske således, at hvert enkelt modul udgør en indholdsmæssig afgrænset del af det pågældende fag eller fagområde, og således at modulet pædagogisk kan fungere som en helhed.

Et flertal i udvalget mener, at modulopbygningen må forudsætte, at der er tale om *åbne moduler*, med på- og afstigningsmulighed mellem hvert. Der sigtes mod modulforløb med et undervisningsomfang på 64-128 timer, varierende for de enkelte fagområder (jfr. nedenfor). Denne opdeling vil betyde, at de enkelte moduler, som det helt typiske, kan tilrettelægges over *12-16 uger*. Samtidig åbnes der reelle muligheder for at kunne tilbyde særlige målgrupper koncentrerede forløb f.eks. på 4-8 uger, hvor dette er hensigtsmæssigt (se mindretalsudtalelser sidst i afsnittet).

Undervisningen i hvert modulforløb må som nævnt tilrettelægges som en afgrænset helhed således, at de deltagere der ønsker det, kan afslutte eller afbryde deres uddannelsesforløb efter gennemførelse af et modul enten med en voksenprøve eller et kursusbevis. Nye deltagere må tilsvarende ved påbegyndelse af et modulforløb opleve »at være med fra start« på det pågældende fagtrin. Selv om der i princippet sker holddannelse ved hvert modul, må det dog for hver enkelt deltager tilstræbes, at modulerne tilrettelægges i en sådan forløbssammenhæng, at man uden afbrydelse kan gennemgå hele den undervisning, der fører frem til en afsluttet voksenprøve.

Sammenfattende kan man pege på følgende fordele ved moduliseringen af uddannelsestilbuddet. *For det første* muliggøres der herved en bedre tilpasning af undervisningstilbuddet til voksnes specifikke behov og forudsætninger, baseret på suppleringsprincippet. *For det andet* virker en etapevis opdeling i sig selv motiverende for gennemførelsen, hvilket må formodes at modvirke frafald. *For det tredje* skabes der herigennem bedre muligheder for samarbejde med erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne. Og endelig vil der *for det fjerde* gives mulighed for, at f.eks. kortere ledighedsperioder kan udnyttes til uddannelse.

På den anden side må moduliseringen også betragtes i relation til kur-

susinstitutionernes planlægningsmæssige og administrative vilkår. Der kan alt andet lige ligge et problem i en stærk differentiering af kursustilbuddet, der gør udbudsvilkårene for de mindre og små kurser vanskelig. Man kan næppe lave en fast tilrettelæggelsesstruktur, der i samme form skal bruges på alle kursusinstitutioner. Hensigten må være, at strukturen i sig selv gøres så fleksibel, at den både kan anvendes hensigtsmæssigt på store og små kurser. På mindre kurser kan man således forestille sig, at tilbudsdifferentieringen bliver væsentlig mindre end på de store, f.eks. ved at der sker samlæsning af flere moduler. Også idag kender man denne situation hvor der nogle steder, hvor søgningen er begrænset, sker samlæsning af FSA- og FSU-forløb. Differentieringen er i disse tilfælde blot lagt ned i det enkelte hold. Det er under alle omstændigheder vigtigt, at man med en ny tilrettelæggelsesstruktur sikrer, at undervisningstilbuddet fortsat har en stor geografisk spredning og decentralitet.

Det er i forlængelse heraf vigtigt at understrege, at den større fleksibilitet, som opnås gennem moduliseringen ikke betragtes som en hindring for, at der også kan skabes sammenhængende heltidsundervisningstilbud, i det omfang der er behov for på det enkelte kursussted. Den foreslåede halvårstilrettelæggelse vil med en indholdsfastlæggelse, der er afpasset denne periode i sig selv ikke være hindrende for, at der skabes velfungerende og trygge pædagogiske miljøer i de enkelte fag. Hertil kommer, at der med de givne moduler vil være øgede muligheder for at lave attraktive og relevante fagkombinationer herunder også med tværfaglig undervisning.

Om ovenstående forslag vedrørende modulopbygning afgiver Mogens Bo Hansen (DAUF) følgende *mindretalsudtalelse*:

»For så vidt angår modulopbygning vil en opdeling, hvor de enkelte moduler tilrettelægges over 16 uger, være acceptabel. Åbne moduler med på- og afstigningsmuligheder mellem de enkelte moduler vil efter foreningens opfattelse rejse væsentlige sociale og pædagogiske problemer. Med den kendte type kursistsammensætning vil en løbende til- og afgang af kursister svække etableringen, videreførelsen og udviklingen af sociale mønstre på et hold, hvilket i høj grad vil ramme de svage og ofte uddannelsesusikre kursister.

Det er et faktum i voksenundervisningen, at såvel kursister som et holds lærer ofte anvender mange psykiske og tidsmæssige ressourcer på at etablere et nødvendigt læringsmæssigt socialt klima.

Med et kortere undervisningsforløb på de enkelte moduler og med en ny kursistsammensætning, vil dette blive særdeles vanskeligt at opretholde.

Der vil således skulle anvendes urimeligt meget undervisningstid dels på at etablere et sådant nødvendigt »arbejdsklima« og dels på overhovedet at få klarlagt og ajourført de nye kursisters kundskabsniveau i relation til »stamkursisterne«. Hertil kommer, at læreren forventeligt vil komme til at skulle repetere meget allerede gennemgået undervisningsstof, hvilket vil være en forudsætning for undervisningens videre gennemførelse.

Med hensyn til tilrettelæggelsen af modulerne er det foreningens opfattelse, at det for hver enkelt deltager må sikres, at man uden afbrydelse kan gennemgå hele den undervisning, der fører frem til en afsluttet voksenprøve.«

Et andet mindretal bestående af Nitta Andreasen og Annalisa Tams udtaler følgende:

»En modulopbygning, hvor de enkelte moduler tilrettelægges over 16 uger er acceptabel og i overensstemmelse med de behov, som kan opstå i fremtiden i forbindelse med en evt. kommende BFU-reform. Kortere åbne moduler (jfr. f.eks. forslaget fra matematiklæseplansgruppen) vil dog rejse væsentlige sociale og pædagogiske problemer og vil svække etableringen af et støttende socialt netværk på holdene. De hyppige af- og påstigningsmuligheder vil skabe psykisk og social uro og ramme især svage og uddannelsesfremmede kursister. Endvidere har nyere pædagogisk forskning dokumenteret, at læring ikke alene tager tid, men også er en social proces.

Med hensyn til tilrettelæggelsen af modulerne er det vores opfattelse, at det for hver enkelt deltager må sikres, at man uden afbrydelse kan gennemgå hele den undervisning, der fører frem til en afsluttet voksenprøve.«

6.2. Fagenes tilrettelæggelse

Med hensyn til den konkrete tilrettelæggelse af de enkelte fag vil der naturligt nok være forskelle fra fag til fag, fordi indlæringsbetingelserne og den faglige progression er forskellig. Hovedforskellene, således som de fremgår af læseplansindstillingernes modulariseringsforslag, ligger i den vægt, der lægges på henholdsvis en *vertikal* og en *horisontal* forløbsstruktur, det vil sige om de enkelte forløb forudsætter hinanden således at nye faglige elementer bygger umiddelbart videre på det allerede lærte (vertikal), eller om forløbene supplerer hinanden, således at elementerne gentages i uddybet form (horisontal). Det forekommer rigtigt, at man i en struktur for voksenundervisning i højere grad end i ungdomsuddannelserne tænker i en horisontal tilrettelæggelse, både fordi voksnes sigte med deltagelsen i det enkelte fag ofte retter sig mod bestemte faglige områder, og fordi voksnes almene forudsætninger ikke entydigt kan indplaceres på en vertikal klassetrinsskala.

På side 31 og 32 er skematisk vist, hvorledes et flertal i udvalget vil foreslå de enkelte fag opbygget i moduler, med angivelse af timetalsrammer for de enkelte moduler. Under hvert fag er samtidig angivet de nuværende timetal. Ved en sammenligning af foreslåede og nuværende timetal må man være opmærksom på flere forhold. *For det første* kan timetallene ikke umiddelbart sammenlignes, idet de nye timetal, som tidligere nævnt, refererer til undervisningsindhold og krav, der er anderledes fastlagt end de nuværende. I denne forbindelse bør det nævnes, at den udvidede fagrække har givet mulighed for en anden afgrænsning af fagene end den nuværende. *For det andet* forudsættes det, at de beskrevne moduler søgningsmæssigt vil have forskellig tyngde. Eksempelvis må det forventes, at dansk 1 (grunddansk) vil få en ganske central placering i tilbuddet, mens basiskurserne i matematik og sprog vil være for de relativt få. *For det tredje* må man ved sammenligninger med timeforbruget idag være opmærksom på, at det gennemsnitlige forbrug i de enkelte fag idag afviger fra det foreskrevne normaltimetal (se bilag 1).

Dansk

Sp./komm. litt.

64 – 128	64 – 128
----------	----------

64 – 128

v æ r k s t.

Dansk 2 (sprog og litteratur)

Dansk 1 (grunddansk)

Timetal ialt (inkl. værksted):

Nuværende timetal ialt FSA/FSU:

	192 – 384
konc.	224
norm.	352
udv.	544

Matematik

64 – 128	64 – 128
----------	----------

64 – 96	64 – 96
---------	---------

64

v æ r k s t e d

Matematik 2

Matematik 1

Basismatematik

Timetal ialt (inkl. værksted):

Nuværende timetal ialt FSA/FSU:

	320 – 512
konc.	320
norm.	512
udv.	800

Engelsk/tysk/fransk

64 – 96	64 – 96
---------	---------

64 – 96	64 – 96
---------	---------

64

v
æ
r
k
s
t
e
d

Fremmedsprog 2

Fremmedsprog 1

Basis-engelsk/tysk

Timetal ialt (inkl. værksted):
Nuværende timetal ialt FSA/FSU:

	320 – 448		
	<u>konc.</u>	<u>norm.</u>	<u>udv.</u>
Engelsk	192	288	448
Tysk	192	352	576

Naturfag

128	128
-----	-----

Naturfag

128

Natur/teknik

Timetal ialt:
Nuværende timetal ialt FSA/FSU:

	384		
	<u>konc.</u>	<u>norm.</u>	<u>udv.</u>
Fysik/kemi	192	320	448
Biologi		128	
(geografi)		128	

Samfundsfag

128

Samfundsfag

Timetal ialt:
Nuværende timetal i samtids-
orientering FSA:

128

128

Øvrige fag tilrettelægges i eet eller to moduler med et samlet timetal fra 64 til 128.

Som det fremgår er de enkelte fag opbygget i et varierende antal fagtrin 1, 2 eller 3, der giver mulighed for en differentiering af deltagerne efter forudsætninger. Højeste fagtrin i hvert fag afsluttes med en *ekstern voksenprøve*, mens de øvrige trin afsluttes med *intern evaluering* og evt. udstedelse af kursusbevis.

På de fagtrin, der består af 2 moduler (for matematik og naturfag eventuelt flere, jfr. de stiplede linier i ovenstående model), må disse moduler tilrettelægges på en sådan måde, at de i princippet ikke forudsætter hinanden. Dette kan ske ved en modularisering baseret på tematisering og opdeling i afgrænsede fagdele. Der vil efter individuelt valg og på grundlag af den enkeltes forudsætninger være mulighed for at aflægge prøve eller få udstedt kursusbevis efter at have gennemgået eet eller begge (alle) moduler på det pågældende fagtrin. Man må dog nok forvente, at hovedparten af deltagerne har behov for at gennemgå hele det forløb, som det pågældende fagtrin omfatter.

Det bemærkes, at der med hensyn til dansk, matematik og sprogfagene skelnes mellem *holdundervisning* og *værkstedaktivitet*, hvor værkstedet tænkes at skulle fungere fælles for de tre fagområder. Værkstedundervisning er en særlig tilrettelæggelsesform, der til forskel fra den fælles holdundervisning giver mulighed for en helt individuel undervisning. Tanken er, at der indenfor de 3 fags maximale timetalsramme afsættes en fælles timepulje til værkstedundervisningen, hvor kursisterne efter individuelt behov kan få faglig støtte og hente inspiration udover deltagelsen i holdundervisningen. Værkstedet har til formål at dække flere funktioner, f.eks. at give hjælp i forbindelse med »hjemmearbejde«, eller at dække »fraværshuller«. Men også »fagligt stærke« kursister skal have mulighed for at hente yderligere inspiration og udfordringer gennem værkstedet. Det vil nok især være fagenes færdighedsdele, der med fordel kan dyrkes i værkstedundervisningen, og det vil i denne sammenhæng være oplagt at inddrage brug af dataprogrammer, f.eks. således at værkstedet også kan anvendes til selvundervisning eller med minimal »konsulentstøtte«.

Som nævnt må der ud fra en rammestyring gives øget frihed til på de enkelte kurser at tilrettelægge fagene ud fra, hvad der er hensigtsmæssigt og behov for. Udgangspunktet i tilrettelæggelsen er derfor *vejledende timetal* for de enkelte modulforløb, der ud fra læseplanen angiver, hvad »normalkursisten« bør tilbydes af undervisning. For fagene dansk, matematik og sprogfagene angives der dog et minimums- og maximums timetal, der dels angiver den nedre grænse for holdtimerne, dels den øvre grænse for det samlede timeforbrug til hold- og værkstedstimer.

Muligheden for at kunne tilrettelægge fagene med varierede timetal har ikke mindst betydning for at kunne imødekomme de forskellige be-

hov, der typisk vil være på dag- og aftenholdene. Erfaringerne viser, at aftenholdene generelt er mere målrettede og fagligt bedre funderede end dagholdene. Der er ligeledes klare begrænsninger for hvor mange mødegange pr. uge en aftenkursist med fuldtidsarbejde vil kunne overkomme eller ønsker at deltage.

Også med hensyn til holddannelsen og lærertimeforbruget må der være fleksibilitet, således at tilpasning sker i forhold til, hvad der i den givne situation er pædagogisk og ressourcemæssigt rimeligt og hensigtsmæssigt (det vil sige med hensyn til etablering af små eller store hold, valg af een-lærer, to-lærerordning eller selvundervisning, osv.).

Vedrørende fagenes tilrettelæggelse har Mogens Bo Hansen (DAUF) afgivet følgende *mindretalsudtalelse*:

»Som det fremgår vedrørende *fagenes tilrettelæggelse* er der modulforløb med et undervisningsomfang på 64-128 timer, varierende for de enkelte fagområder. Disse timetal synes primært at være baseret på hensynet til den »stærke« kursist. Endvidere er timetallene generelt mindre end indstillet fra de enkelte læseplansudvalg uden fornøden påpegnings af indholdsmæssige konsekvenser på de enkelte fag og uden nærmere begrundelse for timetallenes størrelse i relation til de enkelte fag.

Det er foreningens opfattelse, at de overvejelser og vurderinger, som ligger til grund for læseplansudvalgenes indstillinger bør få en afgørende indflydelse på fastlæggelsen af undervisningstimetallet for de enkelte fag:

Dansk

Sp./komm. litt.

96 – 144	96 – 144	v æ r k s t e d	Dansk 2
96 – 192			Dansk 1
64			Basisdansk

Timetal ialt (ekscl. værksted):

352 – 544

Matematik

128	128
-----	-----

96	96
----	----

64

v
æ
r
k
s
t
e
d

Matematik 2

Matematik 1

Basismatematik

Timetal ialt (ekscl. værksted):

512

Engelsk/tyisk/fransk

96	96
----	----

96	96
----	----

64

v
æ
r
k
s
t
e
d

Fremmedsprog 2

Fremmedsprog 1

Basis-engelsk/tyisk

Timetal ialt (ekscl. værksted):

448

Det skal bemærkes, at foreningen som følge af visse uklarheder i dansklæseplansgruppens indstilling vedrørende forløbenes opbygningsniveau og timetal, skal foreslå indførelse af et basisforløb på 64 timer med det sigte at kunne imødekomme kursister med svage sproglige og/eller grammatiske forudsætninger. Som begrundelse herfor skal peges på den såkaldte Matthæus-effekt og de erfaringer som en række forsøg har vist omkring de svage kursisters lave læse- og retstavningsmæssige niveau trods 7-9 års skolegang.

Generelt skal nævnes, at foreningen ikke har foreslået differentiering i de enkelte forløbs timetal, men vi vil dog pege på, at såfremt differentierede timetal ønskes, bør der gives mulighed for et større timetal end det foreslåede ved dispensation.

Som det fremgår af de her viste moduler for de enkelte fag er foreningen positivt indstillet overfor værkstedstanken med hensyn til dansk, matematik og sprogfagene, men det er vor klare opfattelse, at tilbud om værkstedsaktiviteter ikke må ske på bekostning af en formindskelse af holdundervisningstimetallene. I den forbindelse skal bemærkes, at

værkstedsaktivitetens undervisningsmæssige effekt ikke bør overvurderes i forhold til timetalsstørrelsens betydning for holdundervisningen.«

En anden mindretalsudtalelse er afgivet af Nitta Andreasen (LAK) og Annalisa Tams:

»Som det fremgår vedrørende fagernes tilrettelæggelse opereres der for dansk, matematik og sprog med moduler, der har et differentieret timetal (f.eks. 64-128). Det er vor opfattelse, at moduleringen af fagene i sig selv udgør et differentieret tilbud, og at der ikke bør differentieres yderligere inden for de enkelte moduler. Hermed sikres et vist minimum af kvalitet (og tid) for hvert fag, hvilket også synes at være hovedparten af læseplansgruppernes opfattelse. Moduleringen i sig selv tilgodeser jo den stærke kursist, der kan nøjes med få - eller måske kun 1 modul - for at indstille sig til prøve.

Det er endvidere vor opfattelse, at de overvejelser og vurderinger, som ligger til grund for læseplansgruppernes indstillinger bør få en afgørende indflydelse på fastsættelsen af undervisningstimetallet for de enkelte fag. Man kan ikke på samme tid beskære de foreslåede timetal og inkludere værkstedstimer i dette, uden at forringe kvaliteten. Desuden opererer læseplansgrupperne med timetal, der er eksklusiv værkstedsaktivitet. Vi vil derfor foreslå, at læseplansgruppernes forslag bibeholdes. Dog vil vi for dansk's vedkommende foreslå faste timetal (gennemsnittet af læseplansgruppens differentierede forslag). Endvidere tilføje et tilbud om basisdansk, så der er en parallelitet i tilbuddet for dansk, matematik og sprog. Indførelsen af et basisforløb i dansk har til hensigt at imødekomme kursister med svage sproglige og/eller grammatiske forudsætninger. Som begrundelse herfor skal peges på den såkaldte »Matthæus-effekt« og de erfaringer, som en række forsøg har vist omkring de svage kursisters lave læse- og retstavningsmæssige niveau trods 7-9 års skolegang.

Der gøres opmærksom på, at de akkumulerede timetal under den nuværende ordning ikke i sig selv kan sammenlignes med akkumulerede timetal for den kommende. Kun ganske få kursister vil f.eks. gennemgå et basisforløb, og mange vil måske kun tilmelde sig få moduler. Under den nuværende ordning - med dens ringe fleksibilitet - må alle derimod gennemgå et helt FSA-forløb og et helt FSU-forløb. Et »højere« akkumuleret timetal under en modulariseret ordning er derfor ikke nødvendigvis udtryk for en aktivitetsstigning.

Dansk	Sprog/kommunikation	Litteratur	
værksted	128 t	128 t	Dansk 2
	144 t		Dansk 1
	64 t		Basisdansk

Timetal ialt (excl. værksted): 464 t

Matematik

værksted	128 t	128 t	Matematik 2
	96 t	96 t	Matematik 1
	64 t		Basismatematik

Timetal ialt (excl. værksted): 512 t

Engelsk/tysk/fransk

værk- sted	961	961	Fremmedsprog 2
	961	961	Fremmedsprog 1
	64 t		Basis engelsk/tysk

Timetal ialt (excl. værksted): 448 t

6.3. Kursusåret

For at skabe overensstemmelse mellem den pædagogiske og ressource-mæssige planlægning skal det foreslås, at kursusåret regnes *fra 1. januar til 31. december*. Dette vil løse de problemer af styringsmæssig art, som hyppigt kommer til udtryk i forbindelse med forsøg på koordinering af budgetlægning og tilbudsgivning/etablering af undervisning. Med den beskrevne modulisering i typiske forløbslængder på 12-16 uger vil der ikke være problemer i forbindelse med at fastholde sædvanlige ferieperioder, om dette synes ønskeligt og hensigtsmæssigt. At kursusåret følger kalenderåret vil heller ikke nødvendigvis influere på tidsterminerne for kursusstarter. Man kan vel forestille sig, at efterårsterminen fortsat vil have flest kursusstarter.

Det er tidligere nævnt, at prøver bør kunne afholdes hyppigere end tilfældet er idag, hvor der findes 2 prøveterminer. Man må her skelne mellem følgende typer prøver/evalueringsformer:

- Centralt stillede* skriftlige og praktiske prøver. Her vil 2 prøveterminer nok være realistisk at fastholde ud fra praktiske hensyn med opgavefremstilling og den øvrige prøveadministration. For visse fags vedkommende kan omfanget øges til 3 eller 4 terminer. Man må samtidig overveje at begrænse omfanget af denne prøvetype.
- Med hensyn til eksterne *mundtlige prøver* bør disse i princippet kunne afholdes efter kursernes egne ønsker. Eventuelt bør man fastlægge faste perioder, f.eks. kvartalsvis af hensyn til beskikkelse af censor.
- Interne prøver/evalueringer* kan selvsagt tilrettelægges helt individuelt for hvert enkelt hold. For at sikre den kompetencemæssige status må også de interne evalueringer foretages efter bestemmelser fastlagt centralt.

Som et led i fleksibiliteten må de enkelte amtskommuner være forpligtede til at tilbyde, at voksenprøverne kan aflægges af selvstuderende - og at informere herom. Tilbuddet må gælde kernefagene, samt de fag der iøvrigt tilbydes i amtet. Det foreslås, at aflæggelse af prøversom selvstuderende sker på betalingsvilkår svarende til kursusdeltagernes.

7. De styringsmæssige rammer

Overvejelserne om de styringsmæssige rammer må omfatte styringen vedrørende undervisningstilbuddets sammensætning, etablering og gennemførelse samt den ressourcemæssige styring. Det er vigtigt, at man i drøftelsen af styringsproblematikken inddrager både det undervisningsmæssige og det økonomiske aspekt, at man med andre ord sammenholder produktets kvalitet og produktets pris. Indledningsvis skal der gives en kortfattet karakteristik af den tilbuds- og ressourcemæssige styring, således som den fungerer idag. Herefter fremlægges udvalgets overvejelser og forslag om den fremtidige styring.

7.1. Tilbuds- og ressourcestyringen idag

Det nugældende grundlag for tilbuds- og ressourcestyringen af enkeltfagsundervisningen er dels det regelsæt, hvorved amterne er *forpligtede til at tilbyde* undervisningen, dels regler for undervisningens *etablering*. Amternes undervisningsforpligtelse kommer til udtryk i udarbejdelse af *udbygningsplaner* for kursusvirksomheden, *tilbudsplanen*, samt *informationsgivningen*.

Den videre styring af holdetableringen og undervisningens tilrettelæggelse sker gennem centralt fastlagte *holdoprettelsesregler*, (det vil sige reglen om at en tilbudt undervisning skal etableres, når 12 deltagere er optaget senest 14 dage før undervisningens start, og reglen om at der skal dubleres ved 28 deltagere), og *timetal* for kursusforløbene. Styringen varetages gennem kursusinstitutionens administrative/pædagogiske ledelse. Det pædagogiske tilsyn påhviler amtskommunen.

Til at rådgive sig om kursusvirksomheden og om informationsformidlingen har hvert amtsråd nedsat et *repræsentantskab*. Ligeledes er der for hvert kursus nedsat et *nævn* til at rådgive forstanderen.

Undervisningsforpligtelsen og holdoprettelsesreglerne er tilsammen et udtryk for en lovfæstet *uddannelsesret*. Heri ligger en samfundsmæssig prioritering af voksnes muligheder for at deltage i almen kompetencegivende undervisning. I følge nugældende lov kan man med andre ord sige, at tilgangen til kurserne og omfanget af kursusaktiviteten som udgangspunkt bestemmes ud fra *et behov*. Ressourcemæssigt er der således

tale om et åbent uddannelsesstilbud. Tilbudsforpligtelsen og holdoprettelsesreglerne er i henhold til lovgrundlaget styrende for ressourcetildelingen. Det er den faktiske holdetablering, der bestemmer ressourcetildelingen.

Det er dog sådan, at aktiviteten reguleres gennem amternes praktiske varetagelse af undervisningsforpligtelsen, det vil sige gennem den geografiske placering af kurserne, ved tilbudsplanens sammensætning, i informationsgivningen, og i administrationen af holddannelsesreglerne. Styringen vil i praksis være underlagt en *egentlig budgetstyring*, og der er således indbygget en modsætning mellem lovens behovsbestemte aktivitetsomfang og nødvendigheden af at kunne holde aktiviteten indenfor en given budgetramme. Om modsætningen kommer til udtryk afhænger naturligvis af, om budgetrammen reelt fastlægges og reguleres i overensstemmelse med udviklingen i det faktiske undervisningsbehov.

Der er i de fleste amter udviklet en *rammestyringspraksis*, hvor en forudsat given ressourcetildeling opgjort i antal hold, lærerlønstimer eller undervisningstimer regulerer undervisningstilbuddet. Rammestyringen betyder, at de enkelte kurser, eller kurserne i fællesskab kan tilrettelægge tilbuddet indenfor den afstukne rammebevilling.

7.2. Undervisningstilbuddets udformning og etablering

Der er i udvalget enighed om, at uddannelsesretten skal fastholdes som et overordnet princip. Den nye lov må fastsætte rammerne for tilbudsgivningen og optagelsen på hold. Disse rammer vedrører for det første regler om *tilbuddets omfang og sammensætning* fastsat gennem den tilbudspligtige fagrække, fag som kan tilbydes, samt muligheden for at etablere lokale fagtilbud (jfr. kap. 5.2.).

For det andet vedrører rammerne *tilgængeligheden af tilbuddet*. Som nævnt skal kernefagene tilbydes mindst een gang årligt, mens de øvrige fag skal tilbydes således, at der sikres et alsidigt fagtilbud overensstemmende med det konstaterede behov. Der må fortsat påhvile amterne en pligt til at informere befolkningen om fag, tilrettelæggelse, undervisningstider m.v. Det kan diskuteres, om man kan, og i givet fald hvorledes man skal sikre, at en kursist kan gennemføre samtlige forløb i et fag uden tidsafbrydelse. En tilstræbelse af denne mulighed må være en rimelig hensigtserklæring, men vil måske være vanskelig at praktisere på alle kurser.

Overvejelser om regler for udbudshyppighed af fag og forløb må med andre ord gøres i relation til hvilken kursusstruktur, geografisk og størrelsesmæssig, der ønskes. Jo hyppigere fag skal tilbydes, jo vanskeligere vil små og mindre kursusenheder få ved at etablere hold af rimelig størrelse.

I samme retning trækker, som tidligere nævnt, differentieringen i fag og moduler.

Endelig må der, for det tredje, fastsættes vilkår for *optagelse og holdetablering*. For at sikre uddannelsesretten bør der være fri adgang til kernefagene. Herudover mener et flertal i udvalget, at der ikke bør være yderligere regler vedrørende holdetableringen (se mindretalsudtalelser kapitel 5.2.). Kurserne bør selv kunne bestemme holdstørrelsen, ud fra hvad der pædagogisk og ressourcemæssigt er rimeligt. Sådanne vilkår forudsætter en økonomisk rammestyring (jfr. nedenfor).

Der foreslås ikke fastsat nogen central godkendelsesbeføjelse vedrørende den konkrete tilbudsgivning og holdetablering. Men de samlede oversigter vedrørende undervisningstilbud og holdetableringen bør fortsat indberettes til ministeriet bl.a. af statistiske hensyn. Materialet udgør et vigtigt grundlag for vurdering af udviklingen indenfor dels hele uddannelsesområdet, dels de enkelte fagområder og er dermed et vigtigt centralt administrativt redskab.

Det er *amtskommunens ansvar* at sikre uddannelsesretten i henhold til de rammer, der er fastlagt for tilbudsgivningen og holdetableringen. Amtsrådet har ansvaret for planlægningen af amtskommunens kursusstruktur, foretager den overordnede prioritering og samlede godkendelse af undervisningstilbuddet, samt fastlægger den økonomiske ramme for de enkelte kurser.

Det bør tilstræbes, at amtets styring udøves på det overordnede og rammemæssige plan, således at der kan ske en reel uddelegering af kompetence og ansvar, der sikrer øget brugerindflydelse og større handlefrihed for kursusinstitutionerne. Det styringsmæssige plan, som amtet bør operere på, kan illustreres med et par eksempler. Amtet kan med hensyn til fagrækken udstikke retningslinier for hvilke fag der, udover de pligtige kernefag, skal tilbydes, og hvilke der kan tilbydes på de enkelte kurser i amtskommunen. Ligeledes kan amtet foretage forskellige prioriteringer af tilbudsgivningen f.eks. ved at påbyde bestemte uddannelsesinitiativer overfor særlige målgrupper, etablering af introduktionskurser eller ved at prioritere samarbejde med andre uddannelsesområder.

I forbindelse med uddelegering af kompetence og ansvar er det vigtigt, at uddannelsesrelevante udviklingstendenser i lokalsamfundet, og hvad man i bred forstand forstår ved brugerinteresser spiller en aktiv rolle i kursernes planlægning og daglige aktivitet. Ikke mindst bør der være tæt kontakt med udviklingen på arbejdsmarkedet.

Det må derfor overvejes, om de nuværende *kursusnævn* med en ændret sammensætning og funktion kan sikre en sådan styrket repræsentation af lokalsamfundet. Udvalget har diskuteret kursusnævnenes funktion ud fra praksis idag. Det er udvalgets opfattelse, at i det omfang sådanne »brugerråd« oprettes, bør de tillægges en af amtsrådet nærmere fastlagt kompetence. Denne kompetence kan være rent rådgivende, eller man kan uddelegere egentlig besluttende myndighed.

De funktionsområder, der kan uddelegeres kan f.eks. være: fastlæggelse af det samlede fagtilbud, informationsgivningen, budgetlægningen og større budgetmæssige dispositioner samt indstilling vedrørende ansættelser.

Skal kursusnævnet styrkes gennem en reel indflydelse, må man sikre stor handledygtighed og undgå træghed og bureaukrati. Antallet af medlemmer bør højst omfatte 6-8. Medlemskredsen kunne således begrænses til repræsentanter fra amtsrådet (eller udpegede heraf), lokalsamfundet (kommunen/nævn) arbejdsmarkedet (organisationerne) og kurset (forstander, medarbejdere og kursister).

Som det ovenfor er fremgået, er det hensigten, at kursusnævnetArådet skal fungere i nær tilknytning til kurset. Det skal herudover overvejes, om der på amtsligt plan bør oprettes *et voksenuddannelsesråd*, hvor den samlede regionale voksenuddannelsespolitik drøftes med henblik på rådgivning af amtsrådet. I disse råd bør alle organisationer og institutioner i området med interesse for den regionale voksenuddannelse være repræsenteret. Formålet med denne rådgivning er at styrke amtsrådets grundlag for at koordinere de samlede uddannelsesstilbud til voksne i regionen, herunder at formidle samarbejde omkring tilbudsgivningen, hvor et sådant er hensigtsmæssigt ud fra brugerinteresser og ressourcehensyn.

Intentionen om øget decentralisering betyder først og fremmest større handlefrihed for *kursusinstitutionerne* og den administration, som er nærmest brugerne. Det bør være de enkelte kurser, der er initiativtagere til, og som i praksis forestår udformningen af kursustilbuddet. Ligeledes må det enkelte kursus indenfor den afstukne økonomi have frie hænder til at forestå informationsgivningen, iværksætte opfølgende virksomhed og etablere samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner.

Der er i udvalget enighed om, at de gældende bestemmelser vedrørende *lærerråd* og *elevråd* bør ændres i overensstemmelse med et overordnet sigte mod decentralisering og øget selvbestemmelse.

Kurset må selv kunne tilrettelægge undervisningstilbuddet ud fra de vejledende timetal eller timetalsrammer, som centralt er fastsat for de enkelte fag. Ligeledes har kurset mulighed for at etablere *værkstedsundervisning* efter behov, idet det dog forudsættes, at værkstedsaktiviteten holdes indenfor den samlede timetalsramme for de fag, der indgår (dansk, matematik og fremmedsprog), se dog mindretalsudtalelse s. 34-37.

Med hensyn til *introduktionskurser* foreslås det, at disse kan etableres indenfor kursernes timepulje, evt. således at der afsættes en særlig timepulje fælles for et amt for at sikre muligheden for at tilbyde introduktionskurser. Men det skal understreges, at introduktionskurser blot er en undervisningsaktivitet, der *kan* anvendes, når der konstateres behov for det.

I udformningen af reglerne vedrørende undervisningstilbuddet må der gives hjemmel til *forsøgs- og udviklingsarbejde*. Der må skabes rammer,

som muliggør og sikrer, at området er i permanent udvikling i overensstemmelse med ændringer i uddannelsesbehovene. Eventuelt kan dette opnås ved, at der i loven gives ministeriet mulighed for at udarbejde generelle retningslinier for forsøg- og udviklingsarbejde. Proceduren bør på alle måder være så smidig som muligt, og både kurser, amt og ministerium må kunne være initiativtagere til iværksættelse af udviklingsprojekter. I forbindelse med udformningen af løn- og ansættelsesaftaler bør man være opmærksomme på, at disse også må kunne bruges fleksibelt med henblik på forsøgs- og udviklingsarbejde.

Den højere prioritering af forsøgs- og udviklingsarbejde bør modsvares af, at der centralt afsættes en rimelig bevilling til udviklingsarbejde. Vedrørende tilskud til forsøgs- og udviklingsarbejde må sådanne ikke være afhængig af, at der skal dispenseres fra regler. Det må samtidig fastslås, at ministeriet ikke kan pålægge et amt forøgede udgifter i forbindelse med forsøgs- og udviklingsarbejde, hverken direkte eller indirekte.

Vedrørende *rekvireret undervisning* bør der gives generel hjemmel her til. Der bør også på dette område formuleres så få regler som muligt, således at der gives stor handlefrihed for de enkelte kursusinstitutioner. Som for forsøgs- og udviklingsarbejdet bør løn- og ansættelsesaftaler udformes således, at de også giver plads for etablering af rekvireret undervisning.

7.3. Ressourcestyringen

Der er som nævnt enighed om at loven må rumme et princip om at vokse ud fra et konstateret behov har *ret* til at blive optaget til undervisningen. Der er endvidere enighed om fordelene ved en *rammestyring* som princip. Hovedproblemerne ligger i valg af ressourcetildelingskriterier, det vil sige efter hvilke kriterier rammen skal *udmåles* og *løbende opdateres*.

Det overordnede spørgsmål er, om der, jfr. det nuværende lovgrundlag, skal opereres med et åbent budget, hvor budgetrammen i princippet justeres ind efter det konstaterede behov, eller om der skal gives lovmæssigt grundlag for en egentlig budgetstyring. Synspunkterne herom er delte.

Hovedsynspunktet er, at det frit lægges ud til amtskommunerne administrativt at håndtere uddannelsesretten gennem en budgetramme, der suverænt fastlægges af amterne. Ifølge dette synspunkt skal der med andre ord ikke centralt fastlægges kriterier for ressourcetildelingen. Amterne bestemmer selv hvilken ressourcestyring, man vil anvende i relation til den uddannelsespolitiske prioritering, amtsrådet har foretaget.

Herudover står synspunktet om, at der i lovgivningen må sikres en minimumsgrænse for serviceniveauet og en ressourcetildeling, som er knyttet til udviklingen af behovet gennem en vis automatik f.eks. baseret på

den faktiske deltagelse. En form kan være, at der fastlægges en pulje (løntimer eller undervisningstimer), samt en total økonomisk ramme udregnet i forhold til foregående års aktivitet, således at der fra år til år foretages justeringer i henhold til de faktiske holdoprettelser.

7.4. Kursernes institutionsmæssige form

Kursernes institutionsmæssige form, har i udvalget kun været sporadisk drøftet. Det har i det foranstående været forudsat, at kurserne fortsat etableres i amtsligt regi, og at finansieringen påhviler amtskommunerne.

Der er imidlertid udtrykt ønske om en nøjere vurdering af værtsskabet og herunder stillet forslag om at undersøge konsekvenserne ved en etablering af kurserne som selvejende institutioner. Den helt overvejende opfattelse i udvalget er dog, at kurserne skal forblive i amtsligt regi. Under alle omstændigheder må den institutionsmæssige form ses i sammenhæng med finansieringsformen. En etablering som selvejende institutioner må således medføre, at finansieringsformen ændres.

7.5. Rammer for undervisningens gennemførelse

Fastlæggelsen af styringsmæssige rammer for undervisningen har til formål at sikre uddannelsens *kvalitet* som en formel kompetencegivende uddannelse. Undervisningstilbuddet skal som helhed leve op til de generelle målsætninger, der er formuleret for uddannelsen. I de enkelte fag må det sikres, at faglige niveauer og indholdsmæssige rammer følges, således at uddannelsen fremstår med en rimelig grad af *eentydighed*. Både deltagere, det øvrige tilgrænsende uddannelsessystem og de forskellige »aftagere« må have tillid til kvaliteten af den undervisning, der finder sted indenfor de enkelte fagområder. Der må samtidig være sikkerhed for, at aflagte prøver, og andre former for evaluering som anvendes, giver en reel vurdering af den kompetence, der modsvarer de nedfældede krav.

Området er en del af det kompetencegivende uddannelsessystem. Det betyder, at fagtilbuddets indhold og de fastlagte undervisningsniveauer i rimelig grad må *passé ind* i det øvrige uddannelsessystem eller i det mindste kompetencemæssigt kunne placeres i forhold hertil. Det er en styringsmæssig opgave at sikre denne sammenhæng. Gennem *afgrænsningen* til andre uddannelses- og undervisningsområder, herunder til den øvrige folkeoplysning skal den almene voksenuddannelse gives sin egen identitet. Med hensyn til afgrænsningen til den almene folkeoplysning må man have for øje, at intet fag eller fagområde i sig selv er kompetencegivende eller ikke-kompetencegivende. Enhver undervisningsak-

tivitet må formodes at udvikle kompetence i den ene eller anden form. Hvad der er *formelt* kompetencegivende, er det derimod en samfundsmæssig opgave og dermed et styringsanliggende at fastlægge og udvikle.

De områder, som styringen må fokusere på, er følgende:

- Undervisningens indhold
- Leder- og lærerkvalifikationer
- Undervisningens fysiske rammer samt undervisningsmateriellet
- Evaluering af undervisningen, prøver og censur.

Der skal nedenfor gives nogle bud på, hvorledes styringen af disse områder mest hensigtsmæssigt kan praktiseres under hensyntagen til uddannelsens formål og karakter. Herunder vil der blive peget på hvilken *styringsmæssig kompetence*, der bør tillægges de enkelte led i systemet, det vil sige henholdsvis kursus, amt og ministerium og hvilke *styringsredskaber*, der kan foreslås taget i anvendelse.

7.5.1. Undervisningens indhold

Styringen af undervisningens indhold sker primært gennem de centralt fastlagte *læseplaner* og *undervisningsvejledninger*. Der gives endvidere i rammerne for fagtilbuddet mulighed for, at man lokalt kan udarbejde indholdsbeskrivelser indenfor nærmere afgrænsede fagområder (lokale læseplaner). Godkendelsen må dog under alle omstændigheder forudsættes at ske centralt.

I forhold til de nugældende rammer lægges der med de nye læseplaner op til en højere grad af præcisering af krav og indholdselementer i de enkelte fag. Samtidig vil fyldigere undervisningsvejledninger være forbedrede redskaber og inspirationskilder ved undervisningens tilrettelæggelse og gennemførelse. Den faglige og indholdsmæssige styring vil herudover dels have en kontrollerende/koordinerende funktion dels og ikke mindst en inspirerende/udviklende funktion. Naturligvis skal styringen på dette område ske med fuld respekt for metodefriheden indenfor de forskellige fagområder, således som denne også vil fremgå af læseplanerne. Det må endvidere forudsættes, at en væsentlig del af de faglige/pædagogiske opgaver varetages decentralt på kurset gennem ledelse og gennem de faggrupper, som etableres internt på kurset eller f.eks. regionalt. De tilsynsmæssige opgaver i forbindelse med undervisningens gennemførelse forudsættes fortsat at påhvile amtskommunen.

Fra *centralt* hold vil hovedopgaven være, at sikre eentydighed med hensyn til kvalitet og niveau vedrørende undervisningens gennemførelse og prøveafholdelsen, og at sikre en fortsat koordineret udvikling af de enkelte fagområder. Det væsentlige er, at der eet sted (centralt) samles et tilstrækkeligt overblik, som kan formidles videre og danne grundlag for kursernes og de enkelte læreres planlægning af undervisningen.

Decentralt påhviler det amtskommunen at sikre, at undervisningen gennemføres i overensstemmelse med de i love og bekendtgørelser formulerede hensigter og krav.

Koordinerings- og tilsynsopgaverne kan varetages gennem følgende styringsredskaber:

- a) Indsendelse af *læsepena og prøveopgivelser* til ministeriet. Den nøjere form for disse indberetninger må naturligvis afhænge af hvorledes dette materiale skal anvendes, hvilket igen afhænger af hvor mange ressourcer, man centralt kan afsætte til dette tilsyns- og koordineringsarbejde.
- b) Etablering af et system af *udviklingskonsulenter*, der kan varetage opgaver både for amtskommunerne og for ministeriet. Det foreslås, at disse konsulenter skal varetage følgende hovedfunktioner:
 - Give *faglig inspiration* og konsulentbistand i forbindelse med tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen, det vil sige, fungere som *kontaktpersoner* for kurser og lærere vedrørende faglige/pædagogiske spørgsmål.
 - Yde *faglig bistand for ministeriet og amtskommunerne* i forbindelse med udvikling af de enkelte fagområder, herunder i forbindelse med etablering af egentligt forsøgs- og udviklingsarbejde.
 - Medvirke ved *prøverne*, det vil sige i forbindelse med opgaveudvalg, censurering og evaluering af *prøveresultater*. I forbindelse med opgaveudvalgene for skriftlige prøver foreslås konsulenterne tilknyttet som sekretærer og bindeled til ministeriet.
 - Deltage i tilrettelæggelsen og gennemførelsen af *efter- og videreuddannelsesaktiviteter* for uddannelsesområdets lærere.Med hensyn til opbygningen af et konsulentssystem skal der, som nævnt, foreslås en ordning hvor konsulenterne dels dækker funktioner i forhold til ministeriet, dels i forhold til amtskommunerne. Ansættelsen kan f.eks. gælde for en 3-årig periode.
- c) Udsendelse af *fagligt/pædagogisk informationsmateriale*, herunder evalueringsmateriale i forbindelse med prøverne, oversigter over forsøgs- og udviklingsarbejde m.v.

Vedrørende varetagelsen af tilsyns- og koordineringsopgaverne afgiver Amtsrådsforeningen følgende *mindretalsudtalelse*:

»Amtsrådsforeningen finder det mest hensigtsmæssigt at skelne mellem varetagelsen af de centrale koordineringsopgaver og de decentrale tilsynsopgaver.

De decentrale tilsynsopgaver påhviler som nævnt amtskommunerne, som ansætter og afskediger det pædagogiske personale og gennem kursernes ledere sikrer, at undervisningen på de enkelte kurser drives i overensstemmelse med gældende regler.

Der kan i reformens indkøringsperiode være behov for at ansætte udviklingskonsulenter i ministeriet til varetagelse af de centrale koordineringsopgaver, som er nævnt ovenfor. Men især vil der være behov for et samarbejde mellem amtskommunerne og ministe-

riet om faglige og pædagogiske spørgsmål i forbindelse med den nye struktur og den fremtidige udvikling på området. Også amtskommunerne må til løsning af de decentrale tilsynsopgaver og til at indgå i det nødvendige samarbejde med ministeriet råde over medarbejdere/konsulenter med den fornødne faglige og pædagogiske indsigt.»

7.5.2. Leder- og lærerkvalifikationer

Rekrutteringen af ledere og lærere må sikres *stor bedde* og ikke forbeholdes formelle læreruddannelser. Dette princip er formuleret i de nugældende regler og bør fastholdes i reformen. Naturligvis må det ved ansættelsen sikres, at ledere og lærere har de fornødne faglige og pædagogiske kvalifikationer, men i vurderingen heraf må der lægges vægt på de reelle kvalifikationer. Ikke mindst i en almen grundlæggende voksenuddannelse er det væsentligt, at undervisningen varetages af personer med et alsidigt erfaringsgrundlag. Tendenser til udelukkende at ansætte på formelle uddannelseskvalifikationer må således modvirkes i de administrative regler og procedurer, der berører de ansættelsesmæssige forhold. Selve ansættelseskompetencen og vurderingen af ledere- og lærerkvalifikationer må være et decentralt anliggende, fordelt på amt og kursus.

Efter- og videreuddannelsen bør styrkes i forbindelse med reformens iværksættelse. Etableringen af et nyt selvstændigt voksenuddannelsesområde vil ikke mindst med nye fagområder og fag som prioriteres stærkere stille betydelige krav til områdets undervisere. Decentraliseringen af administration og styring vil tilsvarende blive en stor udfordring for ledere og øvrige administrative medarbejdere. Der vil for det administrative/ledende personale være behov for iværksættelse af et efteruddannelsesprogram bl.a. med koordinerende regions- eller landskonferencer. Efter- og videreuddannelsen bør være et fælles ansvarsområde for amt og ministerium.

Udvalget er opmærksom på, at en øget efter- og videreuddannelsesaktivitet i en overgangsperiode vil medføre merudgifter. Amtsrådsforeningen peger i denne forbindelse på, at amtskommunerne ved en evt. iværksættelse af en udvidet efter- og videreuddannelsesaktivitet må have kompenseret merudgifterne.

7.5.3. De fysiske rammer samt undervisningsmateriellet

Udover helt overordnede centralt fastlagte rammebestemmelser og de anvisninger, der følger af læseplaner og undervisningsvejledninger, vil de undervisningsmæssige faciliteter være et udpræget decentralt styringsanliggende. Hovedintentionen må være at give institutionerne et stort råderum med hensyn til at prioritere.

7.5.4. Evaluering af undervisningen, prøver og censur

Prøveafholdelsen og den interne evaluering er selvsagt et væsentligt element for et kompetencegivende uddannelsesområde. Det er gennem disse

evalueringsformer, at den formelle kompetence opnås. Med en fleksibel og differentieret tilrettelæggelsesstruktur vil de nye voksenprøver kunne aflægges efter deltagelse i undervisningsforløb af varierende omfang. Der vil tilmed være mulighed for at aflægge prøve på grundlag af forskellige former for selvundervisning, herunder f.eks. fjernundervisning. Naturligvis skal voksenprøverne i form og krav være i overensstemmelse med den daglige undervisning, men prøveformen må også kunne fungere uafhængigt af undervisningen. Ikke mindst dette betyder, at kravene ved prøverne, prøveformen og karaktergivningen må fremgå klart og rimeligt entydigt. Heraf følger, at prøveafholdelsen og rammerne for den interne evaluering bør være et *udpræget centralt* styringsanliggende, hvilket også vil være i overensstemmelse med et overordnet sigte mod en mål- og rammestyring.

Styringen vil fremgå af de fastlagte læseplaner, samt centralt fastlagte bestemmelser vedrørende prøveaflæggelse og intern evaluering. Den centrale prøveadministration bør omfatte de skriftlige/praktiske prøver, mens de mundtlige prøver samt naturligvis de interne evalueringer må administreres af kurserne.

Der er som et led i reformens forberedelse allerede etableret opgaveudvalg med henblik på udvikling af opgavesæt i forbindelse med *skriftlige voksenprøver*. Disse udvalg foreslås gjort permanente, således at ministeriet beskikker medlemmerne til udvalgene for en passende tidsperiode. De ovenfor nævnte udviklingskonsulenter kan på de respektive fagområder varetage sekretærfunktionen som ministeriets faste repræsentanter i udvalgene. Ministeriet forestår de administrative funktioner i forbindelse med anmeldelse/registrering, opgaveproduktion, opgaveforsendelse, censurering og udarbejdelse af evalueringsmateriale, herunder karakterstatistik. Tilsynsopgaver i forbindelse med prøvernes afvikling foreslås uændret at påhvile de enkelte kurser.

Med hensyn til de *mundtlige prøver* og *interne evalueringer* bør disse i stor udstrækning administreres decentralt ud fra de fastlagte rammebestemmelser. Som tidligere nævnt bør der dog foretages et centralt tilsyn gennem indsendelse af læsepena og prøveopgivelser ikke mindst med henblik på en koordineret udvikling af de enkelte fagområder. Herudover foreslås stikprøvevis etableret beskikket censur ved mundtlige prøver. På nogle fagområder vil antallet af prøveaflæggelservære for begrænset til, at et rimeligt sammenligningsgrundlag kan opnås på amts- eller regionsbasis. Her vil en landsdækkende koordinering være hensigtsmæssig og nødvendig.

Bilag 1

Statistik over prøveforberedende enkeltfagsundervisning, august 1988.

Tabel 1: Omfanget af den prøveforberedende enkeltfagsundervisning FSA/FSU og HF.

Kursus- år	Årlige underv. timer		Antal holdelever		Antal fag pr. elev
	FS	HF	FS	HF	
1980/81	699.750	368.741	74.286	54.703	1,9
1982/83	722.700	425.391	82.951	69.565	1,9
1983/84	680.103	421.266	79.762	69.661	1,9
1984/85	637.801	429.973	78.268	71.716	1,9
1985/86	634.168	442.436	76.052	73.578	1,9

Kilder: Undervisningsministeriet og Danmarks Statistik.

Tabel 2: Samlede nettodriftsudgifter til den prøveforberedende enkeltfagsundervisning FS/HF

Budget- år	Årets priser mio. kr.	Faste priser mio. kr.	Index 1985 = 100
1980	338	485	92
1981	390	506	96
1982	457	533	102
1983	486	530	101
1984	499	520	99
1985	524	524	100
1986	541	527	101
1987	582	534	102

Kilde: Undervisningsministeriet

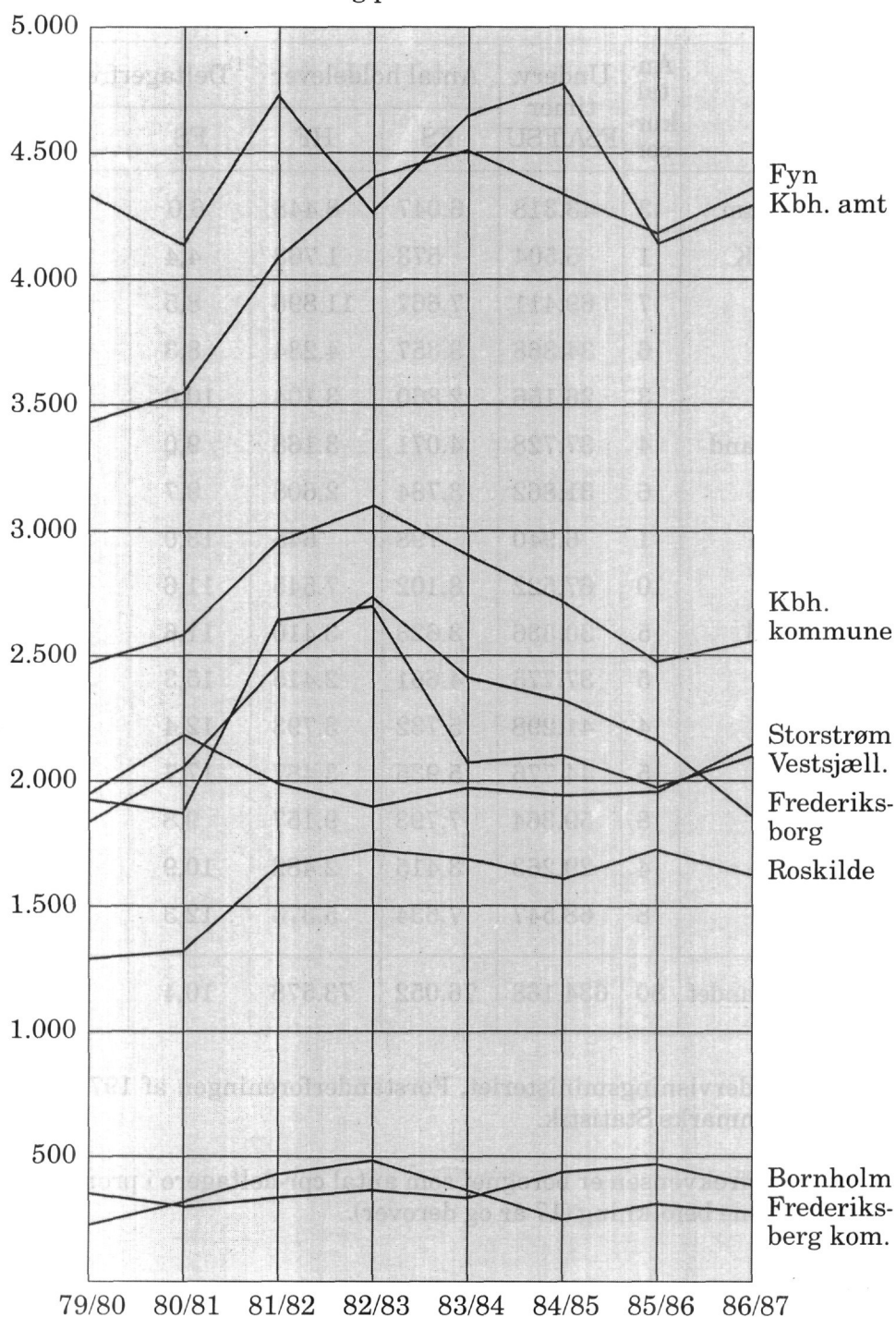
Tabel 3: Den geografiske fordeling af den prøveforberedende enkelt-fagsundervisning i 1985/86.

	An- tal kur- ser	Underv. timer FSA/FSU	Antal holdelever		¹ Deltagerfrekvens	
			FS	HF	FS	HF
Kbh. Komm.	3	43.318	6.047	8.448	6,0	9,0
Fr. Berg. K.	1	5.504	573	1.763	4,4	12,8
Kbh. Amt	7	69.411	7.667	11.896	8,5	13,5
Fr. Borg	6	34.368	3.357	4.284	8,3	11,7
Roskilde	3	26.156	2.860	3.104	10,6	13,1
Vestsjælland	4	37.728	4.071	3.168	9,0	8,3
Storstrøm	6	31.862	3.784	2.608	9,7	7,9
Bornholm	1	6.940	798	645	13,0	11,0
Fyn	10	67.522	8.102	7.545	11,6	11,4
Sønderjyll.	5	30.336	3.623	3.410	11,6	10,2
Ribe	5	37.775	4.661	2.415	15,3	11,5
Vejle	4	41.298	5.732	3.793	12,4	10,0
Ringkjøb.	5	44.776	5.935	3.487	17,7	11,6
Århus	8	59.364	7.793	9.157	9,8	11,5
Viborg	4	29.263	3.415	2.482	10,9	9,3
Nordjyll.	8	68.547	7.634	5.373	12,3	9,9
lait hele landet	80	634.168	76.052	73.578	10,4	10,8

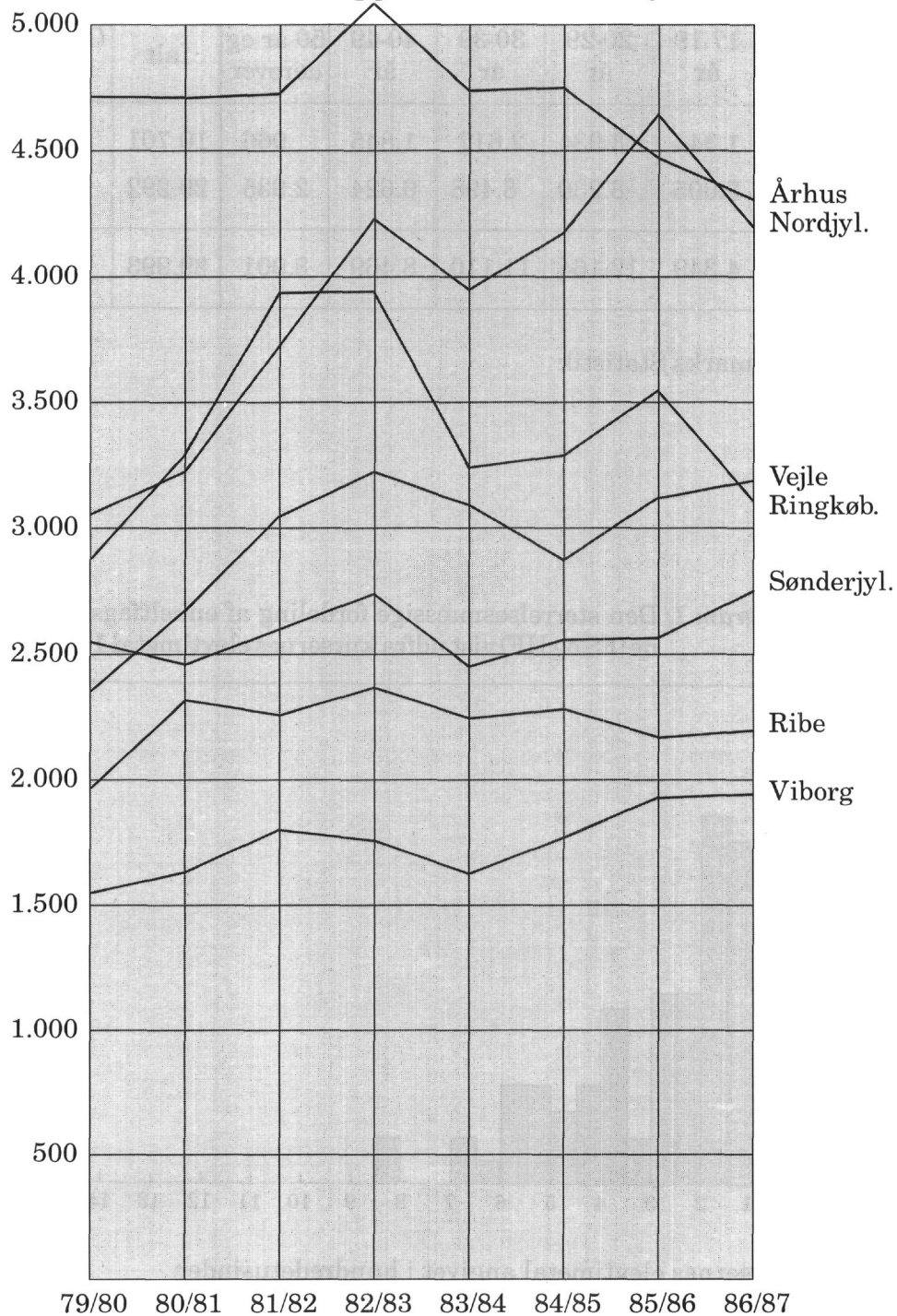
Kilder: Undervisningsministeriet, Forstanderforeningen af 1972 samt Danmarks Statistik.

1) Deltagerfrekvensen er beregnet som antal cpr-deltagere i promille af den voksne befolkning (17 år og derover).

Kurve 1: Udviklingen i antal personer, der følger undervisning på FSA/FSU-niveau: Øerne

Kurve 2: Udviklingen i antal personer, der følger
undervisning på FSA/FSU-niveau: Jylland

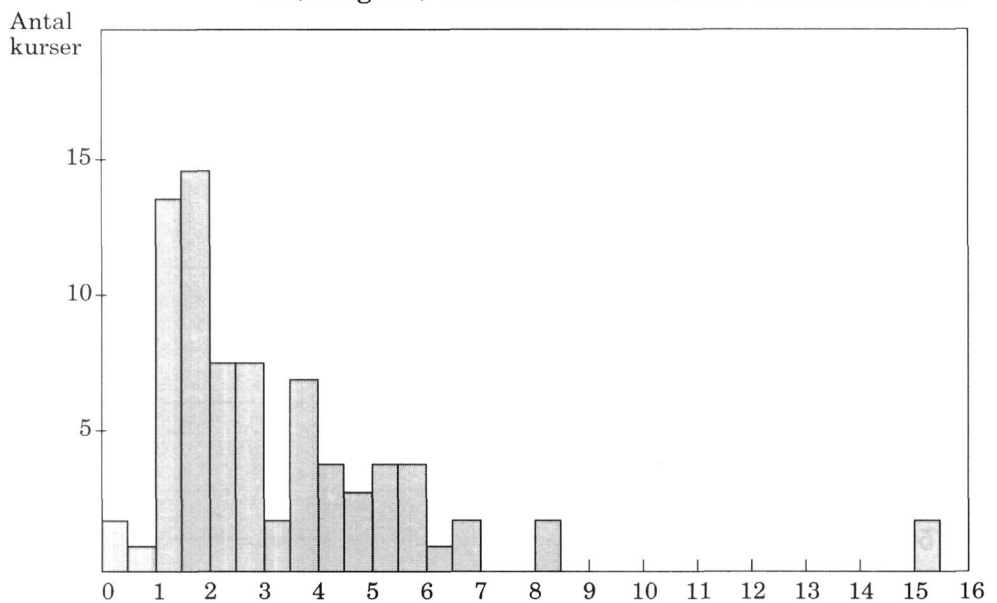

Tabel 4: FSA/FSU-kursisternes køns- og aldersfordeling 1984/85

	17-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50 år og derover	lait	Genms. alder
Mænd	1.344	3.934	2.612	1.845	966	10.701	32,7
Kvinder	3.005	8.230	8.498	6.624	2.935	29.292	34,7
	4.349	12.164	11.110	8.469	3.901	39.993	34,2

Kilde: Danmarks Statistik

Diagram 1: Den størrelsesmæssige fordeling af enkeltfagskurserne (FS og HF) vist ud fra kursernes elevtimetal 1987/88.

Kursernes elevtimetal angivet i hundredetusinder.

Kilde: Forstanderforeningens statistik.

Tabel 5: FSA/FSU-undervisningen fordelt på fag og dag/aften. 1985/86.

	Antal under- vis- nings- timer	1%	Antal hold- elever	1%	Procentvis fordeling af holde- lever	
					Dag	Aften
Dansk FSA	70.264	20	7.776	20	70	30
Dansk FSU	56.254		7.325		74	26
Engelsk FSA	59.437	19	7.997	22	57	43
Engelsk FSU	60.213		8.256		62	38
Tysk FSA	40.290	12	4.537	11	55	45
Tysk FSU	33.161		3.395		66	34
Reg./mat. FSA	114.225	31	9.336	23	69	31
Reg./mat. FSU	80.503		7.514		63	37
Fysik/kemi FSA	20.327	8	2.025	9	77	23
Fysik/kemi FSU	29.029		4.372		50	50
Fransk FSA	5.062	1	730	1	26	74
Sam., historie geografi, biologi	5.248	1	792	1	95	5
Latin FSA	4.630	1	558	1	22	78
Maskinskr. FSA	17.791	3	2.506	3	82	18
Informatik I	23.572	5	6.123	10	53	47
Informatik 2	5.760		1.289		60	40

Kilde: Undervisningsministeriet

Tabel 6: FSA/FSU-undervisningen fordelt på kursusforløb, samt det gennemsnitlige timetal for de enkelte fag, 1985/86.

	Antal hold				Genms. timetal pr. hold	Normal time- tallet
	Kone.	Norm.	Udv.	Andet		
Dansk FSA	61	270	21	73	182	192
Dansk FSU	43	238	11	87	151	160
Engelsk FSA	23	281	65	47	166	160
Engelsk FSU	18	161	188	45	153	128
Tysk FSA	14	213	5	31	180	192
Tysk FSU	14	110	53	29	166	160
Reg./mat. FSA	89	291	14	83	271	320
Reg./mat. FSU	16	208	64	93	214	192
Fysik/kemi FSA	16	84	2	23	165	192
Fysik/kemi FSU	29	124	37	35	130	128
Fransk FSA	3	39	1	0	127	128
Sam., historie geografi, biologi	-	37	-	10	116	128
Latin FSA	7	25	4	0	129	128
Maskinskr. FSA	28	91	3	27	122	128

Kilde: Undervisningsministeriet

Beslutningsforslag nr. B 114. Fremsat den 4. april 1984 af Ole Vig Jensen (RV), Bilgrav-Nielsen (RV), Estrup (RV) og Niels Helveg Petersen (RV)

Forslag til folketingsbeslutning

om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning

Folketinget opfordrer regeringen til at tage initiativer til at forbedre rammerne for udviklingen af voksenundervisningen og folkeoplysningen samt øge voksnes muligheder for deltagelse heri.

Følgende principper lægges til grund:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen udvikles efter et decentralt mønster, hvor deltagere, undervisere og initiativtagere gives udstrakt frihed til at bestemme indhold og form.
Det offentlige sikrer den voksne befolkning et bredt undervisningstilbud af såvel folkeoplysende som alment kompetencegivende og erhvervsmæssig karakter og giver økonomisk støtte til voksnes deltagelse heri.
2. Folkeoplysningen og folkehøjskolen prioriteres og udvikles under størst mulig selvstændighed i forhold til det offentlige.
3. Enkeltfagskursernes almene kompetencegivende undervisning (9.-10. klasse og HF) udvikles til en egentlig voksenundervisning, som er frigjort fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer.
4. Den erhvervsrettede voksenundervisning i det offentliges regie udbygges og gøres bredere og mere fleksibel.
5. Ved tildelingen af offentlige tilskud prioriteres den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed, som etableres for voksne, der kun har fået en beskeden andel i samfundets omfattende uddannelsestilbud.
6. De økonomiske og arbejdsmæssige betingelser for deltagelse forbedres bl.a. ved oprettelse af en uddannelsesfond. Voksenuddannelsesstøtte gives efter den enkelte eget frie valg til at deltage i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt alment kompetencegivende eller erhvervsmæssig voksenundervisning. Ved tildeling af støtte tages særligt hensyn til de i punkt 5 nævnte grupper.
7. Den adgang til uddannelsesorlov, der allerede i dag forekommer for visse grupper, udvides gradvis til at omfatte alle arbejdstagere samt selvstændige, især dem, som driver mindre virksomheder.
8. Forsøgs- og udviklingsarbejde styrkes med henblik på at forny allerede etablerede initiativer samt udvikle helt nye tilbud.
9. Det bør sikres, at underviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen foruden den faglige viden har erfaring i de arbejdsfunktioner og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer, samt at der ved ansættelser snarere lægges vægt på reelle faglige og pædagogiske forudsætninger end på formel kompetence.
10. Voksne skal have ret til at dokumentere og få godskrevet deres reelle kundskaber og færdigheder uafhængigt af, på hvilken måde disse er erhvervet.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger

Ved voksenundervisning og folkeoplysning forstås den undervisning og anden folkeoplysende virksomhed, som finder sted uden for førstegangsuddannelserne. Der er tale om en mangfoldighed af undervisningsaktiviteter. For at understrege bredden og knytte forbindelsen til folkeoplysningstraditionen i Danmark benyttes i beslutningsforslaget dobbeltbetegnelsen voksenundervisning og folkeoplysning.

I dagligt sprogbrug ses i øvrigt anvendt såvel *voksenundervisning* som *voksenuddannelse*, ofte parallelt. I dette forslag er valgt ordet voksenundervisning, fordi selve forløbet af undervisning og udviklingen heraf anses for vigtigere end den formelle kompetence, den fører frem til.

For overskuelighedens skyld kan voksenundervisningen og folkeoplysningen opdeles i tre hovedområder:

1. Folkeoplysning i form af almen voksenundervisning spænder bl.a. over de omfattende aktiviteter, som gennemføres i henhold til lov om fritidsundervisning, eksempelvis aftenskole, studiekredse, interessegrupper for voksne og folkeuniversitetet. Folkehøjskolen udgør en vigtig del, ligesom andre frie kostskoler kan siges at tilhøre dette område. Det mangfoldige foreningsarbejde er sammen med den kommunale ungdomsskole ligeledes vigtige elementer i folkeoplysningen. Endelig kan specialundervisning for voksne siges at høre hertil. Fælles for alle disse aktiviteter er, at de ikke giver formel kompetence.
2. Almen kompetencegivende voksenundervisning repræsenteres først og fremmest af enkeltfagskursernes prøveforberedende undervisning for voksne. Undervisningen forbereder til folkeskolens afgangsprøver og HF.
3. Voksenundervisning i tilknytning til arbejdslivet foregår i det offentlige regi gennem arbejdsmarkedsuddannelserne samt efteruddannelserne for de offentligt ansatte. En lang række virksomheder gennemfører interne medar-

bejderuddannelser, ligesom arbejdsmarkedets organisationer har tilrettelagt en omfattende kursusvirksomhed.

Tilsammen tegner de mange aktiviteter billedet af dansk voksenundervisning og folkeoplysning. Det er forslagsstillernes opfattelse, at det er både ønskeligt og nødvendigt med en forstærket indsats på alle disse områder for at give borgerne de bedst mulige betingelser for at kunne forudse, påvirke og tilpasse sig det moderne samfunds hastige udvikling.

Det gælder mulighederne for dels at medvirke aktivt i folkestyret, dels at kvalificere sig til et krævende og teknisk kompliceret arbejdsliv, men også i det hele taget at forbedre det enkelte menneskes muligheder for at give tilværelsen livskvalitet.

For forslagsstillerne er det fundamentalt at understrege sammenhængen mellem folkestyre og folkeoplysning. Her har Hal Kochs ord fra 1945 stadig aktualitet, når han i bogen »Hvad er demokrati?« skriver: »Demokratiet kan aldrig sikres. Det er ikke et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Derfor er det folkelige oplysningsarbejde nerven i demokratiet.«

Grundlaget for videreudviklingen af folkestyret er også i dag et nuanceret og alsidigt oplysningsarbejde i befolkningen, ikke mindst i lyset af en udvikling, som har indebåret, at mange mennesker i det moderne samfund lever en opdelt og arbejdsmæssigt specialiseret tilværelse, hvorfra det kan være vanskeligt at skaffe sig overblik over et stadig mere kompliceret samfund.

Dette giver sig også udslag i, at man i højere grad beskæftiger sig med - og organiserer sig omkring - snævrere problemstillinger og enkelte spørgsmål fremfor at anlægge det helhedssyn, som traditionelt har præget det politiske liv.

Folkeoplysningen er imidlertid et vigtigt led i skabelsen af en nødvendig helhedsopfattelse. Derfor er det nødvendigt at støtte det folkeoplysende arbejde og hermed også de folkelige fællesskabers samtale om vigtige samfundsanliggender. Ad den-

ne vej kan der skabes et bedre grundlag for, at folkestyret kan løse det moderne samfunds komplicerede problemer.

Arbejdslivet vil ligeledes stille øgede krav om voksenundervisning. Den teknologiske udvikling indebærer strukturomlægninger, som har til følge, at mange job vil forsvinde og helt nye opstå. Den erhvervsmæssige grunduddannelse, som er erhvervet for år tilbage, er derfor i mange tilfælde slet ikke tilstrækkelig.

Voksenundervisningen skal derfor både give den enkelte mulighed for at forbedre eller supplere sin uddannelse og sikre et tilstrækkeligt udbud af kvalificeret arbejdskraft for erhvervene. Ikke mindst i en situation med beskæftigelsesproblemer er det vigtigt, at alle i arbejdslivet kvalificerer sig for fremtiden.

Endelig bør der bygges videre på den tradition, som indebærer, at voksenundervisningen og folkeoplysningen ikke alene ses som en investering, men først og fremmest som et gode i sig selv, der kan medvirke til at styrke livskvaliteten. Dette uanset om der er tale om deltagelse i de mere teoretiske emner, håndens fag eller anden skabende virksomhed, som ikke mindst er vigtige som valgmulighed i forhold til de stadig mere kommercialiserede fritidstilbud.

Et grundlæggende princip er i den forbindelse, at den enkelte borger selv skal bestemme, hvad hun/han vil deltage i - uden indblanding fra centralt hold.

Men hvordan ser den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed ud, som skal være med til at svare på fremtidens udfordringer? Spørgsmålet kan ikke besvares eksakt og skal da heller ikke besvares fra centralt hold. Det har været voksenundervisningens og folkeoplysningens styrke, at de aldrig har været dirigeret fra oven, men er vokset frem og har udviklet sig på deltagernes betingelser - tilpasset de aktuelle behov. Opgaven består derfor i at sikre, at der til enhver tid findes en hensigtsmæssig lovgivning med velegnede rammer for den fornyelse af voksenundervisningen og folkeoplysningen, som samfundsudviklingen nødvendiggør.

10 punkts programmet tilsigter da også at fremskaffe et bedre grundlag for de beslutninger, der skal træffes vedrørende udformningen af en lovgivning, der rummer mulighed for fornyelse og udvikling. Det er vigtigt at modvirke, at området fastlåses til bestemte aktiviteter, som kan være relevante i én periode, men ikke i en anden. Derfor er det påkrævet, at der arbejdes mere langsigtet på dette felt som alternativ til de senere års hyppi-

ge lovmæssige korrektioner fortrinsvis af administrativ art og som regel akut foranlediget af forskellige regerings spareplaner.

For ofte har diskussionen været ført i retning af størrelsen af deltagerbetalingen i fritidsundervisningen fremfor en samlet overvejelse om voksenundervisningens betydning og rolle i fremtidens samfund.

Vigtigt i den sammenhæng er imidlertid også spørgsmålet om voksnes muligheder for at deltage i voksenundervisning og folkeoplysning. En betragtelig del af den voksne befolkning deltager i dag, hvert år op imod en tredjedel. Hvem der deltager, varierer mellem de forskellige områder. Folkeoplysningen rekrutterer brede grupper fra det danske samfund, ligesom enkeltfagskurserne på folkeskoleniveau i sagens natur har mange deltagere med en kort formel skoleuddannelse. Den interne virksomhedsuddannelse og efteruddannelserne som helhed kendetegnes imidlertid af en skæv rekruttering, eftersom det oftest er den øverste del af virksomhedspyramiden, der deltager.

For voksenundervisningen og folkeoplysningen som helhed er det desværre de i forvejen længere uddannede og aktive grupper, der er i overvægt blandt deltagerne.

Det vides, at mange forskellige hindringer kan lægge sig i vejen for voksnes deltagelse - både af arbejdsmæssig, af økonomisk og ikke mindst af »psykologisk« natur. Mange i voksenalderen går helt uberettiget rundt med forestillinger om ikke at kunne slå til i en undervisningssituation. Ikke mindst for store grupper af kvinder uden erhvervsuddannelse er dette en hindring, som tæller med, både for mange hjemme- og udearbejdende. I forbindelse med en samlet voksenundervisnings- og folkeoplysningspolitik er det en væsentlig opgave at reducere disse barrierer.

Der må gives særlig mulighed for at etablere undervisningstilbud m.v. efter de ønsker, der deles af voksne, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i velfærdssamfundets omfattende uddannelses-tilbud. Meget tyder på, at væsentlige dele af den nuværende virksomhed ikke er tilstrækkelig attraktiv, hvorfor der bør udvikles undervisningsaktiviteter, som bedre falder i tråd med disse gruppers livssituation. De økonomiske og arbejdsmæssige barrierer må også reduceres. Derfor må der oprettes en fond, fra hvilken der kan gives voksne økonomisk støtte til deltagelse i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt almen kompetencegivende og erhvervsmæssig voksenundervisning.

Den økonomiske støtte til videreuddannelsen må være tilstrækkelig til at gøre det muligt for voksne erhvervsaktive med familie, bolig m.v. at påbegynde og gennemføre et selvvalgt uddannelsesstilbud. Særligt bør prioriteres de personer, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i de uddannelsesstilbud, der er givet af samfundet.

Herved aktualiseres endvidere, at der må ske en udvidelse af de orlovsmuligheder, som allerede eksisterer bl.a. for visse grupper af offentligt ansatte og landmænd. Der bør sikres mulighed for, at voksne kan tage orlov fra arbejde for at deltage i undervisning for derefter at vende tilbage til deres tidligere job. Dette bør gradvis bringes til at omfatte alle arbejdstagere, såvel privat som offentligt ansatte samt selvstændige, især dem, som driver mindre virksomheder.

Endvidere må der gennemføres ordninger, efter hvilke arbejdsledige, som modtager dagpenge, i stedet kan få andel i fondens midler og derigennem drage nytte af uddannelses tilbuddene, ligesom spørgsmålet om de ikke-erhvervsaktives muligheder for deltagelse må løses ved samme lejlighed.

En betydelig del af udgifterne til sådanne støtte- og orlovsvordninger indvindes under de nuværende beskæftigelsesforhold ved besparelser i dagpenge m.m., idet ledige vil kunne ansættes i job, der forlades af uddannelsessøgende.

Den enkelte voksne får gennem muligheden for betalt uddannelsesorlov en reelt større frihed, fordi uddannelsen ikke endeligt afgøres i de »normale« uddannelsesår. Samfundet får uddannelse til gengæld for dagpenge, og erhvervene får bedre kvalificeret arbejdskraft.

Forslaget til folketingsbeslutning forbinder dermed 2 fordringer:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen må have en høj grad af frihed for at kunne udvikle sig i overensstemmelse med den voksne befolknings ønsker og samfundsforandringerne.
2. Der skal sættes ind for at reducere de sociale og økonomiske barrierer, som måtte vanskeliggøre deltagelse, og som forhindrer, at borgerne reelt kan gøre brug af og frit vælge blandt de muligheder, der forefindes.

Der er ikke i beslutningsforslaget taget stilling til de økonomiske konsekvenser, som må vurderes og fastlægges, efterhånden som beslutningsforslagets enkelte punkter gennemføres ved lovgivning eller administrative beslutninger. Det forudsættes, at der i finansloven for 1985 tages højde for gennemførelsen af de første etaper af programmet. Det er dog forslagsstillernes opfattelse, at der må

blive tale om en gradvis udbygning afpasset efter de økonomiske muligheder.

I det følgende fremsættes bemærkninger til de enkelte punkter i beslutningsforslaget. Punkt 1 omhandler grundprincipperne for udviklingen. Punkt 2-4 beskriver virksomheden inden for voksenundervisningens og folkeoplysningens 3 hovedområder. Punkt 5 gør rede for, hvilke grupper der især bør prioriteres. Punkt 6 og 7 omhandler de økonomiske og arbejdsmæssige forudsætninger for deltagelse. Punkt 8 skildrer forsøgs- og udviklingsarbejdets rolle. Punkt 9 opstiller ønsker til lærernes forudsætninger. Punkt 10 beskæftiger sig med kompetencespørgsmålet.

Det bemærkes, at forslaget er en genfremsættelse af beslutningsforslag nr. B 30, folketingsåret 1983-84 (1. samling), se Folketingstidende 1983-84 (1. samling), forhandlingerne sp. 1955 og tillæg A sp. 1393, som var en uændret genfremsættelse af et i folketingsåret 1982-83 fremsat forslag, se Folketingstidende 1982-83, forhandlingerne sp. 6591 og 8858 samt tillæg A sp. 3441.

I det foreliggende forslag er der imidlertid foretaget visse ændringer i forhold til de tidligere fremsatte forslag. Foruden mindre rettelser flere steder er der især udarbejdet nye bemærkninger til punkterne 4 (om den erhvervsrettede voksenundervisning), 6 (om økonomisk støtte til deltagerne) samt 7 (orlov til deltagelse i voksenundervisning og folkeoplysning). For de tre punkter er formuleringerne i selve forslaget til folketingsbeslutning næsten de samme, mens der i bemærkningerne til de enkelte punkter er foretaget en nærmere uddybning.

Bemærkninger til beslutningsforslagets enkelte punkter

Ad punkt 1

Som det er omtalt ovenfor i de generelle bemærkninger, er området vidtforgrebet og udviser en høj grad af mangfoldighed. Dette kan virke forstyrrende på en tankegang, som er præget af et mere traditionelt syn på uddannelsesplanlægning, men er imidlertid en konsekvens af:

- a. Den danske tradition for, at forskellige kredse af borgere skal kunne bedrive folkeoplysning og skolevirksomhed ud fra deres forskellige livssyn.
- b. Et kompliceret samfund i hastig forandring vil have overordentlig mange, hurtigt skiftende og delvis uforudsigelige behov for uddannelse af voksne.

- c. Voksne skal have valgmuligheder og, når først valget er gjort, en udstrakt grad af medbestemmelse i forhold til form og indhold i undervisningen, som derfor i praksis ofte vil falde forskelligt ud.

Det offentlige har derfor ikke til hovedopgave at harmonisere voksenundervisningen og folkeoplysningen, men at sørge for, at der findes gode rammer for fornyelse af den virksomhed, som forefindes i dag, og for udvikling af nye tilbud, som nødvendiggøres af samfundets forandring.

Ad punkt 2

Hvad angår folkeoplysningen, sigtes mod gennemførelsen af en ny lovgivning vedrørende principperne for fordeling af offentlige tilskud, således at der i højere grad end i dag sikres de nødvendige frie rammer for områdets udvikling. Lovgivningen bør i sig rumme mulighed for fornyelse og utraditionelle folkeoplysningsaktiviteter.

Den ny lovgivning om folkeoplysning må baseres på et forudgående forsøgs- og udviklingsarbejde. I den forbindelse nedsættes et bredt sammensat udvalg med repræsentanter for de involverede parter. Udvalget får til opgave at følge forsøgs- og udviklingsarbejdet samt på baggrund af erfaringerne herfra udarbejde forslag til en ny lov om folkeoplysning til afløsning af den nuværende lov om fritidsundervisning m.v. Derved kan lovgivningen få en forankring i den virkelighed, i hvilken loven skal fungere i praksis.

Lov om folkeoplysning må bygge videre på folkeoplysningstraditionen og det mangfoldighedsprincip, som aktiviteterne i dag er en afspejling af. Det vil sige, at der skal være plads til mange forskellige initiativtagere repræsenterende forskellige kredse i samfundet. Ligeledes bør bredden i aktiviteterne opretholdes for at sikre borgerne valgmuligheder, uanset om de er interesserede i at deltage i f.eks. studiekredse om samfundsspørgsmål, sprogundervisning, manuelle fag eller andet.

Lovgivningen bør også tage højde for det større antal deltagere på heltid i dagtimerne, som måtte blive resultatet af udvidede orlovs- og støtteordninger, jfr. beslutningsforslagets punkt 6 og 7.

Ligeledes må tilgodeses de af mange delte ønsker om, at der gennemføres en afbureaukratisering af praksis i forbindelse med tildeling af offentlige tilskud til det folkeoplysende arbejde, at de nuværende regler forenkles og gøres mere fleksible, for eksempel ved at forskellige tilrettelæggelsesformer slås sammen, at reglerne vedrørende

timetal vurderes, og at der luges ud i skemafloraen.

I forbindelse med udviklingen af de øvrige dele af folkeoplysningen og voksenundervisningen må der tages en række hensyn.

Folkehøjskoler og andre frie kostskolers arbejdsforhold skal overvejes.

De pågældende skoleformer bør høres om ønskede ændringer i lovgivningen, som kan forbedre deres udviklingsmuligheder. Ved samme lejlighed bør der ses på, om det fortsat er hensigtsmæssigt at holde 4 så forskellige aktiviteter som folkehøjskolerne, efterskolerne, husholdningsskolerne og landbrugsskolerne sammen i én fælles lov.

Det frie og frivillige foreningsarbejdes forhold bør også drøftes i forbindelse med udarbejdelsen af en ny lov om folkeoplysning.

Den kommunale ungdomsskole må sikres en høj grad af frihed i forhold til det offentlige skolesystem for at kunne udvikle de alternativer, som har vist sig nødvendige i forhold til tidens unge.

Lovgivning om specialundervisning for voksne fra 1978 må vurderes i forhold til de mål, der i øvrigt fastlægges for den fremtidige voksenundervisning.

Endelig må der ske en drøftelse af Danmarks Radios undervisningsafdelings mulighed for også i fremtiden at virke som en aktiv del af folkeoplysningen og voksenundervisningen - ikke blot i forhold til den almene del, men også i forhold til den øvrige del af voksenundervisningen, om hvilken bemærkningerne i de næste to punkter handler.

Under opbygningen af et landsdækkende TV 2 må der tages vidtgående hensyn til voksenundervisningen og folkeoplysningen, bl.a. ved sammensætningen af de styrende organer. Tilsvarende hensyn må tages ved etableringen af lokalradio og -TV.

Ad punkt 3

Gennem 1970'erne er der sket en opbygning af enkeltfagskurserne, som forbereder voksne til folkeskolens afgangsprøver eller HF. I 1978 vedtog folketingset en ny lovgivning, som førte kurserne fra lov om fritidsundervisning m.v. over i amtskommunernes regie.

I dag fungerer i alt 84 kurser jævnt fordelt over hele landet, og enkeltfagskurserne må således siges at være etableret som en fast bestanddel af dansk voksenundervisning. Tiden er derfor inde til at udvikle området videre i forhold til, at det er voksne deltagere, der er tale om.

Det er ikke holdbart i længden, at grundlaget for undervisningen hentes fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer. Det vil sige, at det uddannelsesindhold, som voksenundervisningen her arbejder med, oprindeligt er tilrettelagt for skolebørn og skoleungdom og opbygget som led i længere, ubrudte skoleforløb.

Voksne moder med helt andre forudsætninger og en livserfaring, der bør inddrages i undervisningen som grundlag for udviklingen af deres viden og indsigt.

Som følge heraf bør der fremover lægges mindre vægt på en undervisning, som kan føre op til prøver. Hovedsigtet må i stedet være gennemførelsen af en voksenundervisning, der kan give voksne bestemte almene færdigheder og faglige forudsætninger for videre uddannelse.

Dette mål kan opfyldes på mange andre måder end ved at bestå statskontrollerede prøver eller eksaminer i de kendte former.

Alt i alt skal der på dette område udarbejdes særlige læseplaner for voksne, voksenprøver, undervisningsmateriale for voksne, og nye fag og tilrettelæggelsesformer skal forsøges - for eksempel gennem opbygning af 16 ugers kurser, som påbegyndes og afsluttes på forskellige tidspunkter af året som led i orlovs- og støtteordninger for voksne, jfr. punkt 6 og 7.

For at kunne gennemføre denne indsats må der ske en betydelig udvidelse af forsøgs- og udviklingsarbejdet.

Ligeledes vil det være påkrævet, at enkeltfagskurserne får større mulighed for at bestemme over deres egen virksomhed inden for økonomiske rammer, der afstikkes for de enkelte skoleenheder.

Ad punkt 4

Arbejdslivet prægtes i dag af strukturforandringer af en helt anden art, end vort samfund har været udsat for tidligere. Fra industrisamfundet er vi på vej over i et informations- og højteknologisamfund, og den hastighed, med hvilken det sker, og den fart, hvormed ny teknologi tages i anvendelse, stiller stærkt øgede krav til medarbejdernes aktuelle viden og færdigheder. Det er voksenundervisningens opgave at honorere disse krav. Hermed nødvendiggøres, at mange voksne i vidt forskellige livssituationer må have reelle erhvervsmæssige uddannelsestilbud. Der er tale om personer i arbejde (lønmottagere og selvstændige), arbejdsledige og voksne, som for nuværende er hjemmearbejdende. Personer i arbejde (både privat og offentligt ansatte) må gives øget mulighed for at

følge udviklingen på deres fagområder, for at vi fortsat kan konkurrere med udlandet. Der er tale om forskellige grupper af medarbejdere, herunder også af arbejdsledere. Kravene til sidstnævnte vil øges, efterhånden som nye generationer af veluddannede medarbejdere søger ind på arbejdsmarkedet. Det er ligeledes af største vigtighed, at de mindre, selvstændige erhvervsdrivende får mulighed for deltagelse i relevant erhvervsmæssig voksenundervisning. Ikke mindst fordi de mindre virksomheder, foruden at være et gode i sig selv, ofte står for nyskabelserne inden for erhvervslivet og dermed styrker den samlede produktion og beskæftigelse.

For de arbejdslediges vedkommende vil situationen være forskellig. Nogle vil først og fremmest skulle holde deres kundskaber ved lige, mens andre måske skal i gang inden for et helt nyt arbejdsområde.

Hjemmearbejdende kvinder og andre ikke-erhvervsaktive, som måtte ønske at komme ud på arbejdsmarkedet, må på samme måde tilbydes nye uddannelsesmuligheder.

Dermed er mangfoldigheden i målgrupperne for den erhvervsmæssige voksenundervisning eksemplificeret, og det er afgørende, at de forskellige personer gives både arbejdsmæssige og økonomiske muligheder for deltagelse. I de følgende punkter 6 og 7 er der taget højde herfor.

Derudover må der ydes en særlig indsats, hvad angår udvikling af selve uddannelsestilbuddene. I overensstemmelse med 10 punkts programmets udgangspunkt må principperne herfor være, at:

- de kortest uddannede og andre, som står i en udsat situation på arbejdsmarkedet, tilbydes nye og forbedrede uddannelser,
- undervisningen og dens indhold må udvikles og fornyes i hurtigere takt end hidtil,
- vekselvirkningen mellem den centrale udformning af uddannelsestilbuddene og de lokale initiativer må styrkes på en måde, som øger den lokale frihed, og
- uddannelserne bør gøres mere fleksible og åbne og i mindre grad bindes til indehaverne af en ganske bestemt formel kompetence (jfr. punkt 10).

I dag udgør den erhvervsmæssige voksenundervisning et broget billede af forskellige aktiviteter, hvor såvel det private og offentlige som arbejdsmarkedets organisationer er involverede. Således vil det givetvis også være fremover. Der vil skulle søges mange forskellige løsninger på vidtstrakte områder. Privat initiativ og finansiering vil fortsat

spille en stor rolle, hvilket er naturligt i betragtning af det danske samfunds opbygning. Det offentlige vil imidlertid også have en række forpligtelser. I dag står det offentlige først og fremmest for arbejdsmarkedsskuddannelserne, herunder specialarbejderuddannelserne, efteruddannelse af faglærte og omskolingsordninger. Fremover vil der utvivlsomt være behov for udbygning af disse allerede eksisterende erhvervsuddannelsesstilbud både kvantitativt og kvalitativt. Yderligere indsats vil dog være nødvendig, herunder udvikling af helt nye erhvervsmæssige uddannelser for voksne. For eksempel kan det være aktuelt at starte forsøg med EFG-enkeltfagsundervisning for voksne efter samme principper, som i dag er gældende ved folkeskole- og HF-enkeltfagskurserne for voksne. Udviklingen af særlige tilbud netop for voksne, som er, har været eller ønsker at komme ud i arbejdslivet, kan være en vigtig opgave for EFG-området.

I det hele taget er det på høje tid, at der i den erhvervsmæssige voksenundervisning som helhed kommer gang i det pædagogiske forsøgsarbejde med henblik på at udvikle nye tilbud.

Ad punkt 5

I et samfund, hvor de yngre generationer gør brug af et stadig mere omfattende uddannelsesstilbud, opstår der et uddannelsesefterslæb for de ældre generationer, hvilket til fulde begrundet det offentlige indsats inden for voksenundervisning og folkeoplysning. Beklageligvis er det som omtalt i de almindelige bemærkninger fortrinsvis de i forvejen længere uddannede og aktive voksne, som deltager heri. Årsagen hertil er bl.a., at voksne med en kort uddannelse ofte kan være fanget i en livssituation, der reelt giver færre muligheder for at deltage. Derfor kan der være god grund til at reducere de barrierer, som lægger sig hindrende i vejen for de voksengrupper, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i samfundets mange uddannelsesstilbud. Bl.a. de økonomiske og arbejdsmæssige forhindringer spiller ofte en stor rolle, men også de voksenundervisningsstilbud og folkeoplysningsstilbud, der fremsættes, må være attraktive for de voksne, der her er tale om.

Det er ikke givet, at den virksomhed, der forefindes i dag, er tilstrækkelig relevant netop for disse grupper. Mange mener faktisk, at den desværre ikke er det, og at dette forhold er medvirkende til, at mange voksne ikke deltager. Derfor må der udvikles tilbud i voksenundervisningen og folkeoplysningen, som i højere grad er tilpasset mennesker, der i dag står fremmede og måske også

famlende over for at deltage i undervisning. Der må etableres tilbud, som i højere grad er tilpasset deres livssituation. Hvilke oplysnings- og undervisningsaktiviteter der nøjagtig er tale om, kan der af gode grunde ikke siges noget om. Det bør bl.a. være op til et forsøgs- og udviklingsarbejde at afklare dette spørgsmål.

Ad punkt 6

Voksnes deltagelse kan som nævnt hindres af økonomiske og arbejdsmæssige barrierer. Dette gør sig især gældende for mange, som ikke har haft reelle muligheder for at få nogen uddannelse ud over folkeskolen, og som måske har et ønske om at forbedre en utilfredsstillende livssituation. Disse personer bør tilbydes bedre økonomiske muligheder for at deltage. Derfor skal der oprettes et økonomisk støttesystem - en uddannelsesfond - for deltagerne i voksenundervisning og folkeoplysning. Hensigten hermed er at fjerne en så stor del som muligt af de økonomiske barrierer, som gør sig gældende for forskellige grupper. Dette indebærer, at omfanget af støtten ikke behøver at være ens for alle, ligesom støttesystemet bør forbeholdes personer, som ikke i forvejen har mulighed for at få økonomisk støtte til uddannelse. Støtten er altså ikke tænkt at erstatte godtgørelsesordninger, som allerede forefindes bl.a. inden for arbejdslivet.

Hvem omfattes af ordningen?

Økonomisk støtte kan gives til alle voksne, der i mindst 5 år på heltid eller deltid f.eks. har:

- haft tilknytning til arbejdsmarkedet,
- arbejdet hjemme med pasning af børn,
- bedrevet egen mindre virksomhed eller
- arbejdet som medhjælpende ægtefælle.

Derved afgrænses støttesystemet i forhold til uddannelsesstøtten for unge under førstegangsskuddannelse.

I det tilfælde, hvor ansøgstallet overstiger uddannelsesfondens midler, bevilges først og fremmest støtte til voksne:

- med den korteste uddannelse,
- som har problemer med at deltage i fritiden på grund af arbejdstid, handicap o.lign.,
- som har særlige forsørgelsesproblemer (f.eks. enlige med børn), eller
- som står i overhængende fare for at miste deres arbejde.

En sådan prioritering vil formodentlig blive særlig aktuel i den første periode, indtil ordningen er fuldt udbygget. Hvis ikke der prioriteres, vil det

erfaringsmæssigt blive de bedst uddannede, som først og fremmest udnytter ordningen.

Støttens omfang

Udgangspunktet for beregning af støtten til personer med umiddelbar forudgående tilknytning til arbejdsmarkedet tages i niveauet for arbejdsløshedsdagpengene, dog således, at der sker en vis op- og nedregulering alt efter behov. Der må fastsættes nærmere (enkle) regler herfor. For eksempel må der tages hensyn til personer med særlige familiefordringer og udgifter til børnepasning m.v. For mindre selvstændige og disses medhjælpende ægtefæller har støtten form af dækning af vikarudgifter efter samme principper, som i dag er gældende inden for landbrugsområdet. Også her skal der kunne ske en vis regulering efter behov. For de hjemmearbejdende uden egen forudgående arbejdsindtægt gives efter nærmere retningslinjer en støtte, som tilsvarende de ekstraudgifter, der er forbundet med deltagelsen, f.eks. omkostninger til børnepasning, transport, materialer m.v.

Foruden støttebeløbet kan der inden for bestemte grænser udbetales tillæg for særlige udgifter i forbindelse med deltagelsen. Når der vælges undervisning i internatform, udbetales et tillæg, som dækker omkostningerne forbundet hermed.

Kurstyper og -længde

Der skal kunne bevilges støtte til deltagelse i voksenundervisning og folkeoplysende aktiviteter (jfr. lov om fritidsundervisning m.v.), folkehøjskoler, enkeltfagskurser samt godkendte erhvervsmæssige kurser. (Deltagerne i arbejdsmarkedsuddannelserne fortsætter med hensyn til de økonomiske vilkår inden for de eksisterende ordninger og skal således ikke søge den nye fond). Den enkelte skal selv frit kunne vælge kursus. Støtten kan gives til deltagelse i kurser af forskellige længde. Fra 2 timer om ugen i 10 på hinanden følgende uger til højst 16 uger på heltid. (Deltagelse i kombinerede kurser skal også støttes, f.eks. 40 timers studiekreds efterfulgt af 14 dages højskoleophold).

På længere sigt er det tanken, at perioden, til hvilken økonomisk støtte bevilges, skal udvides. I første omgang sættes grænsen dog ved 16 uger. Det svarer til en termin ved enkeltfagskurserne, ligesom et 15 ugers ophold på en folkehøjskole giver points ved optagelse til visse uddannelser.

Finansiering

Stotteordningen bor i første omgang finansieres af det offentlige. I forbindelse med finanslovsfor-

get for 1985 afsættes der på budgettet en særlig post hertil. Midlerne samles i en uddannelsesfond, og den videre udbygning heraf sker gennem tilskud fra det offentlige, lønmodtagerne og arbejdsgiverne. Inden for bestemte rammer stiller det offentlige tilsvarende beløb til rådighed, som arbejdsmarkedets parter opnår enighed om.

Antallet af personer, som kan få del i støtten, afhænger af flere omstændigheder.

Hvis det som regneeksempel antages, at det samlede støttebeløb er 500 mill. kr., og hvis støtten i gennemsnit svarer til de maksimale dagpenge, indebærer det, at omkring 16.000 personer årligt kan deltage i 16 ugers kurser, hvilket er det mindste antal deltagere, der kan blive tale om. Da mange sikkert vil søge kurser af nogle få ugers varighed, er tallet snarere 30.000 deltagere årligt eller derover.

En væsentlig del af det beløb, der bevilges til økonomisk støtte, vil indebære betydelige besparelser på andre af statens udgiftskonti, først og fremmest på dagpengeområdet. Således skal personer, som i en periode tager orlov fra arbejde for at deltage i undervisning, i mange tilfælde erstattes af anden arbejdskraft, hvorved der åbnes nye arbejdspladser for arbejdsledige. Besparelsen kan dog ikke beregnes nøjagtigt, eftersom den vil være afhængig af orlovsperiodens længde, de aktuelle konjunkturer, virksomhedernes struktur m.v. At mindst 50 pct. af den arbejdskraft, som tager orlov til uddannelse, skal »erstattes«, er næppe et helt forkert skøn. Det indebærer, at mindst halvdelen af de offentlige udgifter til økonomisk støtte modsvares af besparelser i dagpengene.

Derudover bør til fonden overføres besparede dagpengemidler for de arbejdsledige, som overgår direkte fra arbejdsløshedsdagpenge til støtte fra den nye fond. For disse personer sparer det offentlige hele tilskuddet til dagpengene. På dette område er der nemlig ikke tale om en ekstraudgift, men en omlægning af udbetalingerne for at sikre arbejdslediges ret til deltagelse i voksenundervisning og folkeoplysning uden krav om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, jfr. punkt 7 B.

Fondens midler vil således blive tilvejebragt af tilskud fra følgende områder:

- 1) tilskud fra det offentlige,
- 2) tilskud fra lønmodtagerne,
- 3) tilskud fra arbejdsgiverne og
- 4) sparede midler overført fra det offentlige tilskud til arbejdsløshedsdagpenge i form af
 - a) besparelser i dagpenge for ledige, som erstatter personer, der får fri fra arbejde til

undervisning (ca. halvdelen af det offentlige tilskud) og

- b) besparelser i dagpenge for arbejdsledige, der tildeles økonomisk støtte fra fonden og derfor ikke længere får arbejdsløshedsdagpenge (hele det offentlige tilskud).

Ved fastlæggelse af det samlede støttebeløb for 1985 må der tages hensyn til, at midlerne skal være af et vist omfang, for at ordningen skal komme i gang. På den anden side viser erfaringerne, at det varer et stykke tid, før en ordning opdages og indarbejdes af ansøgerne. Ligeledes tager det tid at opbygge hensigtsmæssige uddannelsesstilbud. (I den forbindelse bør der sættes ind med en massiv indsats i forsøgs- og udviklingsarbejde, jfr. punkt 8.)

Uddannelses tilbuddene finansieres efter nugældende regler. Eksisterende regler om deltagerbetaling skal således respekteres.

Styring og administration

Støttemidlerne samles i en fond, der bør bestyres af et uddannelsesråd. Formanden bør udpeges af regeringen. Rådet bør sammensættes af repræsentanter for lønmodtagerne, arbejdsgiverne, de mindre selvstændige, undervisningsministeriet og folkeoplysningen og voksenundervisningen i øvrigt.

Rådets opgave bør være at fastlægge de nærmeste retningslinjer for fondens virke på baggrund af de i lovgivningen vedtagne anvisninger og herunder specificere, hvilke af de allerede eksisterende og senere nyudviklede uddannelsesstilbud der skal falde ind under ordningen.

Det er ikke nødvendigt at oprette nye organer til administration af fonden, idet der allerede findes hensigtsmæssige systemer, som blot kan udbygges.

Støtten til deltagerne i folkeoplysende aktiviteter, folkehøjskoler og enkeltfagskurser skal administreres af direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v. Det sker enklost ved en administrativ udbygning af systemet for fordeling af statsstøtte til elever på folkehøjskoler m.v.

Støtten til deltagerne i erhvervsmæssig voksenundervisning administreres gennem arbejdsmarkedssystemet.

Ad punkt 7

Adgangen til uddannelsesorlov, som allerede eksisterer for en række grupper i samfundet, bør udvides til at gælde alle arbejdstagere, såvel privat som offentligt ansatte, efter følgende retningslinjer:

A. Personer i arbejde

Alle med mindst 5 års tilknytning til arbejdsmarkedet på heltid eller tilsvarende deltid og mindst 1 års ansættelse ved den pågældende arbejdsplads skal have ret til at få fri fra arbejde uden løn i indtil 2 år på heltid eller tilsvarende deltid for at deltage i voksenundervisning og folkeoplysning efter eget valg. (Orlov kan altså bevilges både på heltid og enkelte timer om ugen i en vis periode). Arbejdstageren skal have ret til at få sit tidligere eller tilsvarende arbejde tilbage efter deltagelsen.

Ordningen forudsættes administreret af arbejdsgivere og lønmodtagere i fællesskab under størst mulig hensyntagen til arbejdets tilrettelæggelse.

Arbejdstageren er pligtig at varsle orloven i god tid. Princippet er, at jo længere orlov der ønskes til uddannelse, desto længere skal varslet være. Mindst 11 uger forud ved kortere deltagelse og 26 uger ved længerevarende deltagelse.

Varselsperioden beregnes ved at lægge 10 uger til længden af perioden for den ønskede uddannelse. Ved ønske om 4 ugers orlov til uddannelse bliver det f.eks. 10 uger + 4 uger = 14 ugers varsel. Længste varselsperiode er 26 uger. I de tilfælde, hvor den orlovssøgende selv kan anvise kvalificeret vikar, forkortes varselsperioden.

Mindre virksomheder med 10 ansatte og derunder kan erfaringsvis have særlige problemer i forbindelse med orlovsordninger for de ansatte. Med henblik på at lette tilrettelæggelsen af arbejdet forlænges varslet i disse tilfælde med 10 uger ud over de ovenfor beskrevne.

Orlov for mindre selvstændige tilvejebringes gennem vikarordninger i lighed med de ordninger, som for nærværende er gældende på landbrugsområdet, jfr. punkt 6.

Det kan være vanskeligt på forhånd at vurdere, hvilken varslingsperiode der må anses for at være rimelig, og hvor balancepunktet ligger mellem arbejdstagernes ønsker om en så kort periode som muligt på den ene side og hensynet til produktions gennemførelse på den anden. De her skitserede perioder skal derfor gælde i en 2 års periode, hvorefter det ved indførelsen af en permanent ordning tages op til overvejelse, om der skal ske ændringer.

B. Arbejdsledige m.v.

Arbejdsledige må også sikres ret til »orlov« for at deltage i undervisning med henblik på at kvalificere sig yderligere til en aktiv indsats i samfunds-

og arbejdsliv og som modvægt til den arbejdsledige ofte passive tilværelse.

Arbejdsledige kan i dag under visse betingelser modtage dagpenge ved deltagelse i folkeoplysning og voksenundervisning mod samtidig at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Denne ret må udvides, således at så mange arbejdsledige som praktisk muligt sikres ret til at deltage i undervisning under opretholdelse af dagpengene

Konkret udformes ordningen således, at der under hensyntagen til den konjunkturmæssige situation fastlægges en bestemt kvote for, hvor mange af de arbejdsledige der inden for de forskellige arbejdsmarkedsområder kan få »orlov« til at deltage i undervisning m.v., f.eks. 20 pct. af de ledige. Arbejdsledige kan derefter søge »orlov« og økonomisk støtte til undervisning og folkeoplysning for 16 uger ad gangen efter samme principper og regler angående støttebeløb, som gælder for beskæftigede, jfr. punkt 6. I undervisningsperioden forlader de dagpengesystemet og får i stedet udbetalt økonomisk støtte fra den nye uddannelsesfond.

Parallelt med denne nye ordning bibeholdes som en midlertidig foranstaltning den nuværende regel om, at arbejdsledige i et vist omfang kan deltage i ikke-kompetencegivende undervisning.

C. Personer på bistandshjælp

Personer på bistandshjælp bør tilsvarende gives øgede muligheder for at deltage i voksenundervisning.

Dette spørgsmål bør behandles nærmere i forbindelse med en revision af sociallovgivningen.

Ad punkt 5

I det foregående er nødvendigheden af forsøgs- og udviklingsarbejde fremhævet i flere sammenhænge. Således er det vigtigt, at området ikke fastlåses, men at der gives gode muligheder for at udvikle en virksomhed, som er i god overensstemmelse med samfundets hastige forandring samt deltagerens ønsker og behov.

Derfor må der ske en gradvis udvikling af de allerede eksisterende tilbud, ligesom der må gennemføres forsøg med nye former. I den forbindelse må der gives lokale kræfter mulighed for at prøve nye ideer, hvis realisering måske ikke er mulig inden for de nuværende love.

Forsøgs- og udviklingsarbejdet kan på denne måde bidrage til at vise nye veje. Ligeledes indhøstes erfaringer, der kan danne grundlag for en virkelighedsnær opbygning af ny lovgivning, der i

endnu højere grad, end det er tilfældet i dag, i sig rummer frihed til improvisation og forandring. Ny lovgivning må imidlertid afvente resultaterne af forsøgs- og udviklingsarbejdet, der bør fremmes på alle områder af voksenundervisningen og folkeoplysningen. Til at bistå det lokale forsøgs- og udviklingsarbejde er oprettet et forsknings- og udviklingscenter for voksenundervisningen og folkeoplysningen, som påbegynder sit arbejde i foråret 1984. Centeret får tillige til opgave at samle erfaringerne på landsplan og bedrive egne undersøgelser på området.

Ad punkt 9

Det har hidtil været voksenundervisningens og folkeoplysningens uvurderlige styrke, at underviserne som regel har været rekrutteret fra vidt forskellige erhverv og samfundsgrupper og som følge heraf ofte har haft en baggrund i praktisk arbejde. At mange forskellige veje kan føre til beskæftigelse som voksenunderviser og folkeoplyser, giver også fremover et godt udgangspunkt for en dynamisk udvikling af området. Ligeledes fremmes den nødvendige samtale i undervisningen ved, at underviserne har førstehåndskendskab til det miljø og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer.

Ved ansættelse af undervisere bør der lægges vægt på de reelle faglige og pædagogiske færdigheder fremfor den formelle kompetence. Ligeledes bør der ved lønfastsættelse ikke ske forskelsbehandling, som alene er begrundet i, hvor underviseren har hentet sin kompetence. Dét vil eksempelvis sige, at underviseren med den utraditionelle baggrund ikke bør forfordes lønmæssigt sammenlignet med kolleger, der har traditionel og formel kompetence.

Vigtigt er det også, at der findes frodige miljøer for voksenunderviserne og folkeoplysernes udvikling. Et led heri er deres aktive deltagelse i forsøgs- og udviklingsarbejde, som derved kan udgøre et vigtigt led i efteruddannelsen.

Ad punkt 10

Voksne erhverver sig mange nye kundskaber og erfaringer uden for de traditionelle uddannelsesveje, både i arbejdet og i fritiden. En stor del af den viden, voksne sidder inde med, er således opbygget uden for undervisningslokalerne.

Oftentimes godskrives denne »livsballast« imidlertid ikke tilstrækkeligt, hverken ved ansættelse eller ved deltagelse i undervisning.

Som det ovenfor er beskrevet for underviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen, bør

F.t. beslutn. vedr. voksenundervisning og folkeoplysning

det imidlertid også gælde i samfundet som helhed, at de reelle kvalifikationer bør tælle mere.

Princippet bør således i videre omfang søges lagt til grund i forbindelse med optagelsen til uddannelser samt ved besættelse af offentlige stillin-

ger. Indledningsvis bør det gennem et udvalgsarbejde undersøges, hvorledes de nødvendige godskrivnings- og dokumentationsordninger kan etableres. Meriteringsmulighederne for deltagere i folkeuniversitetets undervisning må overvejes ved samme lejlighed.

Til beslutningsforslag nr. B 114. Betænkning afgivet af uddannelsesudvalget den 28. maj 1984

Betænkning

over

Forslag til folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning

[af Ole Vig Jensen (RV) m.fl.]

Udvalget har behandlet forslaget i flere møder.

Et *flertal* (udvalget med undtagelse af socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer) indstiller beslutningsforslaget til *vedtagelse uændret*.

Flertallet understreger, at enkelte af beslutningsforslagets punkter og intentioner allerede er gennemført i den forløbne folketings-samling.

Flertallet bemærker endvidere, at der i direkte konsekvens af forslaget er gennemført en 30 pct.s grundstøtte for elever på højskoler, landbrugsskoler og husholdningsskoler fra august 1984 til en udgift for staten på 27,6 mill. kr. på årsbasis. Denne forbedring kom ind i det ungdomsprogram, som i foråret blev aftalt mellem regeringen og det radikale venstre, og hvortil er afsat i alt en halv milliard kroner.

Det samme gælder udviklingscentret for folkeoplysning og voksenundervisning (2,3 mill. kr. på årsbasis), som netop starter sin virksomhed i denne sommer.

Flertallet understreger i øvrigt, at virkeliggørelsen af beslutningsforslagets enkelte punkter skal ske gradvis i takt med, at der bl.a. ved omprioriteringer inden for det offentlige budget skabes de økonomiske forudsætninger derfor.

For at fremme gennemførelsen af folketingsbeslutningens enkelte punkter har undervisningsministeren erklæret sig rede til at iværksætte det udrednings- og udvalgsarbejde, der skal danne grundlag for kommende

initiativer af administrativ og lovgivningsmæssig art.

Med hensyn til nærværende forslags punkt 3 har undervisningsministeren givet tilsagn om, at der nu påbegyndes et arbejde, der på længere sigt skal frigøre voksenundervisningen fra især folkeskolens læseplaner.

Også tanken om enkeltfagsundervisning i nogle af erhvervsuddannelsernes fag vil undervisningsministeren nu udmønte i konkrete forslag.

Samfundets omstillingsbehov gør det nødvendigt med en forstærket indsats i såvel folkeoplysning og almen voksenundervisning som i erhvervsmæssig voksenuddannelse. En påtrængende opgave er bl.a. etableringen af nye og supplerende erhvervsmæssige undervisningstilbud for voksne, som ikke har de aktuelle uddannelsesmæssige forudsætninger for at sikre sig eller bevare beskæftigelse på arbejdsmarkedet.

I den udstrækning, nye initiativer berører aftaleområder, optager regeringen forhandlinger med arbejdsmarkedets parter. Etableringen af en voksenuddannelsesfond må bero på en nærmere afklaring af såvel fondens formål som finansierings- og støttebetingelserne, ligesom eventuelle bidrag fra arbejdsmarkedets parter må bero på disses accept. Spørgsmålet om støtteniveauet og om lediges og bistandshjælpsmodtageres øgede adgang til undervisning beror på forhandlinger mellem de respektive ministerier.

Det er endvidere vigtigt for både den erhvervsmæssige grunduddannelse og videre- og efteruddannelsen, at sidstnævnte, hvor det

overhovedet kan lade sig gøre, placeres dér, hvor grunduddannelsen i forvejen finder sted.

Det er ligeledes vigtigt i forbindelse med en udbygning af den almene folkeoplysning at fastholde de principper om skolefrihed, selvvalg og en vis egenkapital, som gennem de sidste godt 100 år har ført dansk folkeoplysning frem til en helt enestående position.

Endelig har regeringen erklæret sig indstillet på i løbet af sommeren at forhandle om finansieringen af en øget indsats i voksenundervisningen inden for budgetrammerne med henblik på at indarbejde et beløb på 100 mill. kr. allerede på finanslovsforslaget for 1985.

Et *mindretal* (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) finder, at en opprioritering af voksenuddannelse med et alment og bredt indhold er nødvendig - både af hensyn til menneskers lige muligheder og til samfundets omstillingsbehov. En voksenuddannelsesreform bør primært sikre de korttidsuddannedes muligheder for at deltage i undervisning og uddannelse.

Derfor skal økonomiske, arbejdsmæssige, familiemæssige og pædagogiske barrierer for deltagere i voksenuddannelsen fjernes. Hvordan dette skal foregå, er nærmere beskrevet i det af socialdemokratiet fremsatte forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse (B 54).

Mindretallet er i et vist omfang enig med forslagsstillernes intentioner med forslaget. Imidlertid har mindretallet ikke under udvalgsarbejdet fået klare tilkendegivelser fra et flertal af partier om en række spørgsmål, der er afgørende for socialdemokratiet.

Mindretallet ønsker, at en kommende lovgivning skal sikre lønmodtagerne:

1. Ret til frihed fra deres arbejdsplads til at deltage i uddannelsesaktiviteter.
2. Ret til løngodtgørelse som kompensation for tabt arbejdsfortjeneste.
3. Ret til at vælge uddannelsesstilbud, der ligger inden for ILO-konventionens rammer.
4. Ret til at vende tilbage til arbejdspladsen efter endt uddannelsestid.

Derudover skal der gennem lovgivning sikres institutioner, faglige organisationer,

oplysningsforbund og andre tilbudsgivere ret til og mulighed for opsøgende arbejde.

Dertil kommer, at socialdemokratiet finder, at voksenuddannelsen - også i forbindelse med en kommende reform på området - principielt bør hvile på et offentligt finansieret støttesystem. Voksenundervisning er som al anden undervisning en offentlig opgave.

Mindretallet finder det derfor uacceptabelt med den foreslåede finansieringsform, der bygger på et øget omkostningsniveau for den enkelte virksomhed og den enkelte lønmodtager. Derimod diskuteres gerne en uddannelsesafgift i forbindelse med indførelse af ny teknologi.

Mindretallet har stillet fire betingelser for sin medvirken:

1. Initiativer med henblik på at gennemføre forslaget skal tages inden den 1. januar 1985.
2. Løngodtgørelsesniveauet skal i **princippet** beregnes efter de samme regler som i arbejdsmarkedsuddannelserne. De arbejdsløse skal omfattes af ordningen og skal have økonomisk kompensation svarende til dagpengeydelse, mens lavtlønsgrupperne skal ydes fuld lønkompensation.
3. På finansloven for 1985 afsættes 200 mill. kr. svarende til udgiften fra 1. oktober 1985, hvor reformen sættes i gang, til den 31. december 1985.

I 1986 og 1987 skal der yderligere afsættes beløb, således at reformen er fuldt udbygget ved udgangen af 1987.

4. Det økonomiske grundlag for voksenuddannelsereformen bør principielt hvile på et offentligt finansieret støttesystem.

Disse krav har ikke kunnet imødekommes i tilstrækkeligt omfang. Dertil kommer, at forslagsstillerne ikke har ønsket i udvalget at drøfte konkret, hvordan de beskedne midler, der er stillet i udsigt, skal fremskaffes.

Forslagsstillerne har heller ikke ønsket en aftale om de tidsmæssige rammer for ideernes udførelse i praksis.

Mindretallet finder derfor ikke, at der er tilstrækkelig troværdighed forbundet med beslutningsforslaget og kan ikke medvirke til dets gennemførelse.

En vedtagelse af beslutningsforslaget vil derimod betyde en risiko for, at kravet om

en virkelig reform med betalt frihed til uddannelse sinkes eller helt forhindres.

Mindretallet indstiller derfor forslaget til *forkastelse* ved 2. (sidste) behandling.

Et andet mindretal (socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) finder, at der er stort behov for en voksenuddannelsesreform, som i første omgang giver de korttidsuddannede mulighed for at deltage i undervisning og uddannelse.

Derefter skal en reform gradvis kunne indføre betalt frihed til uddannelse til alle grupper. Reformen skal give betalt frihed til uddannelse, og udgifterne skal afholdes af henholdsvis arbejdsgivere og det offentlige gennem oprettelsen af en uddannelsesfond. For forældre med børn skal der sikres gratis uddannelsesmuligheder, så ingen af den grund forhindres i at blive uddannet.

Ret til at vælge uddannelsestilbud bør ske inden for rammerne af konvention nr. 140 fra ILO, der taler om, at der skal ydes betalt frihed til uddannelse med henblik på

- a) oplæring på ethvert niveau,
- b) social eller samfundsrettet uddannelse og
- c) uddannelse i fagforeningsvirksomhed.

Det er vigtigt for mindretallet, at brugerne selv organiserer uddannelserne og selv for-

mulerer de behov for uddannelse, de respektive faggrupper har, ligesom der bør være en stor grad af deltagerstyring.

Det er **også** vigtigt, at der tages udgangspunkt i deltagernes behov, da det i højere grad vil motivere deltagerne. Deltagerne skal sikres ret til at vende tilbage til samme arbejdssituation som før uddannelsens begyndelse. Der skal ske en opsøgende virksomhed, og det er vigtigt, at der er mulighed for at motivere især de befolkningsgrupper, der har haft mange nederlag i skolen.

Socialistisk folkeparti har fremsat et forslag til folketingsbeslutning om betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden (B 77). Herudover har både det radikale venstre, og socialdemokratiet fremsat forslag om voksenuddannelserne. På denne baggrund havde mindretallet håbet, at forslagsstillerne til de 3 forslag kunne blive enige om at få startet reformen om betalt frihed til uddannelse i arbejdstiden - en reform, som socialistisk folkeparti mener der er behov for. Imidlertid valgte det radikale venstre at indgå et forlig med regeringspartierne. Dette forlig er en komplet udvanding - selv af det radikale venstres eget forslag.

Mindretallet kan derfor ikke tilslutte sig forslaget, men indstiller dette til *forkastelse* ved 2. (sidste) behandling.

Eva Møller (KF) fmd. Karen Højte Jensen (KF) Kirkegaard (KF) Per Stig Møller (KF)

Povl Brøndsted (V) Tørnæs (V) Bente Juncker (CD) nfmd. Steffensen (KrF)

Jytte Andersen (S) Dorte Bennedsen (S) Helle Degn (S) Erling Olsen (S)

Søgaard (S) Nørgaard Sørensen (S) Alice Faber (SF) Hanne Jacobsen (SF)

Ole Vig Jensen (RV)

Partierne FP, VS og FD havde ikke medlemmer i udvalget.

Til beslutningsforslag nr. B 114. Vedtaget af folketinget ved 2. (sidste) behandling den 30. maj 1984*)

Folketingsbeslutning

om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning

Folketinget opfordrer regeringen til at tage initiativer til at forbedre rammerne for udviklingen af voksenundervisningen og folkeoplysningen samt øge voksnes muligheder for deltagelse heri.

Følgende principper lægges til grund:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen udvikles efter et decentralt mønster, hvor deltagere, undervisere og initiativtagere gives udstrakt frihed til at bestemme indhold og form.
Det offentlige sikrer den voksne befolkning et bredt undervisningstilbud af såvel folkeoplysende som alment kompetencegivende og erhvervsmæssig karakter og giver økonomisk støtte til voksnes deltagelse heri.
2. Folkeoplysningen og folkehøjskolen prioriteres og udvikles under størst mulig selvstændighed i forhold til det offentlige.
3. Enkeltfagskursernes almene kompetencegivende undervisning (9.-10. klasse og HF) udvikles til en egentlig voksenundervisning, som er frigjort fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer.
4. Den erhvervsrettede voksenundervisning i det offentliges regie udbygges og gøres bredere og mere fleksibel.
5. Ved tildelingen af offentlige tilskud prioriteres den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed, som etableres for voksne, der kun har fået en beskeden andel i samfundets omfattende uddannelsestilbud.
6. De økonomiske og arbejdsmæssige betingelser for deltagelse forbedres bl.a. ved oprettelse af en uddannelsesfond. Voksenuddannelsesstøtte gives efter den enkeltes eget frie valg til at deltage i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt alment kompetencegivende eller erhvervsmæssig voksenundervisning. Ved tildeling af støtte tages særligt hensyn til de i punkt 5 nævnte grupper.
7. Den adgang til uddannelsesorlov, der allerede i dag forekommer for visse grupper, udvides gradvis til at omfatte alle arbejdstagere samt selvstændige, især dem, som driver mindre virksomheder.
8. Forsøgs- og udviklingsarbejde styrkes med henblik på at forny allerede etablerede initiativer samt udvikle helt nye tilbud.
9. Det bør sikres, at undviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen foruden den faglige viden har erfaring i de arbejdsfunktioner og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer, samt at der ved ansættelser snarere lægges vægt på reelle faglige og pædagogiske forudsætninger end på formel kompetence.
10. Voksne skal have ret til at dokumentere og få godskrevet deres reelle kundskaber og færdigheder uafhængigt af, på hvilken måde disse er erhvervet.

SVEND JAKOBSEN

/ Povl Brøndsted

*) Se FT: 3651, 4548, 7421 ; A: 3851 ; B: 1239.

43 Vedtagne lovforslag m.m. (undt. finans- og tillægsbev.lovforslag)

Bekendtgørelse af Lov om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne

Herved bekendtgøres lov nr. 305 af 8. juni 1977 om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne med de ændringer, der følger af lov nr. 260 af 8. juni 1983.

§ 1. Enhver amtskommune skal oprette og drive kursus med undervisning for voksne til folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver i de fag, der er nævnt i folkeskolelovens § 12, stk. 3-5, og i maskinskrivning samt undervisning til prøver, der indgår eller kan indgå i højere forberedelseseksamen. Der skal endvidere tilbydes undervisning i fagene historie, geografi, biologi og samtidsorientering svarende til undervisningen på folkeskolens ældste klassetrin. To eller flere amtskommuner kan indrette undervisningen i fællesskab.

Stk. 2. Amtskommunen kan endvidere med undervisningsministerens godkendelse tilbyde enkeltfagsundervisning til andre statskontrollerede prøver.

Stk. 3. I Københavns og Frederiksberg kommuner varetages amtskommunens opgaver efter denne lov af kommunen.

§ 2. Amtskommunale kursus for voksne opføres på planen for amtskommunens skolevæsen og undervisningsvirksomhed m.v.

Stk. 2. På grundlag af planen udarbejder amtsrådet en årlig oversigt over undervisningstilbuddene samt en fortegnelse over den etablerede undervisning. Tilbudsoversigten og fortegnelsen indsendes til undervisningsministeriet.

Stk. 3. Amtsrådet sørger for, at befolkningen i amtsråds kredsen bliver orienteret om kursernes undervisningstilbud.

Stk. 4. Amtsrådet nedsætter et repræsentantskab, der skal rådgive amtsrådet om kursusvirksomheden og om formidling af oplysning om undervisningstilbuddene. Medlemmerne udpeges af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i de største kommuner i amtsråds kredsen, organisationer og kredse, der i amtsråds kredsen driver fritidsundervisning for voksne, samt eventuelt andre organisationer eller institutioner, der har særlig interesse i kursusvirksomheden.

Stk. 5. Amtsrådet nedsætter endvidere for hvert kursus et nævn til at rådgive forstanderen om forhold med hensyn til kursusvirksomheden og formidling af oplysning om undervisningstilbuddene, der er af særlig betydning for det pågældende kursus. Medlemmerne udpeges af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i de kommuner, der har tilknytning til kurset, samt de organisationer og kredse, der i området driver fritidsundervisning for voksne. Desuden kan amtsrådet lade sig repræsentere i nævnet. Endelig har forstanderen samt formændene for lærerrådet og elevrådet sæde i nævnet.

Stk. 6. I Københavns og Frederiksberg kommuner udpeges tilsvarende repræsentantskaber og nævn som nævnt i stk. 4 og 5 af kommunalbestyrelsen efter indstilling fra or-

ganisationer og kredse, der i kommunen driver fritidsundervisning for voksne, samt eventuelt andre organisationer eller institutioner, der har særlig interesse i kursusvirksomheden.

§ 3. Undervisningen skal være tilrettelagt for voksne og stå åben for alle over 18 år. Unge under 18 år, der skønnes at kunne følge undervisningen, kan optages, hvis det ikke er muligt eller rimeligt at henvise dem til anden undervisning.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter regler om deltagernes kundskabsmæssige forudsætninger i de enkelte fag.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter regler om det mindste antal deltagere, der forpligter til oprettelse af undervisningshold, samt om det højeste antal deltagere på disse hold. Ministeren kan fastsætte regler om højeste timetal for den enkelte deltager.

§ 4. Undervisningsministeren fastsætter regler om undervisningens indhold, omfang og varighed i de enkelte fag og om tilsynet med undervisningen.

§ 5. Om kravene ved prøverne, om prøvernes afholdelse og om bedømmelsen og karaktergivningene gælder de bestemmelser, der er fastsat for de i § 1 nævnte uddannelser.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter regler om betingelserne for deltagernes indstilling til prøverne og om udformningen af prøvebeviserne.

§ 6. Undervisningen skal gennemføres i egnede lokaler med fornødent udstyr.

Stk. 2. Kommunale og statslige lokaler samt lokaler tilhørende private undervisningsinstitutioner, hvis udgifter afholdes af det offentlige, skal stilles til rådighed for amtskommunen til brug ved undervisning efter denne lov, hvis amtskommunen ikke råder over egnede lokaler til virksomheden, og hvis benyttelsen er forenelig med lokalernes øvrige brug. Lokalerne skal stilles til rådighed gratis med lys, varme, rengøring, fornødent opsyn og bestående udstyr. Undervisningsministeren kan fastsætte regler om fremgangsmåden ved anvisning af lokalerne.

§ 7. Undervisningen forestås af en forstander.

Stk. 2. Ved kursus med undervisning til højere forberedelseseksamen i enkelte fag tilforordnes i 5 år en rektor til bistand for en nyudnævnt forstander, såfremt denne ikke opfylder betingelserne for at være rektor for et kursus til højere forberedelseseksamen. Hvervet som tilforordnet rektor opslås ledigt.¹⁾

Stk. 3. For ansættelse og afskedigelse af forstandere og lærere gælder reglerne i lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v. Forinden indstilling foretages for så vidt angår ansættelse af lærere ved kursus til højere forberedelseseksamen, indhentes en udtalelse fra undervisningsdirektøren for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen om ansøgerens faglige kvalifikationer. Tilsvarende udtalelse indhentes før ansættelse af en tilforordnet rektor og en forstander, såfremt denne skal være leder af både kursus til højere forberedelseseksamen og kursus i øvrigt.

Stk. 4. Stillinger som forstander og lærer ved Kursus samt det antal undervisningstimer, der bestrides af deltidsansatte lærere, opføres på planen for amtskommunens skolevæsen og undervisningsvirksomhed m.v. Tjenestemandsansatte forstandere og lærere uden for Københavns kommune er omfattet af bestemmelserne i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken, og pension ydes efter de for sådanne tjenestemænd gældende regler. Lønnings- og ansættelsesvilkår for personale ansat ved kurser med undervisning efter denne lov i Københavns kommune fastsættes efter reglerne i den vedtægt, der er udfærdiget for styrelsen af de kommunale anliggender i København.

Stk. 5. Fast ansatte lærere ved kurser efter denne lov kan overtage undervisning ved andre skoler og undervisningsinstitutioner, såfremt de opfylder betingelserne herfor, og lærere ved andre skoler og undervisningsinstitutioner kan overtage undervisning efter denne lov. Overtagelse af undervisning kan medregnes i lærernes pligtige undervisningstimal ved den skole eller undervisningsinstitution, henholdsvis kursus, hvor lærerne har deres faste stilling. De nærmere regler for en sådan ordning fastsættes ved aftale i henhold til § 45 i lov om tjenestemænd i sta-

ten, folkeskolen og folkekirken for lærere ansat uden for Københavns kommune, og for lærere, der er ansat efter overenskomst, efter aftale mellem finansministeren og den eller de øvrige parter, der har indgået overenskomsten.

§ 8. Amtskommunen afholder de med undervisningsvirksomheden forbundne udgifter og stiller de fornødne læremidler til rådighed for deltagerne.

Stk. 2. Der kan afkræves deltagerne et gebyr efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren.

Stk. 3. Amtskommunen skal i det omfang, pladsforholdene tillader det, modtage deltagere med hjemsted i andre amtskommuner.

Stk. 4. Den amtskommune, som modtager en deltager til undervisning efter stk. 3, kan kræve godtgørelse for de hermed forbundne udgifter fra den amtskommune, hvor deltageren er hjemmehørende.

§ 9. Til uddannelse af forstandere og lærere inden for enkeltfagsundervisning kan der ydes statstilskud efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan oprette kursus til uddannelse af de i stk. 1 omhandlede forstandere og lærere.

Stk. 3. Der kan ydes særlig støtte til forstandere og lærere i tilfælde, hvor deltagelse i uddannelseskursus vil påføre dem særlige indtægtsstab eller særlig store udgifter.

§ 10. Ved hvert kursus skal der være et lærerråd og et elevråd. Elevrådet vælges af eleverne eller består af samtlige elever.

Stk. 2. De nærmere bestemmelser om elevrådets beføjelser fastsættes af undervisnings-

ministeren, der endvidere fastsætter regler om lærerrådets medlemskreds og beføjelser.

§ 11. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde som en midlertidig ordning fravige lovens bestemmelser i det omfang, det anses for påkrævet for at fremme forsøgsvirksomhed inden for lovens område.

Stk. 2. Der kan ydes statstilskud til forsøg efter stk. 1.

§ 12. Loven træder i kraft den 1. august 1978.

§ 13. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. Ved kongelig anordning kan loven bringes til anvendelse på Færøerne med de ændringer, som øernes særlige forhold tilsiger.

Lov nr. 260 af 8. juni 1983, der ændrer § 2, stk. 5, § 7, stk. 1-4, § 8, stk. 1 og 2, samt § 9, indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 2

Stk. 1. § 1, nr. 1, 2, 4, 5 og 7, træder i kraft den 1. august 1983.

Stk. 2. § 1, nr. 3, træder i kraft den 1. august 1984.¹⁾ Til bistand for en forstander, der er udnævnt inden dette tidspunkt, tilforordnes en rektor i 5 år efter udnævnelsen, såfremt forstanderen ikke opfylder betingelserne for at være rektor for et kursus til højere forberedelseseksamen.

Stk. i. § 1, nr. 6, har virkning for undervisning, der påbegyndes efter den 1. august 1983.

Undervisningsministeriet, den 4. juli 1983

BERTEL HAARDER

/ Claus Ulrich

¹⁾ Indtil 1. august 1984 er § 7, stk. 2, affattet således:

»Stk. 2. Ved kursus med undervisning til højere forberedelseseksamen i enkelte fag tilforordnes en rektor til bistand for lederen, såfremt denne ikke opfylder betingelserne for at være rektor for et kursus til højere forberedelseseksamen. Hvervet som tilforordnet rektor opslås ledigt.«

Bekendtgørelse om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne

I henhold til § 3, stk. 2 og 3, § 4, § 5, § 8, stk. 2, og § 10, stk. 2, i lov om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne, jfr. lovbekendtgørelse nr. 320 af 4. juli 1983, fastsættes herved følgende:

I. Fagrækken

§ 1. Enhver amtskommune samt Københavns og Frederiksberg kommuner skal oprette og drive kursus for voksne med følgende undervisning:

1. Undervisning til folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver i fagene dansk, regning/matematik, engelsk, tysk, fysik/kemi, latin, fransk og maskinskrivning.
2. Undervisning i fagene historie, geografi, biologi og samtidsorientering svarende til undervisningen på folkeskolens ældste klassetrin.
3. Undervisning i de fag, der indgår eller kan indgå i højere forberedelseseksamen.

Stk. 2. Formålet med undervisningen i hvert af de i stk. 1, nr. 1-2 nævnte fag er som angivet i §§ 1-2, 8-11 og 15-19 i bekendtgørelse nr. 518 af 24. september 1975 om formålet med undervisningen i folkeskolens fag og §§ 3 og 7 i bekendtgørelse nr. 658 af 28. november 1975 om undervisningen i folkeskolens valgfag.

Stk. 3. Formålet med undervisningen i hvert af de i stk. 1, nr. 3 nævnte fag er som angivet i kapitel VI i bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

II. Undervisningens indhold og omfang

§ 2. Undervisningen i de i § 1, stk. 1, nr. 1-2 nævnte fag skal være tilrettelagt i overensstemmelse med en af direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v. udsendt

læseplan for fagene. Planen må for de i stk. 1 nævnte fag være udformet således, at kravene ved de afsluttende prøver kan opfyldes, jfr. bekendtgørelse nr. 88 af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v.

Stk. 2. Undervisningen i de i § 1, stk. 1, nr. 3 nævnte fag skal være tilrettelagt efter reglerne i kapitel VI i bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

Stk. 3. Undervisningens nærmere planlægning og tilrettelæggelse, herunder valget af undervisningsformer, -metoder og -stof, skal i videst muligt omfang foregå i samarbejde mellem læreren og deltagerne.

Folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver m.v.

§ 3. Undervisning, der forbereder til folkeskolens afgangsprøve, kan tilrettelægges over højst 2 år i fagene dansk, regning/matematik, engelsk, tysk, fysik/kemi, latin, fransk og maskinskrivning.

Stk. 2. Undervisning, der svarer til undervisningen på folkeskolens ældste klassetrin, kan tilrettelægges over højst 2 år i fagene historie, geografi, biologi og samtidsorientering.

Stk. 3. Undervisning, der forbereder til folkeskolens udvidede afgangsprøve, kan tilrettelægges over højst 2 år i fagene dansk, regning/matematik, engelsk, tysk og fysik/kemi.

Stk. 4. Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v. fastsætter regler om elevernes timetal ved undervisning efter stk. 1-3.

Højere forberedelseseksamen

§ 4. Undervisning, der forbereder til højere forberedelseseksamen, kan tilrettelægges over højst 3 år i følgende fag: Dansk, religion, historie, biologi (fællesfag og tilvalgsfag),

geografi, matematik (fællesfag og tilvalgsfag), engelsk (fællesfag og tilvalgsfag), tysk (fællesfag og tilvalgsfag), samfundsfag (fællesfag og tilvalgsfag), musik (tilvalgsfag), formning (tilvalgsfag), idræt (tilvalgsfag), 3. fremmedsprog, fysik, kemi og psykologi.

Stk. 2. Direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen fastsætter regler om elevernes timetal ved undervisning efter stk. 1.

III. Selvstuderende

§ 5. For personer, der ønsker af aflægge prøve som selvstuderende, kan der oprettes hold med et timetal på indtil 20 pct. af de i henhold til § 3, stk. 4, og § 4, stk. 2, fastsatte timetal.

IV. Betingelser for deltagelse i undervisningen

§ 6. For at kunne deltage i undervisning efter § 3, stk. 3, skal deltageren have fulgt undervisningen i det pågældende fag på 9. klassetrin i grundskolen eller på anden måde have erhvervet sig grundlag for at følge undervisningen.

Stk. 2. For at kunne deltage i undervisning efter § 4 skal deltageren have kundskabsmæssige forudsætninger svarende til, hvad der er gældende ved optagelse på kursus oprettet i henhold til lov om højere forberedelseseksamen.

Stk. 3. Afgørelse om optagelse til undervisning træffes af kursus efter samtale med ansøgeren og på grundlag af en vurdering af de i stk. 1 og 2 nævnte forudsætninger.

V. Studie- og erhvervsvejledning

§ 7. Kurset tilbyder deltagerne, herunder selvstuderende, studie- og erhvervsvejledning. Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v., henholdsvis direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen, fastsætter regler herom henholdsvis for deltagere i den i § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, og stk. 1, nr. 3, nævnte undervisning.

VI. Indstilling til prøverne Prøvernes afholdelse

§ 8. Ved undervisningens afslutning kan deltageren indstille sig til den prøve i faget, som undervisningen har forberedt til, jfr. § 1,

stk 1, nr. 1 og 3. Deltagere, der har forberedt sig til folkeskolens udvidede afgangsprøve i fagene dansk, regning/matematik, engelsk, tysk og fysik/kemi, kan dog i hvert af fagene vælge i stedet at indstille sig til folkeskolens afgangsprøve.

Stk. 2. Afgørelse om indstilling til prøverne træffes af deltageren efter samråd med kursus, jfr. dog stk. 3.

Stk. 3. Et kursus kan kun indstille en deltager til at aflægge prøve i et fag, hvis den pågældende har fulgt undervisningen i faget regelmæssigt og på tilfredstillende måde. Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v., henholdsvis direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen fastsætter nærmere regler herom henholdsvis for den i § 1, stk. 1, nr. 1, og nr. 3 nævnte undervisning.

Stk. 4. En deltager, der ikke indstilles af et kursus, jfr. stk. 3, kan indstille sig som privatist, jfr. § 8 i bekendtgørelse nr. 88 af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v., eller som selvstuderende, jfr. kapitel III i bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

Stk. 5. Om indstilling gælder i øvrigt reglerne i bekendtgørelse nr. 88 af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v. og bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

§ 9. Prøverne afholdes efter reglerne i bekendtgørelse nr. 88 af 8. marts 1977 om folkeskolens afsluttende prøver m.v. og bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen.

§ 10. En deltager kan sammenstykke af lagte prøver til en samlet højere forberedelseseksamen efter de i bekendtgørelse nr. 229 af 24. april 1974 om højere forberedelseseksamen og om undervisningen m.v. på kursus til højere forberedelseseksamen fastsatte regler. Deltageren skal endvidere udarbejde en større skriftlig opgave, jfr. bekendtgørelsens § 10.

Stk. 2. Sammenstyknin g til en samlet højere forberedelseseksamen efter stk. 1 skal for den enkelte deltager ske over et tidsrum af 3 år eller mere. Direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen kan dog i særlige tilfælde fravige denne bestemmelse.

VII. Kurserne

Etablering af undervisning

§ 11. Amtskommunale kursus for voksne opføres på planen for amtskommunens skolevæsen og undervisningsvirksomhed m.v., jfr. skolestyrelseslovens § 40, stk. 2. Planen skal indeholde oplysning om:

1. Kursernes stedlige placering.
2. De fag, der tilbydes på de enkelte kursus.
3. Antallet af leder- og lærerstillinger ved kurserne og disses aflønning samt det antal undervisningstimer, der bestrides af deltidsansatte lærere, i overensstemmelse med de herom fastsatte regler.

§ 12. Kursusåret omfatter perioden 1. august - 31. juli.

Stk. 2. Amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, skal oprette undervisning for alle, der er optaget til en tilbuddt undervisning senest 14 dage før undervisningens begyndelse, såfremt der på dette tidspunkt er optaget mindst 12 deltagere, jfr. § 6, stk. 3. Antallet af deltagere på et hold må ved undervisningens begyndelse ikke overstige 28.

Stk. 3. Amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, kan oprette undervisning med et lavere delta-gerantal end nævnt i stk. 2.

Stk. 4. Ansøgere, der tilmelder sig efter udløbet af den i stk. 2, 1. pkt. nævnte frist, og som i øvrigt opfylder betingelserne for optagelse, skal optages i det omfang, der er plads på etablerede hold.

Stk. 5. Undervisningen kan tilrettelægges på alle ugens dage både i dag- og aften-timerne.

Stk. 6. Direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v., henholdsvis direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen kan fastsætte regler om sammenlægning af etablerede hold, der modtager den i § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, henholdsvis nr. 3 nævnte undervisning.

VIII. Gebyr

§ 13. Amtsrådet samt Københavns og Frederiksberg kommunalbestyrelse opkræver et gebyr på 200 kr. af hver deltager, som er optaget på et eller flere etablerede hold i amtskommunen, henholdsvis Københavns og Frederiksberg kommune, inden for et kursusår, jfr. § 12, stk. 1-4.

IX. Repræsentantskaber

Kursusnævn

§ 14. De i lovens § 2, stk. 4 og 5, jfr. stk. 6, nævnte repræsentantskaber og kursusnævn nedsættes efter forhandling med og indstilling fra de pågældende kommuner, organisationer m.v., således at amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, træffer nærmere bestemmelse om repræsentantskabets og kursusnævnens sammensætning og fremgangsmåden ved udpegningen af medlemmer, tidsrummet for de pågældendes beskikkelse m.v.

X. Forstanderen og den tilforordnede rektor

§ 15. Forstanderen har såvel den administrative som den pædagogiske ledelse af kursusvirksomheden, jfr. dog § 16.

§ 16. Ved kursus med undervisning til højere forberedelseseksamen tilforordnes i 5 år en rektor til bistand for en nyudnævnt forstander, såfremt denne ikke opfylder betingelserne for at være rektor for et kursus til højere forberedelseseksamen, jfr. lovens § 7, stk. 2. Den tilforordnede rektor træffer efter samråd med forstanderen afgørelse om:

- a) Optagelse af kursister ved undervisning til højere forberedelseseksamen.
- b) Afholdelse af prøver til højere forberedelseseksamen og indstilling af kursister til sådanne prøver.

Stk. 2. Den tilforordnede rektor afgiver efter samråd med forstanderen indstilling til amtsrådet, henholdsvis Københavns og Frederiksberg kommunalbestyrelse, om besættelse af stillinger som lærer ved undervisning til højere forberedelseseksamen. Indstillingen fremsendes gennem forstanderen med dennes påtegning.

Stk. 3. Den tilforordnede rektor afgiver indstilling til forstanderen om de undervis-

ningsfag til højere forberedelseseksamen, der skal tilbydes på kurset, samt om arbejdets fordeling, den ugentlige arbejdsplan, stillingsopslag og anskaffelse af undervisningsmateriel ved undervisning til højere forberedelseseksamen.

XI. Lærerråd. Elevråd

§ 17. Ved hvert kursus dannes et lærerråd, der består af kursets pædagogiske personale. Ved kurser med undervisning til højere forberedelseseksamen deltager den tilforordnede rektor i lærerrådets møder.

Stk. 2. Forstanderen skal indhente erklæring fra lærerrådet om følgende forhold:

1. De fag, der skal tilbydes på kursus.
2. Arbejdets fordeling mellem lærerne samt den ugentlige arbejdsplan.
3. Anvendelse af nye undervisningsmidler på kursus.
4. Forslag om kursuslokalernes forsyning med undervisningsmateriel og inventar.
5. Forslaget til budget for kursus.
6. Byggesager vedrørende kursus.
7. Eventuelle ordensregler for kursus.
8. Stillingsopslag.
9. Indstillinger om stillingsbesættelse, for så vidt angår fagkombination, ved undervisning til højere forberedelseseksamen.
10. Forsøgsundervisning.

Stk. 3. Lærerrådet har ikke pligt og ikke ret til at udtale sig om den enkelte lærers forhold.

Stk. 4. Lærerrådet kan afgive udtalelser og stille forslag til forstanderen og amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, om alle forhold af betydning for kurset. Lærerrådets udtalelser og forslag til disse myndigheder fremsendes gennem forstanderen med dennes påtegning.

§ 18. Elevrådet ved et kursus vælges af eleverne eller består af samtlige elever.

Stk. 2. Elevrådet varetager elevernes interesser over for kursus og skolemyndighederne.

Stk. 3. Elevrådet kan afgive udtalelser og stille forslag til forstanderen og amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, om alle forhold af betydning for kurset. Elevrådets udtalelser og forslag til disse myndigheder fremsendes gennem forstanderen med dennes påtegning.

XII. Tilsyn

§ 19. Tilsynet med undervisning efter § 1, stk. 1, nr. 1 og 2, varetages af amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner af kommunalbestyrelsen.

Stk. 2. Tilsynet med undervisning efter § 1, stk. 1, nr. 3, varetages af undervisningsministeriet, direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseseksamen.

XIII. Ikrafttræden m.v.

§ 20. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. august 1983, jfr. dog stk. 2 og 3. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 273 af 19. maj 1978 om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.

Stk. 2. I tiden indtil den 1. august 1984 tilforordnes en rektor til bistand for forstanderen ved alle kursus, hvor denne ikke opfylder betingelserne for at være rektor for et kursus til højere forberedelseseksamen, jfr. § 16, stk. 1. Den tilforordnede rektor udøver de i § 16 og § 17, stk. 1, 2. pkt., nævnte funktioner.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 16 gælder også forstandere, der er udnævnt inden den 1. august 1984.

Undervisningsministeriet, den 11. juli 1983

BERTEL HAARDER

/ Claus Ulrich

Cirkulære om udbygningsplaner for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne

I. Indledende bemærkninger

Ifølge skolestyrelseslovens § 35, jfr. lovbe- kendtgørelse nr. 24 af 20. januar 1978, skal der for hver amtsrådsreds udarbejdes en samlet plan for udbygningen af folkeskole- væsenet, ungdomsskolevirksomheden og an- den offentlig skoleundervisning.

I undervisningsministeriets cirkulære af 2. april 1976 er der fastsat nærmere bestemmel- ser om udbygningen af folkeskolen og fri- tidsundervisningen, og i ministeriets cirkulæ- re af 8. december 1977 er der fastsat nærmere bestemmelser om udbygningsplanlægning- en vedrørende gymnasieskoler og kurser til højere forberedelseseksamen.

Nærværende cirkulære omfatter udbyg- ningsplanlægningen for de amtskommunale kurser til højere forberedelseseksamen og anden prøveforberedende undervisning, der er oprettet i medfør af lov nr. 305 af 8. juni 1977 om prøveforberedende enkeltfagsunder- visning m.v. for voksne. Der skal dog ved denne planlægning tages fornødent hensyn til beliggenheden og kapaciteten ved de for- skellige statslige, kommunale og private un- dervisningsinstitutioner, der er beliggende i amtet, jfr. nedenstående afsnit III, punkt 2.

II. Formålet med udbygningsplanlægningen

I henhold til lov om prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne skal

hver amtskommune oprette og drive kursus med undervisning for voksne til folkeskolens afgangsprøver og udvidede afgangsprøver i de fag, der er nævnt i folkeskolelovens § 12, stk. 3-5, og i maskinskrivning samt undervis- ning til prøver, der indgår eller kan indgå i højere forberedelseseksamen. Der skal endvi- dere tilbydes undervisning i fagene historie, geografi, biologi og samtidsorientering sva- rende til undervisningen på folkeskolens ældste klassetrin. Amtskommunen kan endvi- dere med undervisningsministerens godken- delse tilbyde enkeltfagsundervisning til andre statskontrollerede prøver.

Formålet med denne undervisningsaktivi- tet er at samle alle uddannelsestilbud i enkel- te fag for voksne svarende til den undervis- ning inden for folkeskolen og de efterfølgen- de uddannelser, der afsluttes med statskon- trollerede prøver eller eksaminer. Herved gives der uddannelsestilbud til den voksne del af befolkningen med henblik på at udlig- ne forskellen i uddannelsesniveau mellem de unge generationer og de ældre, der ikke i samme grad har kunnet udnytte den vækst i uddannelsestilbuddene, som har fundet sted i de senere år. Undervisningen skal derfor væ- re tilrettelagt for voksne og stå åben for alle over 18 år.

Udbygningsplanlægningen for den prøve- forberedende enkeltfagsundervisning tilsigter at realisere, at der skabes et reelt uddannel-

sestilbud til den voksne befolkning, og det vil derfor være nødvendigt, at denne uddannelsesplanlægning samordnes med den øvrige uddannelsesplanlægning i amtet.

Uddannelsesplanlægningen sigter også imod at bidrage til en samordning med amtskommunens øvrige økonomiske og fysiske planlægning.

Herudover vil der gennem udarbejdelsen af udbygningsplanerne blive tilvejebragt forskellige former for information, der vil være af betydning for den samlede planlægning af hele uddannelsessystemet.

///. Udbygningsplanens indhold

Med henblik på at realisere formålet med udbygningsplanlægningen er der i dette cirkulære fastsat rammer for den udbygningsplan, der af hvert amtsråd udarbejdes for **den** prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.

Med udgangspunkt i en redegørelse for de eksisterende forhold skal planen angive og motivere den forventede udvikling inden for den prøveforberedende enkeltfagsundervisnings område. For at opnå en bedre overskuelighed anføres en række centrale nøgletal i vedlagte oversigtsskema, der i udfyldt stand vedlægges udbygningsplanen. Der skal ved udarbejdelsen af planen især tages hensyn til følgende punkter:

1. Befolkningsunderlaget, d.v.s. antallet af personer over 18 år, samt dettes geografiske fordeling inden for amtet. Det vil formentlig være vanskeligt at opstille egentlige prognoser for den forventede søgning til den prøveforberedende enkeltfagsundervisning. Den voksne befolknings størrelse sammenholdt med statistiske oplysninger om fordelingen på befolkningsgrupper af søgningen til kurserne, herunder eventuelle oplysninger om alders- og kønsfordeling samt de pågældendes beskæftigelsesmæssige situation, må derfor antages at være det bedst opnåelige skøn over søgningen.

Da der imidlertid vil være stor usikkerhed med således at opstille prognoser for tilgangen til undervisningen, kan det eventuelt blive nødvendigt i de første år alene at opstille et skøn over tilgangen på grundlag af en samlet vurdering af en række faktorer, der er vanskelige at måle så som lokale traditioner, intensiteten i det opsøgende arbejde og lign.

Med virkning fra skoleåret 1979-80 vil der blive etableret en statistik for de amtskommunale enkeltfagskurser. Disse statistiske oplysninger bør ligge til grund for prognoser og skøn over den forventede udvikling.

Som følge af den usikkerhed, der således er forbundet med at opstille et sådant skøn, vil det være nødvendigt, at dette ajourføres årligt.

2. Tilvejebringelsen af egnede lokaler til den prøveforberedende enkeltfagsundervisning. Det har været en forudsætning for loven om prøveforberedende undervisning, at undervisningen skulle kunne gives i eksisterende lokaler. Kommunale og statslige lokaler samt lokaler tilhørende private undervisningsinstitutioner, hvis udgifter afholdes af det offentlige, skal derfor stilles til rådighed for amtskommunen, hvis amtskommunen ikke selv råder over egnede lokaler til undervisningen, og hvis benyttelsen er forenelig med lokalernes øvrige brug.

Udbygningsplanlægningen må følgelig finde sted ud fra en vurdering af beliggenheden og kapaciteten ikke blot for så vidt angår amtets egne institutioner, men så vidt muligt tillige for de kommunale, statslige og private institutioner. Ved vurderingen må der dels tages hensyn til uddannelsesinstitutionernes geografiske beliggenhed, dels disses bygnings- og lokalemæssige stand, herunder også **til** mulighederne for eventuelt at forbedre denne gennem ombygninger eller lign.

Det bør i øvrigt fremgå af udbygningsplanen, hvor i amtet der er placeret kurser med enkeltfagsundervisning, samt hvilke fag der undervises i på disse kurser.

For at kunne sammenligne det fremtidige behov og den eksisterende kapacitet må et skøn herover opgøres i samme enhed, hvadenten der anvendes elev- eller klassetal.

3. I udbygningsplanen bør der inddrages overvejelser om transportforholdene, idet det generelt må tilstræbes, at transport til og fra kursus kan finde sted under tidsmæssigt rimelige vilkår. Ud fra et lokaliseringssynspunkt må det afgørende normalt være afstanden mellem kursusstedet og de kursusøgendes hjem, men i en række tilfælde vil afstanden mellem kursussted og arbejdsplads være af betydning. Herudover bør man også være opmærksom på afstanden mellem kursussted og sociale institutioner, idet bl.a. en væsent-

lig del af kursusdeltagerne vil være enlige, der kan have problemer ved at tilpasse undervisningstiderne med børneinstitutionernes åbningstider.

4. I sammenhæng med det under punkt 3 anførte bør der ved planlægningen af undervisningen inddrages overvejelser omkring undervisningens tilrettelæggelse som dag- og/eller aftenundervisning, herunder specielt muligheden for undervisning på utraditionelle tidspunkter.

5. Med hensyn til lokaliseringen bør der tilstræbes en så stor geografisk spredning som muligt, således at den voksne befolkning lettes mest muligt i bestræbelserne på at udnytte uddannelses tilbuddene. Dette synspunkt må dog afvejes med hensynet til en rimelig udnyttelse af lokaler, lærerkræfter og undervisningsmidler.

6. Udbygningsplanlægningen må ses i sammenhæng med den amtskommunale økonomiske planlægning. Det må derfor sikres, at udbygningsplanen foreligger på et sådant tidspunkt og i en sådan form, at der er overensstemmelse mellem udbygningsplanen og amtets budgetlægning. Det bør således fremgå af udbygningsplanen, hvilke driftsudgifter kursusaktiviteten forventes at bevirke tillige med en redegørelse for det forventede lærerbehov.

7. Med hensyn til den fysiske planlægning drager amtsrådet omsorg for, at kursusaktiviteten ikke blot afstemmes med øvrige undervisningsaktiviteter inden for amtskommunen, men tillige med de kursusaktiviteter, der finder sted i naboamterne (jfr. punkt 8). Det er vigtigt, at uddannelserne dimensioneres i samklang med den øvrige planlagte regionale udvikling som byudvikling, erhvervslokalisering og lign.

8. Endelig bør det fremgå af udbygningsplanen, i hvilket omfang amtet har truffet aftale med naboamter om at indrette undervisning i fællesskab.

IV. Udbygningsplanens tidshorisont, revision og ajourføring

Udbygningsplanen omfatter en 4-årig programdel og en 8-årig perspektivdel. For så vidt angår perspektivdelen, er det vigtigt at få en vurdering af, hvorledes udviklingen vil forløbe i løbet af perioden, men det er i før-

ste række af interesse, at der redegøres for, hvorledes man forestiller sig situationen ved periodens slutning. Udbygningsplanen danner endvidere grundlag for en rullende planlægning, idet planen skal revideres hvert 4. år og justeres årligt.

Revisioner og justeringer indebærer bl.a., at udbygningsplanen tilpasses eventuelle ændrede forudsætninger, ligesom der årligt indtages yderligere et år i den første planperiode. Revisioner og justeringer samordnes med amtskommunens budgetlægning, og den reviderede/justerede plan vedtages af amtsrådet senest inden 1. oktober, hvorefter den fremsendes til undervisningsministeriet.

Såfremt der foretages væsentlige ændringer i forudsætningerne for den oprindelig opstillede plan, skal den reviderede plan indsendes til undervisningsministeriet til fornyet godkendelse.

V. Godkendelse af udbygningsplanen

Efter høring af det i § 2, stk. 4, i loven om den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne omtalte repræsentantskab udarbejder amtsrådet et forslag til udbygningsplan, der indsendes til undervisningsministeriet til godkendelse.

For så vidt angår hovedstadsområdet er Københavns og Frederiksberg kommune ikke i medfør af skolestyrelseslovens § 35 forpligtet til at udarbejde udbygningsplaner, men det må dog anses for hensigtsmæssigt, at der etableres et samarbejde mellem disse 2 kommuner og Københavns amtskommune, således at planlægningsarbejdet kan koordineres, og der i fællesskab kan udarbejdes og indsendes udbygningsplaner for området.

Efter at undervisningsministeriet har forelagt udbygningsplanerne for såvel uddannelsesrådet for ungdoms- og voksenundervisningen som uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser meddeles der de enkelte amtsråd godkendelse af planerne.

VI. Ikrafttræden og overgangsregler

Udbygningsplaner i henhold til dette cirkulære indsendes første gang til undervisningsministeriet, efter at amtsrådet inden 1. oktober 1979 har vedtaget planen, jfr. afsnit IV.

Som en overgangsregel fastsættes den første planperiode kun til en varighed af 3 år, således at de kommende revisioner af udbygningsplanerne for gymnasie- og hf-under-

visningen og for den prøveforberedende undervisning for voksne herefter vil kunne ske **samtidig**.

Undervisningsministeriet, den 27. juni 1979

DORTE BENNEDSEN

/ Sten Grambye

Oversigtsskema vedrørende udbyningsplanen for amt for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne.

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<i>Antal personer over 18 år</i>												
<i>Deltagerfrekvens</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Antal deltagere i alt</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Antal hold i alt</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Holdkvotient i alt</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Antal lærerløntimer i alt</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Beregnet antal heltidslærere i alt.</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												
<i>Driftsudgifter i alt (mill. kr.)</i>												
heraf folkeskolens afgangsprøver.												
hf-prøver												

Vejledning om oprettelse af hold ved **prøveforberedende** enkeltfagsundervisning for voksne.

(Til alle **amtsråd**, Københavns og Frederiksberg kommuner samt alle enkeltfagskurser.)

Undervisningsministeriet har i bekendtgørelse nr. 338 af 11. juli 1983 om **prøveforberedende** enkeltfagsundervisning m.v. for voksne, § 12, fastsat ændrede regler om oprettelse af undervisning og det maksimale antal deltagere på hold ved denne undervisning, jfr. § 3, stk. 3, i lovbekendtgørelse nr. 320 af 4. juli 1983.

Som følge af bekendtgørelsesændringen har ministeriet fundet det hensigtsmæssigt at udsende en ny vejledning om oprettelse af hold med henblik på at tilvejebringe et bedre grundlag for den praktiske anvendelse af bestemmelserne i bekendtgørelsens § 12.

Denne vejledning erstatter således den tidligere vejledning af 27. januar 1982 om oprettelse af hold ved **prøveforberedende** enkeltfagsundervisning for voksne.

Bekendtgørelsens § 12, stk. 1 - 5, lyder således:

"§ 12. Kursusåret omfatter perioden 1. august - 31. juli.

Stk. 2. Amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, skal oprette undervisning for alle, der er optaget til en tilbudt undervisning senest 14 dage før undervisningens begyndelse, såfremt der på dette tidspunkt er optaget mindst 12 deltagere, jfr. § 6, stk. 3. Antallet af deltagere på et hold må ved undervisningens begyndelse ikke overstige 28.

Stk. 3. Amtsrådet, i Københavns og Frederiksberg kommuner kommunalbestyrelsen, kan oprette undervisning med et lavere deltagerantal end nævnt i stk. 2.

Stk. 4. Ansøgere, der tilmelder sig efter udløbet af den i stk. 2, 1. pkt. nævnte frist, og som i øvrigt opfylder betingelserne for optagelse, skal optages i det omfang, der er plads på etablerede hold.

Stk. 5. Undervisningen kan tilrettelægges på alle ugens dage både i dag- og aftentimerne."

1. Undervisningsstilbuddet.

Et undervisningstilbud omfatter tilbud om undervisning i et bestemt fag på et angivet niveau inden for et kursus med eventuelle tilhørende afdelinger.

I lovens § 1, stk. 1, er nævnt de fag, som amtskommunerne skal tilbyde enkeltfagsundervisning i. Loven pålægger imidlertid ikke amtskommunerne pligt til hvert år at tilbyde oprettelse af undervisning i alle fag til folkeskolens afsluttende prøver og til højere forberedelseseksamen på hvert enkelt kursus. Det skal dog sikres, at kursisterne inden for et rimeligt tidsrum eller inden for et rimeligt geografisk område får et undervisningstilbud, der omfatter samtlige fag og niveauer.

Ifølge lovens § 2, stk. 3, skal amtsrådet sørge for, at befolkningen i amtsråds kredsen bliver orienteret om kursernes undervisningstilbud. Denne orientering bør om de enkelte tilbudte fag angive, om undervisningen er 1- eller 2-årig, undervisningsstedet, og om der er tale om dag- eller aftenundervisning. Orienteringen kan også omfatte fagenes placering på ugedage. Hvor man søger at tilgodese særlige målgrupper, som kun kan modtage undervisning på bestemte ugedage eller bestemte tidspunkter af dagen, er det dog nødvendigt med sådanne nærmere tidsangivelser. Det bemærkes herved, at en præcisering af undervisningstilbud med angivelse af ugedag og tidspunkt bevirker, at hold skal oprettes på dette tids-

punkt, hvis der ikke i orienteringen er taget forbehold herom, og hvis det nødvendige antal deltagere er optaget 14 dage før undervisningens begyndelse.

I områder med geografisk tæt placerede kurser og rimelige transportforhold vil orienteringen om undervisningstilbuddene videre kunne indeholde oplysning om, at kursisterne undtagelsesvis vil kunne henvises til et tilsvarende hold ved et nærliggende kursus inden for samme område. Et sådant forbehold skal sikre, at der ikke oprettes flere hold end nødvendigt, samtidig med, at alle, der er optaget 14 dage før undervisningens begyndelse, sikres deltagelse på hold under forudsætning af fornøden tilslutning. Der skal dog ved sådanne henvisninger sikres kursisterne mulighed for at følge eventuelle andre fag, hvortil de er optaget.

Det bør i øvrigt i orienteringen præciseres, under hvilke vilkår deltagelse i undervisning er sikret, herunder at der er optaget 12 kursister til en tilbudt undervisning 14 dage før undervisningens begyndelse, medmindre amtskommunen har fastsat lempeligere vilkår.

Oversigten over undervisningstilbuddene indsendes til direktoratet for folkeoplysning, frie grundskoler m.v. og direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseksamen senest den 1. maj for undervisning, der påbegyndes i august, jfr. lovens § 2. Tilbudsoversigten bør ledsages af en beskrivelse af principperne bag den, herunder hvilke fag der forventes tilbudt over en bestemt periode, hvis der er begrænsninger i tilbuddet på det enkelte kursussted. Beskrivelsen bør i givet fald også indeholde en redegørelse for, hvilke fag der eventuelt er forbeholdt bestemte kurser.

2. Optagelse af kursister.

Oprettelse af undervisning forudsætter, at det fornødne antal kursister er optaget til den pågældende undervisning. Afgørelse om optagelse ved undervisning til folkeskolens afsluttende prøver træffes af forstanderen, mens optagelse ved undervisning til højere forberedelseksamen træffes af den tilforordnede rektor efter samråd med forstanderen, hvis der til bistand for forstanderen er knyttet en tilforordnet rektor. Hvor dette ikke er tilfældet,

træffes afgørelse om optagelse til **hf-undervisning** af forstanderen. Med hensyn til **optagelsesvilkår** henvises i øvrigt til § 6 i bekendtgørelsen af 11. juli 1983 og for hf-undervisningen til skrivelser fra direktoratet for gymnasieskolerne og højere forbedelseseksamen af 21. december 1977, 23. juli 1980 og 26. september 1980 (RS 03 - 03).

En ansøger ~~bør~~ først optages efter samtale med en studievejleder, hvorunder ansøgerens faglige grundlag samt ønsker og mål med studiet skal søges belyst.

For at sikre en bedre overensstemmelse mellem optagne og fremmødte kursister bør man allerede ved optagelsen opfordre disse til at meddele afbud til kursus, hvis de finder andet uddannelsestilbud, eller de af andre grunde ikke ønsker at deltage i undervisningen. Hvis det er hensigtsmæssigt, kan kursus gentage en sådan **opfordring** tæt på tidspunktet for den endelige etablering af undervisning.

3. Oprettelse af hold.

Som anført i bekendtgørelsens § 12, stk. 2, skal der oprettes undervisning for alle, der er optaget til en tilbudt undervisning senest 14 dage ~~før~~ undervisningens begyndelse, såfremt der på dette tidspunkt er optaget mindst 12 deltagere. Antallet af deltagere på de enkelte hold må ikke overstige 28 ved undervisningens begyndelse.

Bestemmelserne har til formål at sikre,
at der oprettes undervisning, hvis det fornødne antal **kursister** ønsker undervisning,

at alle, der er optaget til en tilbudt undervisning 14 dage før undervisningens begyndelse, sikres deltagelse heri under forudsætning af fornøden tilslutning, og

at antallet af deltagere på de enkelte hold bliver pædagogisk forsvarligt og svarende til holdstørrelser ved anden kompe-

tencegivende undervisning på samme niveau.

Bestemmelserne angiver videre de rammer, inden for hvilke hold skal oprettes. Det bemærkes herved, at amtskommunerne samt Københavns og Frederiksberg kommuner kan fastsætte lempeligere vilkår for etablering af hold end de betingelser, der er angivet i § 12, stk. 2, og anført nedenfor.

Rammerne indebærer, at der skal iværksættes undervisning, når der 14 dage før undervisningens begyndelse er optaget 12 deltagere hertil. Hvis antallet af optagne kursister på dette tidspunkt overstiger 28, må amtskommunen i samarbejde med kursus og efter lokale erfaringer med hensyn til fremmøde skønne, hvor mange hold der skal oprettes, for at alle, der er optaget senest 14 dage før undervisningens begyndelse, kan få undervisning. Det skal fremhæves, at antallet af hold i hvert fag må planlægges således, at der ikke deltager mere end 28 på et hold, idet der skal oprettes yderligere hold, hvis antallet af deltagere overstiger 28 ved undervisningens begyndelse, og det ikke er muligt at henvise kursister til et tilsvarende henholdsvis dag- eller aftenhold ved samme kursus.

Dog kan der undtagelsesvis henvises til et tilsvarende hold ved et andet kursus inden for samme område, hvis der er taget forbehold herom, jfr. det foran i afsnit 1 anførte.

Ansøgere, der tilmelder sig senere end 14 dage før undervisningens begyndelse, og som i øvrigt opfylder betingelserne for optagelse, skal optages i det omfang, der er plads på hold, der etableres på baggrund af optagelsen 14 dage før undervisningens begyndelse. I det omfang, der ikke er plads på sådanne hold, kan der oprettes en venteliste, og optagelse vil derefter naturligt kunne ske i forhold til tidspunktet for indgivelse af ansøgningen om optagelse.

Ansøgere, der tilmelder sig efter undervisningens begyndelse, skal optages, hvis der er plads på etablerede hold, og hvis dette er pædagogisk forsvarligt i forhold til den allerede gennemførte undervisning og ansøgerens faglige baggrund, jfr. § 12, stk. 4, i bekendtgørelsen af 11. juli 1983.

Ifølge § 12, stk. 5, kan undervisningen tilrettelægges på alle ugens dage i dag- og aftentimerne.

Som anført foran i afsnit 1 er det ikke nødvendigt at angive fagernes placering på ugedage, medmindre man søger at tilgodese særlige målgrupper, som kun kan modtage undervisning på bestemte ugedage eller bestemte tidspunkter af dagen. I orienteringen om undervisningstilbuddene kan der dog som nævnt tages forbehold med hensyn til undervisningens placering på ugedage. Når der er taget hensyn hertil, vil det være tilstrækkeligt, at der først oprettes yderligere hold, når der på samtlige dag-, henholdsvis aftenhold inden for samme kursus med samme fag, niveau og forlab (1- eller 2-årigt) skannes at deltage 28 kursister. Der bør dog ved overvejelserne om placering på sådanne hold, hvor der oprettes flere i samme fag, tages hensyn til den enkelte kursists muligheder for at følge flere fag og til kursistens arbejds- eller familiesituation.

Kursister, der ønsker undervisning på daghold, vil således under de nævnte forudsætninger kunne henvises til et andet daghold, hvis der ikke er plads på det ønskede. Der kan også henvises fra et aftenhold til et andet aftenhold.

Det bemærkes endelig, at amtsrådet samt Københavns og Frederiksberg kommunalbestyrelser ifølge bekendtgørelsens § 13 skal opkræve et gebyr på 200 kr. af hver deltager, som er optaget på et eller flere etablerede hold, og oprettelse af hold er således ikke betinget af, at gebyret er betalt.

Undervisningsministeriet,
den 17. august 1983

P . m . v .

Helge Thomsen

/Claus Ulrich

Bilag 7

STRUKTURUDVALGET - ENKELTFAG
D.F.F.
Vester Voldgade 117
1552 København V.

Den 15. april 1986

Under henvisning til drøftelserne ved undervisnings- og kulturudvalgenes interamtsmøde i Amtsrådsforeningen den 12. marts 1986 har jeg på strukturudvalgets møde den 8. april redegjort for de synspunkter, der blev fremført fra interamtsmødets deltagere.

På interamtsmødet blev der fra flere sider understreget, at man anså det for meget nødvendigt, at der sideløbende med udvalgsarbejdet snarest igangsættes en efteruddannelse af lærerne ved enkeltfagskurserne, så de kan være veludrustede til at leve op til den udfordring, der vil følge af en ny lov for enkeltfagsundervisningen rummende både en ny struktur og et nyt indhold. Da en ny lov forventelig vedtages i 1988, er problematikken omkring videreuddannelse aktuel nu.

Denne brede ajourføring af lærerkorpsets viden påhviler amtskommunerne. Fra direktoratet er det oplyst, at man som hidtil påregner at kunne yde tilskud til instruktørlønninger også ved regional kursusvirksomhed, mens øvrige udgifter, herunder vikarudgifter, må kunne dækkes af amtskommunerne.

På strukturudvalgets vegne skal jeg derfor anmode om, at man i amtskommunerne ved de igangværende budgetdrøftelser vedrørende 1987 og følgende år tager denne problemstilling med i overvejelserne.

Med venlig hilsen

H. K. Brinth

H. K. Brinth

formand for strukturudvalget

Bilag 8

Fortegnelse over materiale som via sekretariatet er tilsendt udvalget.

I nedenstående fortegnelse er ikke medtaget den meget betydelige mængde enkeltrapporter, som udvalget har fået tilsendt over forsøgs- og udviklingsarbejde indenfor den prøveforberedende enkeltfagsundervisning i perioden 1985-88. Der henvises herom til fortegnelsen i bogen »På jagt efter voksenprofilen«, som er en landsdækkende erfaringsindsamling om forsøgsarbejdet foretaget af Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning (jfr. nedenfor). Fortegnelsen rummer heller ikke notater og oplæg udarbejdet af sekretariatet i forbindelse med udvalgets drøftelser.

Folketingsbeslutning om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning (Beslutningsforslag nr. B 114 1983/84 2. samling) 30. maj 1984 (se bilag 2).

Rapport fra Amtsrådsforeningens arbejdsgruppe om forsøgs- og udviklingsarbejde ved den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne, Amtsrådsforeningen 1984, samt notat vedr. høringssvar fra samtlige amtsråd herom, april 1985.

Forslag til strukturændringer for den prøveforberedende voksenundervisning på folkeskoleniveau udarbejdet af den tværfaglige arbejdsgruppe i Københavns by og amt, september 1984 trykt i A & U nr. 10, 1984.

Forslag: Nye voksenuddannelser, Almen Forberedelseseksamen og Uddet Forberedelseseksamen, Forstanderforeningen af 1972, oktober 1984.

Principforslag om en almen forberedelseseksamen, DAUF, november 1984.

Enkeltfagsundervisning for voksne til folkeskolens afgangsprøver m.v., RUE 1985.

»Nu skal enkeltfagskurserne reformeres...« Artikler fra Weekendavisen den 22.-28. november 1985.

Forslag til almen voksenuddannelse udarbejdet af en tværfaglig arbejdsgruppe bestående af nogle lærere ved Københavnske Forberedelseskurser, februar 1986.

Cirkulære om udbygningsplaner for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning m.v. for voksne af 27. juni 1979 (se bilag 5).

1. indstilling fra læseplansudvalget i dansk, januar 1986.

1. indstilling fra læseplansudvalget i fysik/kemi, januar 1986.

H.K. Brinths brev af 15. april 1986 udsendt til undervisnings- og kulturudvalgene i samtlige amtskommuner (se bilag 7).

1. indstilling fra læseplansudvalget i regning/matematik, april 1986.

1. indstilling fra læseplansudvalget i tysk, april 1986.

1. indstilling fra læseplansudvalget i engelsk, april 1986.

1. indstilling fra læseplansudvalget i latin, april 1986.

1. indstilling fra læseplansudvalget i fransk, april 1986.

Läroplan För komvux, Introduktion og allmän del, Skolöverstyrelsen, Stockholm 1985.

Viborg projektet - Rapport om forsøg med ændrede undervisnings- og prøveformer i fremmedsprog for voksne. Viborg Amtskommune 1986.

Uddybning af 1. indstillingen fra arbejdsgruppen i regning/matematik, juni 1986.

Projektgruppen for samfundsorienterende fagområder - rapport over gruppens arbejde marts-juli 1986.

Bovin, Birgitte: »Voksenuddannelse - en undersøgelse af rekrutteringen til de amtskommunale enkeltfagskurser 1981-82, AKF 1984.

Kommentar fra Sammenslutningen af Prøveforberedende Fremmedsproglærere til henholdsvis engelsk og tysk-udvalgenes 1. indstilling, september 1986.

Kommentarer fra Sammenslutningen af Prøveforberedende Fremmedsproglærere til fransk/latin-udvalgets 1. indstilling, oktober 1986.

Notat fra arbejdsgruppen vedr. samfundsorienterende emneområder, november 1986.

Notat fra arbejdsgruppen vedr. naturorienterende emneområder, november 1986.

DAUF's Forslag til struktur for voksenuddannelse på enkeltfagsområdet, november 1986.

Revideret forslag fra »Københavnergruppen«, juni 1986.

Statusrapport over fysik/kemi læseplansgruppens arbejde.

Balle-Petersen, Margaretha m.fl.: »At overskride grænser«, Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning, 1986.

Wahlgren, Bjarne: »De uddannelsesfremmede«, Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning, 1986.

Betalt Frihed til Uddannelse. Rapport fra en arbejdsgruppe nedsat af Amtsrådsforeningen, ARF 1986.

1. indstilling fra udvalget vedr. nye prøveformer i fremmedsprog, oktober 1986.

Kommentarer til DAUF's strukturforslag fra pædagogisk arbejdsudvalg i Storstrøms Amt, januar 1987.

Østlollands Forberedelseskursus' kommentarer til DAUF's strukturmodel, januar 1987.

Notat fra arbejdsgruppen i regning/matematik, november 1986.

Danmarks amtsråd nr. 21, 1986.

Skitse over Østlollands Forberedelseskursus' tilvalgsstruktur, januar 1987.

Kommentarer til 1. indstilling fra regning/matematik udvalget fra Voksenundervisningens Matematiklærerforening, december 1986.

»Livslang Læring«, Norges offentlige utredninger, NOU 1986:23.

1. indstilling fra arbejdsgruppen vedr. studievejledning Januar 1987.

Tilsendt pjece om strukturforslag fra DAUF, januar 1987.

Frederiksborg Amts frikommuneregulativ nr. 3 og 4 henholdsvis juni og juli 1986.

Referat fra konference i Oslo om »Livslang læring« den 11.-12. februar 1987.

Kommentarer til udvalget vedr. test i fremmedsprog's 1. indstilling fra Sammenslutningen af Prøveforberedende Fremmedsproglærere.

1. indstilling vedr. samfundsorienterende fagområder, marts 1987.

Rapport fra mødet for forsøgslærere som arbejder med værksted, marts 1987.

Uddannelse, undervisningsministeriets tidsskrift nr. 4, 1987.

Nøgletal - tal om uddannelsessystemet, undervisningsministeriet, juni 1987.

FSA/FSU-oversigt. Uddannelser hvortil der som adgang kræves FSA/FSU, arbejdsgruppen vedr. studievejledning, juni 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i dansk, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i regning/matematik, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i engelsk, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i tysk, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i latin, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i maskinskrivning/etb, august 1987.

Indstilling fra læseplansgruppen i naturfag, august 1987.

Indstilling fra arbejdsgruppen vedr. studievejledning, august 1987.

Indstilling fra arbejdsgruppen vedr. undervisningsvejledning i fremmedsprog, august 1987.

Om grundlæggende kundskaber, temahæfte nr. 1, DFS 1986.

Indstilling fra læseplansgruppen i fransk, august 1987.

Balle-Petersen, Margaretha m.fl.: »I virkeligheden«, Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning, november 1987.

Schou, Marianne og Bente Lykkegård Sørensen: »Samarbejdsprojekter i Århus Amtskommune«, maj 1988.

Notat om erfaring med rammestyling på VUC-Viborg Amt, december 1987.

RV's forslag til Folketingsbeslutning om ret til uddannelsesorlov og om etablering af en voksenuddannelsesfond, januar 1988.

Informatik - edb for alle, DFF, maj 1987.

Informatik I og II-lærervejledning, DFF, december 1987.

Skrivelse af 14. april 1988 fra Sønderjyllands Amtskommune vedr. enkeltfagsområdets navn.

Undervisningsministeriets Nyhedsbrev nr. 21, november 1987 (tillæg om forslag til erhvervsuddannelsesreformen).

Bacher, Peter, Jørgen Brems og Lise Thøisen: »På jagt efter voksenprofilen« - landsdækkende erfaringsindsamling om forsøgsarbejdet inden for den prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne (grundlæggende niveau). Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning, 1988.

På Ny - erfaringer fra nordisk netværksprojekt om voksenundervisning, Nordisk Ministerråd 1988.

Indstilling fra projektgruppen for samfundsorientende fagområder, juni 1988.

Indstilling fra projektgruppen for natur/teknik, juni 1988.

